

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ŽIVOT

OKTÓBER
PAŹDZIERNIK 2002

Č. 10 (532)

CENA 2.00 ZŁ

**PREHLIADKA
KRAJANSKÝCH
DYCHOVIEK**

**PAMÄTNÍK
SLOVENSKÝM
POVSTALCOM**

**PROPAGÁCIA
PRIHRAJIČNÉHO REGIÓNU**

Z DEJÍN SPIŠSKÉHO ZAMAGURIA

25. augusta t.r. sa v spiškej obci Fridman uskutočnila tradičná, už XXI. prehliadka krajanských dychoviek, ktorej sa zúčastnilo šesť orchestrov a hostia zo Slovenska - dychová hudba Turčianka z Martina. Na našom zábere nástup všetkých dychových orchestrov pred začatím prehliadky. Podrobnejšie o prehliadke píšeme na str. 20-21.

Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

S úctou pani učiteľke	4-5
Pamätník slovenským povstalcom	6-7
Odklínanie a odkrývanie	7-8
Posviacka požiarnického auta	9
Na dobré a na zlé.....	10
Posolstvo lásky	11-12
Z dejín spišského Zamaguria	12-13
Požiarnická slávnosť.....	14-15
Propagácia prihraničného regiónu (3)	16-17
Sv. otec opäť v Poľsku	18
Oravské leto '2002	19

Prehliadka dychoviek '2002	20-21
Poviedka na voľnú chvíľu	22-23
Nebezpečné vírusy	25
Čitatelia - redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým - mladším - najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa vyšívať	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava - humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

**Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury**

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;

do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego

lub bezpośrednio wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóŁ i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł, półrocznicie - 12 zł, rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii
redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**ANDREJ
GAVRON**
z Tribša

- Na XI. zjazde nášho Spolku sa bude musieť zamyslieť, ako oživiť činnosť našich miestnych skupín. Mnohé z nich, v tom aj naša, už dlhšie obdobie stagnujú. Všetci však dobre vieme, že to nebude ľahká úloha. S útostou musíme povedať, že v posledných rokoch sa naša krajanská základňa ochudobňuje. Dnes sa o krajanskú činnosť zaujímajú len starší krajania a tých je z roka na rok menej. Odišli od nás mnohí obetaví a aktívni krajania, ktorých je ľahko nahradíť. Naše pokolenie si ešte udržuje slovenské povedomie, ale mladší už o to nedbajú. Okrem toho dnes sú ľahké časy. Ľudia majú dosť problémov so zaistením živobytia pre svoje rodiny a na verejnoprospešnú činnosť už nemajú čas ani chut. Voľkedy sme boli pod silným polonizačným tlakom, ale boli sme o to silnejší, vedeli sme si vybojovať svoje práva. Potom, po vojnovom stave v Poľsku, a neskôr, keď nastala väčšia sloboda a demokrácia, sa všetko zmenilo. Žiaľ, k horšiemu, lebo ľudia začali zabúdať na svoj pôvod. Dnešná mládež k národnostným otázkam pristupuje veľmi ľahostajne, preto ju ľahko pritiahuje do činnosti v miestnej skupine. Pravdu povediac, ani ju nemáme čím pritiahuť, vedť naše skromne zariadené klubovne nie sú žiadnym lákadlom. Predtým sme mali problémy s vyučovaním slovenského jazyka na našej škole. Začiatkom sedemdesiatych rokov nemal kto učiť. Aj keď sa učilo, hodiny slovenčiny boli neskoroo poobede, takže deti museli prakticky druhýkrát prichádzať do školy. Dnes však slovenčina v našej škole úplne zanikla. Rodičia nedbajú o to, aby sa ich deti naučili reč svojich predkov, a deti sa predsa samé toho nebudú domáhat. Vedľ mnohí mladí sa už ani necítia Slovákm. Lenže aká budúcnosť čaká našu MS, keď naša mládež nebude vedieť po slovensky? Škoda, že v rodinách zanedbali národnú výchovu detí. Okrem toho ľudia sa dnes národnostne miešajú alebo odchádzajú za prácou do väčších miest či do zahraničia, preto je v rodinách ľahko udržať slovenské národné povedomie. Aj v našom kostole zanikajú slovenské spevy a modlitby, hoci by sa malo spievať strieľavo - jednu nedelu po poľsky a druhú po slovensky, ako to bolo dávnejšie. Preto si myslím, že aj keby sme chceli v našom kostole zaviesť slovenskú svätú omšu, boli by s tým problémy.

Myslím si, že je potrebná väčšia aktivita nielen výborov MS, ale aj obvodných

výborov a Ústredného výboru SSP. Členovia OV a ÚV by mali častejšie chodiť medzi ľudí a povzbudzovať krajanov, ako to bolo voľkedy. Bolo by dobre, keby sa aj u nás konali nejaké kultúrne podujatia, aby ľudia videli, že sa niečo robí. Treba taktiež nadviazať spoluprácu so Slovenskom, aby naše súbory mohli častejšie vystupovať na Slovensku a slovenské u nás. Mali by sa častejšie organizovať pre krajanov vlastivedné či pútnické zájazdy na Slovensko, aby ľahšie poznali starú vlast. Aj týmto spôsobom môžeme pritiahuť ľudí do krajanskej činnosti. Myslím si, že aj Slovenská republika by mala prejavovať väčší záujem o svojich krajanov, vedľ dnes vôbec necítimo pomoc z jej strany. Krajania musia vedieť, že Slovensko o nás vie a nie sme mu ľahostajní.

**KRISTÍNA
RAPAČOVÁ**
z Harkabuza

- Myslím si, že na XI. zjazde sa bude musieť zamyslieť hlavne nad spôsobom oživenia činnosti našich miestnych skupín, obnovením vyučovania slovenčiny v našich školách a zlepšením vybavenia krajanských klubovní. Nebude to ľahké, keďže s útostou musíme konštatovať, že v posledných rokoch sa naša členská základňa značne ochudobnila. Odišli od nás mnohí obetaví a aktívni krajania, ktorých je len ľahko nahradíť. Žiaľ, neobišlo to ani našu miestnu skupinu. Hoci od úmrtia dlhoročného predsedu MS SSP v obci a môjho otca Romana Rapača už uplynuli dva roky, krajania nedokázali vybrať jeho nástupcu.

Malá aktivita a angažovanosť krajanov súvisí tiež s tým, že dnes si slovenské povedomie udržujú hlavne starší krajania. Mladí, ktorí by ich už onedno mali zastúpiť, nemajú v sebe také pevné slovenské národnostné povedomie, ako ich rodičia či starí rodičia. Z našej obce úplne vymizla slovenčina. Už dlhé roky ju nepočujeme ani v kostole, ani v škole. So slovenskými spevmi a slovom sa sice ešte možno stretnúť buď v rodinnom kruhu alebo na svadbách, ale to je všetko. Tieto okolnosti spôsobujú aj postupný pokles počtu čitateľov Života, keďže väčšina mladých už v podstate slovenčinu neovláda. Hlavná príčina je však v tých rodičoch, ktorí dovolili, aby sa slovenský jazyk prestal vyučovať v škole a aby ich deti zabudli na svoj pôvod a na svoje korene. Ak teda rodičia nemajú záujem o výučbu

slovenčiny, deti sa samé nebudú toho dožadovať. Treba s tým čím skôr niečo urobiť, vedľ bez mladých krajanov sa naše miestne skupiny nebudú rozvíjať. Myslím si, že sa musíme pokúsiť o obnovenie slovenskej výučby, aj keď to nebude ľahké.

Ďalším dôvodom slabnutia krajanovej angažovanosti je to, že dochádza k premiešaniu obyvateľstva. Mnohí sa ženia s partnermi inej národnosti alebo odchádzajú za prácou do väčších miest či do zahraničia a v obci ostáva len málo aktívnych ľudí, ktorí by mali záujem o ďalší rozvoj krajanskej činnosti.

K zlepšeniu terajšej neradostnej situácie by mohli pomôcť dobre vybavené moderné klubovne, keďže dnešné, žiaľ, nemajú čím pritiahuť mladých ľudí. Pre povzbudenie záujmu o slovenčinu a Slovensko by bolo potrebné organizovať pre krajanov viacero vlastivedných výletov na Slovensko, tak pre starších, ako aj pre mládež. Dobre by bolo rozvinúť väčšiu spoluprácu so Slovenskom a organizovať viacero krajanských kultúrnych podujatí v menších obciach, vďaka čomu by krajania získali hlbší kontakt so slovenskou kultúrou.

Myslím si však, že treba zaktivizovať nielen malé miestne skupiny, ale aj činnosť obvodného výboru SSP na Orave, ktorého vedenie by sa malo s krajanmi častejšie stretávať a viacel zaujímať o diaľne v jednotlivých obciach, pomáhať im v aktivizovaní krajanov a povzbudzovať ich do ďalšej práce. To isté platí aj o ústrednom výbere SSP. Väčší záujem o nás by mala prejať aj Slovenská republika, ktorá akoby na nás v posledných rokoch zabúdala. Dúfam, že na najbližšom zjazde sa podarí vyriešiť mnoho z týchto problémov, čo bude v prospech rozvoja celého krajanského hnutia.

**MARGITA
PLEVOVÁ**
z Fridmana

- Musíme povedať, že naša miestna skupina nepatrí medzi najaktívnejšie. Naša činnosť v posledných rokoch dosť stagnuje. Zíšlo by sa ju nejak rozhýbať. Nebude to však ľahká úloha, vedľ vieme, ako ľahko je mládež zapojiť do práce MS. Činnosť MS v obciach, v tom aj u nás, je spravidla založená len na aktivite niekoľkých starších krajanov. Aj u nás mnohí krajania, ktorí tvorili pevnú základňu miestnej skupiny, výcestovali do Ameriky, a mladí ich nedokázali zastúpiť. Mnohí totiž nemajú v sebe to pevné slovenské národnostné povedomie, ako ich rodičia či starí rodičia. Z našej obce totiž úplne vymizla slovenčina. Už dlhé roky ju nepočujeme ani

v kostole a nevyučuje sa ani v škole. Veľkú chybu urobili rodičia, keď dovolili, aby slovenský jazyk zo školy zmizol a ich deti zabudli na svoj pôvod, na svoje korene. My sme si naše deti doma učili po slovensky, aby ovládali jazyk svojich predkov a vedeli, že sme slovenská rodina. Lenže ak rodičia nemajú záujem o výučbu slovenčiny, ich deti sa toho nebudú dožadovať. Tažko povedať, ako by sa dnes dalo povzbudiť záujem mládeže o vyučovanie slovenského jazyka. Slovenčina sa tu totiž neučí už veľmi dlho, takže mladí rodičia ju už neovládajú, preto im ani nezáleží, aby ju ovládali ich deti. Preto si myslím, že keby sme v našej škole chceli obnoviť hodiny slovenčiny, tažko by sme zohnali dostatočný počet žiakov. Musíme však povedať, vôbec že zlá situácia je nielen v našej miestnej skupine. Mládež dnes necíti potrebu angažovať sa do verejnoprospesnej činnosti, čo pocituje aj miestny športový klub a naša dychovka.

Myslím si, že v našej obci by bol záujem o slovenské bohoslužby, vedľa počas nedávnej prehliadky krajanských dychoviek sa slovenskej omše v našej obci zúčastnilo veľa krajanov. Nikto sa však nechce angažovať, ist za farárom vybavil slovenskú omšu. A jeden človek veľa nezmôže, je potrebná aktivita celého výboru, aby sme si niečo vybojovali. Voľakedy, aj keď sme boli utláčaní, vedeli sme bojať o svoje práva. Dnes, keď máme demokraciu, nikt sa nechce angažovať.

Musíme povedať, že dávnejšie sa aj ÚV viacej zaujímal o činnosť miestnych skupín. Uvedomujem si, že oživíť činnosť našej MS nebude ľahké, musíme sa však o to usilovať. Bolo by dobre, keby sa u nás častejšie konali krajanské kultúrne podujatia, ako napr. vystúpenia folklórnych súborov. Ludia musia vidieť, že sa v obci niečo robí. Bolo by taktiež dobre častejšie organizovať vlastivedné zájazdy na Slovensko pre našu mládež, ale aj pre starších krajanov a zaslúžilých činiteľov. Myslím si, že aj slovenský štát by mal prejavieť väčší záujem o našu menšinu. Slovensko by nám malo povzbudzovať a podporovať. Neraz však miesto pomoci sa krajania stretávajú v starej vlasti so zbytočnými tažkosťami. Také veci by sa nemali stávať.

**BOŽENA
PRILINSKÁ
z Podvľka**

- Krajanská činnosť v mnohých obciach je v súčasnosti dosť neuspokojivá. Aj u nás v Podvľku ochabla aktivity mnohých krajanov, takže by ju bolo treba čím skôr rozrábtať. Keďže dnes je už tažšie získať mladých ľudí do krajanskej činnosti, práca v mnohých, najmä malých miestnych skupinách stagnuje. Žiaľ, z roka na

rok ubúda starších, aktívnejších členov, ktorých mladí nedokážu nahradiť a v našich školách sa nedá obnoviť vyučovanie slovenčiny. Ďalším veľkým problémom sú slabo vybavené krajanské klubovne, do ktorých nemáme čím pritiahnuť mladých. Ľudia sú totiž veľmi pohodlní, takže je tažko nájsť niekoho, čo by bol ochotný niečo nezíštne urobiť pre rozvoj krajanskej činnosti. Svetlou výnimkou, ktorá potvrzuje pravidlo, je u nás bývalá kultúrna inštruktorka na Orave Kristína Gribáčová, ktorej sa prednedávnom podarilo pritiahnuť skupinku detí k nácviku spevu a tancov. Spolu s deťmi z Malej Lipnice, ktoré vedie tamojšia predsedníčka MS SSP Viktória Smrečáková, už pripravili spoločný kultúrny program, s ktorým sa predstavili na mnohých podujatiach organizovaných na Orave.

Trápi nás však, že ani v tomto roku sa nám nepodarilo obnoviť vyučovanie slovenčiny. Žiaci sa sice prihlásili, ale rodičia, nevedno prečo, prihlášky svojim detom nepodpisali. Je to škoda už aj preto, že okrem ZŠ máme v obci aj gymnázium, kde by žiaci mohli pokračovať v ďalšom vyučovaní slovenského jazyka. Nebol by ani problém so zabezpečením učiteľa, keďže máme učiteľku slovenčiny Gražynu Kozákovú, ktorá tento predmet už vyučovala.

Na druhej strane nás teší, že v Podvľku už vyše 50 rokov pôsobí divadelný krúžok Ondrejko, ktorý vedie moja mama, predsedníčka OV SSP na Orave Genovéva Prilinská. Členkou divadielka, ktoré každoročne vystupuje na krajanských kultúrno-spoločenských podujatiach na Orave a Spiši a chodí hrávať aj na Slovensko, som od roku 1999 aj ja a moje dobré priateľky, študentky Mária Gribáčová a Jadwiga Szklarzová.

Lásku k slovenčine a Slovensku nám doma už odmalička vpájali naši rodičia, ktorí nás zavše vodiaci aj na krajanské kultúrno-spoločenské podujatia, schôdzce a pod. Samozrejme, už v základnej škole som sa učila slovenský jazyk a v tomto roku som maturovala, aj zo slovenčiny, na všeobecne vzdelenacom lyciu v Jablonke. Spolu so svojou sestrou Katarínom som sa každročne zúčastňovala vlastivedných výletov na Slovensko, ktoré pre študentov jablonského lycia organizuje nás Spolok. Do krajanskej činnosti v našej miestnej skupine sa snažíme pritiahnuť aj ďalších mladých krajanov. Bolo by však dobre, keby sa mladí ľudia mali kde stretnať, totiž krajanská klubovňa, ktorá je v našom dome, je maličká a nevyhovuje súčasným potrebám.

Myslím si teda, že na zjazde nášho Spolku sa musí hovoriť hlavne o tom, ako zvýšiť aktivity krajanov v malých miestnych skupinách, čo urobiť pre obnovenie vyučovania slovenského jazyka v našich školách a ako zlepšiť vybavenie krajanských klubovní, ktoré sú významným miestom na stretnanie sa krajanov. Hoci oživíť krajanskú činnosť nebude ľahké, musíme sa o to pokúsiť.

**Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JÁN BRYJA**

V našej rubrike Profily píšeme o krajanoch, ktorí si svoju prácou, angažovanostou a spoločenskou činnosťou zasluhujú pozornosť a úctu nás všetkých. Tentoraz sme zašli do Jablonky, kde žije Helena PÁLENÍKOVÁ, rodáčka z Krempáča a bývalá profesorka slovenčiny na lyciu, ktorú sme požiadali, aby sa s nášimi čitateľmi podeliila spomienkami na svoj život a učiteľské povolanie, ktorému sa venovala vyše tridsať rokov.

Detstvo, mladosť a školské roky

Helena Páleníková, rodená Petrášeková, sa narodila 20. apríla 1937. Pochádza zo slovenskej roľníckej rodiny Michala a Márie (rod. Surmovej) Petrášekovcov. Mala troch súrodencov: brata Jána (1932) a dve sestry - Máriu a Žofiu. Jej otec, tvrdý Slovák, ktorý bol za svoje národné presvedčenie neraz prenasledovaný, patril k spoluzakladateľom nášho Spolku v Krempachoch a veľkou mierou sa pričinil aj k vzniku slovenského lycia v Jablonke (1951). Jeho brat a sestra sa po 2. svetovej vojne usadili na Slovensku.

- *Hoci som už odmalička, - spomína Helena, - spolu so súrodencami musela pomáhať na rodičovskom gazdovstve, otec predovšetkým chcel, aby sme sa vyučili a nemuseli, tak ako on, do konca života tažko pracovať na poli. Vychovával nás tiež v silnom slovenskom národnom duchu a vštepoval nám lásku ku Slovensku a slovenčine, čo poznamenalo celý môj život.*

Helenin brat Ján sa po vychodení ZŠ učil v mešťianke v Spišskej Starej Vsi a potom chodil do gymnázia v Poprade. Po ukončení štúdia zostal natrvalo vo Svite na Slovensku, kde sa aj oženil. Žiaľ, zomrel ako 48-ročný (1980). Mária tiež začala chodiť do mešťianky, ale kedže sa medzitým rozhodla zostať na rodičovskom gazdovstve, školu nedokončila. Žofia skončila lycium v Jablonke (1959) a potom vyštudovala knihovníctvo na univerzite vo Varšave, kde napokon pracovala v knižnici. V súčasnosti je na dôchodku.

- *Ja, - pokračuje Helena, - som do slovenskej základnej školy v Krempachoch začala chodiť v roku 1943. Po ukončení šiestej triedy som prešla do školy v Nižných Lapšoch a siedmu triedu som napokon ukončila v roku 1951 v Novej Belej. Zo svojich vtedajších učiteľov si najlepšie spomínam na p. Eliáša.*

Na lyciu v Jablonke

Po vychodení ZŠ začala Helena študovať na lyciu v Jablonke (1952), jedinej slovenskej strednej škole v okolí.

S ÚCTOU

- Bola som už v 4. triede, - pokračuje, - keď na lýceu začala študovať aj moja sestra Žofia, s ktorou sme jeden rok bývali v internáte. Maturovala som v roku 1956 ako jedna z 24 absolventov druhého ročníka tejto školy. Z mojich profesorov si spomínam najmä na Danu Klocháňovú, Rudolfa Melichača a Františka Zatka.

Helena nebola na lýceu sama. Okrem nej tam študovali aj ďalší žiaci zo Spiša, o.i. Krempašania - Žofia Paluchová (Stasíková), Irena Petrášková, Žofia Švecová, Anna Tybusová a Ján Galiniak, Novobeľania - Anna Kurnátová, Andrej Kalata a Šimon Bednárčík, Vyšnolapšania - Mária Bizubová, Ján Krisák, Anna Švočíková a Mária Grigláková a z Oravy o.i. brat našej krajanke Lýdie Mšalovej z

Dom v Jablonke, v ktorom Helena býva až dodnes, si postavili v roku 1967. Helenin manžel pracoval spočiatku ako policajt a potom, až do svojho odchodu do zdravotného dôchodku (1988), ako colník na poľsko-slovenskom hraničnom priečehode v Chyžnom. Žiaľ, zomrel v roku 1993. Mal len 56 rokov. Nežijú už ani Helenini rodičia. Mama jej zomrela v roku 1986 a otec v roku 1990. Deti manželov Páleníkovcov medzitým dospeli, osamostatnili sa a založili si vlastné rodiny. Syn Ondrej pracuje ako inštuktor parašutistov na letisku v Novom Targu a Eva (Rišková) žije na Slovensku, kde sa vydala počas štúdií na UK v Bratislave (žurnalistika). Spolu so svojím manželom Ferdinandom a deťmi býva v Kátovej pri Skalici. Jej manžel však pracuje v Krakove, kde si založil svoju firmu „Profit.“ Najmladší syn, Juraj, ktorý absolvoval Vysokú školu pedagogickú školu v Krakove, je učiteľom zemepisu a telesnej výchovy na ZŠ v Jablonke-Boroch. Spolu so svojou manželkou Iwonou, ktorá je riaditeľkou tejto školy a tromi deťmi býva so svojou mamou.

Učiteľské povolanie

Helena Páleníková začala učiť na jablonskom lýceu v roku 1962. Niekoľko rokov vyučovala v slovenských triedach zemepis a po odchode profesora Ignáca Nižníka do dôchodku prevzala vyučovanie slovenčiny, ktoré sa stalo na dlhé roky jej veľkou láskou. Svojmu povolaniu, ktoré vykonávala s veľkým záujmom, sa venovala 31 rokov. So svojimi žiakmi často chodila do krajanskej klubovne, kde sa konali rôzne kultúrno-spoločenské podujatia. Žiaci tam spoznávali krajanskú prácu a niektorí spievali a tancovali v súbore. Za výše tridsať rokov učiteľovania vychovala stovky absolventov, z ktorých mnohí pokračovali v ďalších štúdiách aj na Slovensku. Niektorí z nich sa v súčasnosti venujú o.i. krajanskej práci, iní plnia vážne spoločenské a iné vysoké funkcie, ďalší sú učiteľmi, inžiniermi a pod. Všetci si s láskou spomínajú na svoju paní profesorku, ktorá ich učila slovenskú gramatiku a literatúru a na hodinách slovenčiny im vstępovala lásku k Slovensku a rodnej reči. Jej študentami boli o.i. tajomník UV SSP v Krakove Ludomír Molitoris, člen ÚV a zástupca riaditeľa ZŠ v Novej Belej Dominik Surma, sestry Anna a Mária Krištofekové z Krempáčov, syn bývalého predsedu OV SSP na Orave Augustína Andrašáka Bogdan, Žofia Chalupková z Novej Belej, či rodáčka z Chyžného, učiteľka slovenčiny na jablonskom lýceu Anna Lenczowská (Capiaková), ktorá pokračuje v jej šlapajách.

Hornej Zubrice - Stanislav, ktorý vyštudoval za knaza.

Štúdiá, manželstvo a rodina

Počas štúdií na lýceu sa Helena spoznala aj so svojím budúcim manželom Karolom Páleníkom z Jablonky, takže zostala bývať a pracovať v Jablonke. Keďže chcela byť učiteľkou, po maturite pokračovala v ďalších štúdiach na Jagellonskej univerzite v Krakove.

- Študovala som učiteľský smer, - pokračuje, - odbor zemepis, a medzitým som sa vydala. S mojím manželom Karolom sme chodili štyri roky a kedže sa naše priateľstvo postupne prerodilo v hlboký citový vzťah, rozhodli sme sa zobrať. Svadbu sme mali 20. septembra 1959 v kostole sv. Martina v Krempachoch.

Keď sa im narodil syn Ondrej (1960), Helena na rok prerušila štúdiá a v tom čase bývala u svojich rodičov. Potom sa vrátila do Jablonky, venovala sa rozrástajúcej sa rodine, dokončila štúdiá a začala učiť.

- Po príchode do Jablonky, - pokračuje, - sme niekoľko rokov bývali v podnájme. Keďže manžel bol najstarší zo štyroch súrodencov, v dome jeho rodičov nebolo pre nás miesto. Naše druhé dieťa, dcéra Eva, sa narodila v roku 1962 a o rok neskôr prišiel na svet aj nás najmladší syn, Juraj. Manžel medzitým absolvoval policajnú školu v Pile pri Bydgoszcz a potom 3-ročnú dôstojnícku školu vo Varšave.

Manželia Páleníkovci sa svojho vlastného rodinného „hniezda“ dočkali až po piatich rokoch bývania v podnájme.

Učiteľka Helena Páleníková

- Anku Lenczowskú, - pokračuje, - som zastupovala na hodinách slovenčiny už po mojom odchode do dôchodku v roku 1994. V tom čase bola na materskej dovolenke. Dodnes mám veľmi dobrý kontakt s mnohými mojimi žiakmi. Pišeme si, dozvedám sa, čo robia a teším sa, že z nich vyrastli poriadni ľudia a dobrí krajania.

Helena Páleníková sa od začiatku svojho pobytu na Orave, ktorá sa stala, ako hovorí, jej druhým domovom, aktívne zapájala do krajanskej činnosti. Už ako študentka lýcea v Jablonke a neskôr ako vysokoškoláčka, sa zúčastňovala na zjazdoch nášho Spolku, chodila na krajanské podujatia na Orave a Spiši. Na Slovensku absolvovala niekoľko kurzov pre učiteľov vyučujúcich slovenský jazyk v zahraničí, zúčastnila sa tiež viacerých SAS-ov v Bratislave. Už desiatky rokov je vernou čitateľkou Života a aktívnu členkou SSP v Jablonke. Jej aktívna krajanská a pedagogická činnosť bola ocenená viacerými krajanskými a slovenskými vyznameniami. K tým najväzácnejším patrí o.i. medaila nášho Spolku Za zásluhy pre KSSČaS a plaketa Cyrila a Metoda za zušľachťovanie slovenského písomníctva, ktorú jej udeleno Národné literárne centrum v Bratislave (1998).

Helena Páleníková sa teší zo svojich detí a deviatich vnukov, piatich chlapcov a štyroch dievčat, z ktorých najstarší, Jakub Riška, v tomto roku úspešne zmaturoval. Jej najmladšou vnučkou je 2-ročná Agneša Páleníková. Do ďalších rokov želáme pani učiteľke veľa zdravia a krásnych, pokojných dní v kruhu svojich najbližších.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Čestní hostia počas slávnosti

Páska prestrihujú: M. Vášaryová, J. Podrygaľová a W. Bartoszewski

PAMÄTNÍK SLOVENSKÝM POVSTALCOM

4. septembra t.r. bol na neveľkom Námestí M. Iringha vo Varšave odhalený pamätník slovenským účastníkom Varšavského povstania. Naši krajania v ňom udatne bojovali v čete 535 Slovákov pod velením podporučíka Miroslava Iringha.

Pripomeňme, že približne na začiatku 20. stor. prišli do Polska (za chlebom a prácou) viacerí Slováci - železničari, remeselníci, drotári, obchodníci a predstaviteľia iných profesii a vytvorili vo Varšave a blízkom okolí dosť početnú kolóniu. Počas II. svetovej vojny sa varšavskí Slováci aktívne zapojili do konšpiračnej činnosti a r. 1942 založili Slovenský národný výbor. Ten o rok neskôr sformoval vlastný vojenský oddiel - čatu, zloženú z troch vyše 20-členných družstiev, ktorá dostala evidenčné číslo 535 a bola podriadnená priamo hľavnému veleniu Krajinskej armády. Okrem Slovákov boli v nej aj Poliaci, Maďari, Gruzínci, Azerbajdzančania, Ukrajinci a ďalší. Keď vypuklo povstanie, na miesto sústredenia na Czerniakowe sa mohla dostaviť len časť čaty s veliteľom M. Iringhom. Od začiatku bola nasadená do najťažších bojov v tejto časti mesta, o.i. do útoku na Belweder, obrany barikády na Czerni-

kowskej ulici, nábrevia a prístavu na Czerniakowe a ďalších akcií, v ktorých utrpela veľké straty. Keď 20. septembra Czerniakov padol, z čaty zostalo nažive len 11 mužov, v tom 9 ranených.

Pred odhalením pamätníka sa v poľnej katedrále Poľskej armády konala slávnostná sv. omša. Celebrovali ju: farár poľnej katedrály a dekan varšavskej posádky PA Jánuary Wątroba a kňaz bývalých príslušníkov povstaleckého zoskupenia KA „Kryska“ Henryk Kietliński, ktorý prednesol aj zaujímavú kázeň venovanú hrdinskému boju čaty 535 Slovákov vo Varšavskom povstani. Pobožnosti sa o.i. zúčastnili: veľvyslankyňa SR v PR Magda Vášaryová a ďalší diplomati veľvyslanectva SR, predsedu Najvyššej kontrolnej komory Miroslaw Sekuła, námestník primátora Varšavy, predsedu Rady na ochranu pamäti boja a mučenictva prof. Władysław Bartoszewski, viacerí priami účastníci povstania s generálom Stanisławom Nałęczom-Komornickým a Jadwigou Podrygaľovou, spojkou slovenskej čaty s velením KA, tajomník ÚV Spolku Slovákov v Poľsku Ludomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternog, predstaviteľia Zväzu varšavských povstalcov, médií a ďalší.

Presne o 12. hod. sa na Námestí M. Iringha zhromaždili desiatky Varšavčanov, čestní hostia, reprezentačná rota Poľskej

Veľvyslankyňa SR pri kladení kvetov

Pamätník v záplave kvetov

armády a vojenská hudba, ktorá zahrala poľskú a slovenskú štátne hymnu. Otvárajúc slávnosť generálny tajomník Rady na ochranu pamäti boja a mučenictva, minister Andrzej Przewoźnik o.i. zdôraznil:

- Je to po rokoch splatenie dluhu tým, čo sa vtedy, v septembri 1944, postavili do boja, ktorí mal priniesť slobodu Poľsku, ale aj Slovensku.

Naledovali príležitosné prejavy. Veľvyslankyňa SR M. Vásáryová pripomnula niektoré okolnosti vzniku Slovenského národného výboru vo Varšave a čaty 535 Slovákov, aby mohli spolupracovať s bojujúcim Poľskom aj na vojenskom poli a podotkla, že spomedzi viačierých inonárodných účastníkov Varšavského povstania len Slováci mali svoju vojenskú jednotku. Zasa W. Bartoszewski nazval Slovákov avantgardou tých, čo vo Varšave bojovali proti nacistom a zdôraznil, že nikto sa ich nepýtal, aké sú národnosti, keďže nadradeným cieľom bol spoločný boj za slobodu. Gen. S. Nalęcz-Komornicki hodnotiac boj slovenskej čaty podotkol, že na Czerniakove sa odohrali udalosti, ktoré možno nazvať prirodzenou syntézou Varšavského povstania a podčiarkol, že práve od udatnosti czerniakowských povstalcov a medzi nimi aj slovenskej čaty záviselo, či sa západní spojenci presvedčia o pravdivom vzťahu Stalina voči bojujúcej Varšave.

Pamätník slovenským povstalcom, ktorého autorom je výtvarný umelec Marek Moderau, slávnostne odhalila prestrihnutím bielo-modro-červenej pásky veľvyslankyňa SR M. Vásáryová spolu s predsedom ROPBM W. Bartoszewským a príslušníčkou čaty J. Podrygałovou. Posvätil ho kňaz bývalých príslušníkov povstaleckého zoskupenia KA „Kryška“ H. Kietliński.

Text a foto: J. Š.

Reprezentácia rota Poľskej armády počas slávnosti

Pamätník posvätil kňaz H. Kietliński

E. Molitoris v spoločnosti umelcov otvára výstavu

ODKLÍNANIE A ODKRÝVANIE

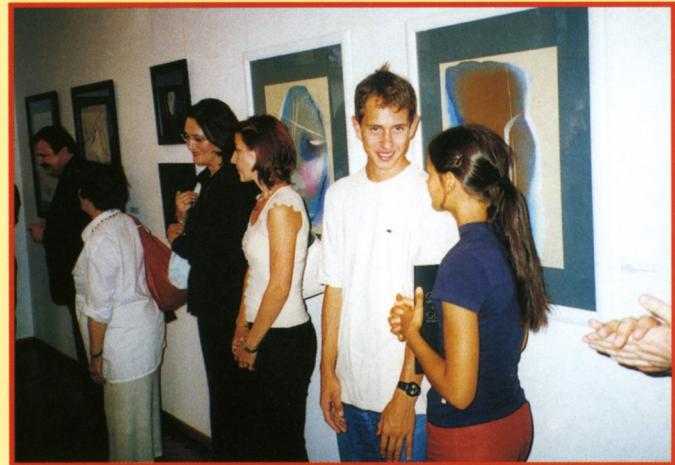
9. septembra 2002 sa v galérii Spolku Slovákov v Krakove konala vernisáž výstavy prác slovenských výtvarných umelcov Jána KUDLIČKA a Rastislava BIARINCA z Ružomberka pod názvom Odklínanie a odkrývanie, ktorú zorganizoval náš Spolok v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave.

Vernisáž otvoril tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, ktorý srdečne privítal vzácnych hostí a stručne predstavil život a tvorbu oboch umelcov. Medzi účastníkmi vernisáže o.i. boli: splnomocnenec malopoľského vojvodu pre národnostné menšiny Artur Paszko, predseda Zväzu poľských hudobných skladateľov v Krakove Jerzy Stankiewicz, člen Konfraternie krakovských básnikov Aarne Puu, šéfredaktor Života Ján Špernoga, učitelia a študenti slovakistiky JU v Krakove, zástupcovia krakovskej MS SSP, médií a ďalší.

Ján Kudlička sa narodil 28. mája 1948 v Ružomberku. Po maturite v rodnom meste pokračoval v rokoch 1966 -1972 v štúdiu na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave na oddelení krajinárskeho a figurálneho maliarstva u profesora Ján Želibského. Po ukončení školy sa vrátil na Liptov. V rokoch 1973 - 1984 učil na Ludovej škole umenia a Strednej priemyselnej škole textilnej v Ružomberku, od roku 1994 je členom a spoluzakladateľom združenia voľného umenia Rožeta. V rokoch 1995 - 2000 pedagogicky pôsobil na Katedre výtvarnej výchovy KPF sv. Ondreja v Ružomberku, od roku 2000 je vedúcim Katedry výtvarného umenia na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Umelec tvorí v oblasti maľby, kresby, grafiky, plastiky, serigrafie, ilustrácie a fotografie, vytvára tiež diela v spojení s architektúrou, v ostatnom čase sa venuje aj dizajnu v oblasti nábytku. Svoje práce vystavoval na mnohých výstavách doma i v zahraničí, o.i. v Rakúsku, Nemecku, Maďarsku, Poľsku, Francúzsku a Česku. Jeho diela získali viaceré prestížnych ocenení a mnohé z nich sú v majetku po predných galérií na Slovensku, ako aj v súkromných zbierkach doma i v cudzine. Andrzej von Kreutz Majewski oňom povedal: - Umenie Jána Kudličku ma očarilo mnoho rokov skôr, ako som poznal umelca osobne. Cez fascináciu dielom sa zrodilo priateľstvo. Navštíviač umelca v jeho krásnej domovine som mohol poznať čisté žriedla jeho inšpirácií, šľachetné

Vernisáže sa zúčastnilo množstvo divákov...

... v tom študenti JU v Krakove

majstrovstvo jeho umenia, nakoniec umenie samé v domi-
nujúcim príbližení ...

Rastislav Biarinec sa narodil 25. marca 1968 v Ružomberku. V rokoch 1982 - 1986 študoval na Strednej umelecko-priemyselnej škole v Kremnici odbor reštaurovanie štukovej výzdoby. V ďalších štúdiach pokračoval na VŠVU v Bratislave (1987-1993), študoval odbor sochárstvo u profesora Juraja Meliša. Potom učiteľoval na SUPŠ v Kremnici (1986-87), na súkromnej ZUŠ v Ružomberku (1993-96) a na Strednej priemyslenej škole textilnej v Ružomberku. Od roku 1996 pracuje ako odborný asistent na Katolíckej univerzite v Ružomberku, je členom zruženia voľného výtvarného umenia Rozepta. Tvorba R. Biarinka z oblasti sochárstva má široké spektrum siahajúce od komornej až po monumentálnu plastiku, cez objekty, kresby a grafiku až po realizácie v architektúre. Výber jeho diel bol prezentovaný nielen na Slovensku, ale aj na mnohých výstavách a medzinárodných sympóziach, o.i. v Nemecku, Maďarsku, Česku, Holandsku a Chorvátsku. Tvorbu autora snáď najlepšie charakterizujú jeho vlastné slová: - *Odkrývam vrstevnice nahromadeného času, znehybnelych stôp života, zastaveného nakopenia procesov a dejov. V puklinách nánosov materiálu hľadám prieniky k oziveniu minulosti, objavujem zabudnuté tvary - štruktúry. Obijam, osekávam zvetranú škrupinu, obrusujem, leštím zanesený povrch, obnažujem dokonalosť hmoty. Vnáram sa do porézneho sedimentu zne-*

júceho akordom prázdnych, nehmotných dutiniek, energia ktorých je podstatou tónu mimoriadnej hutnosti.

Práce slovenských umelcov vzbudili medzi návštěvníkmi výstavy veľký záujem. Všetkých očarili nezvyklé pastelové obrazy J. Kudličku, v ktorých objavuje snové spomienky, obrazy, udalosti, ľudí i krajinky a so zviednou vzletnosťou odklínajú kamene a stromy. Akýmsi protikladom a zároveň spájajúcim prvkom sú fosílné (skamenelé) formy R. Biarinka, ktoré kriesia obrady a sakralizujú idoly a relikty a svojou neustálou premenlivosťou sa stávajú nadčasovými.

Po prehliadke sa vo vedľajšej miestnosti konala recepcia a koncert slovenských a poľských evergreenov, ktoré predviedli známi krakoví umelci: speváčky Kinga Giszbert-Studnická, Anna Stanek-Włodarczyková a spevák, hudobník a skladateľ J. M. Božyk, ktorý obidve dámy nielen sprevádzal na klavíri, ale zahrával a zaspieval aj niekoľko vlastných skladieb. Vyše hodinový koncert zaujal prítomných vďaka pestrému programu, v ktorom zazneli o.i. skladby známeho slovenského hudobného skladateľa Gejzu Dusíka, pesničky z repertoáru bývalého krakovského speváckeho tria DO-RE-MI, pesničky Karen Carpenter a pod.

Veríme, že už onedlho si v našej galérii budeme môcť prezrieť výstavy diel ďalších slovenských výtvarných umelcov, stretnúť sa s priateľmi a spoločne sa zamyslieť nad neúprosným uplyvaním času.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Koncertujú J. M. Božyk a A. Studnická-Włodarczyková

Účastníci vernisáže počas koncertu

Predesa GR F. Payerchin a vojt A. Kapotka odovzdávajú požiarnikom kľúče od auta

Odobzadanie vyznamenaní

POSVIACKA POŽIARNICKÉHO AUTA

O význame požiarne zborov v našich obciach asi netreba nikoho presvedčovať. Nie div, že sa v každej spišskej obci tešia veľkej dôvere občanov. Od ich potovostí neraz záleží záchrana ľudského majetku, ba aj života. Preto sa požiarne zby neustále modernizujú a zvyšujú kvalifikácie svojich členov. Posviacka nového automobilu je pre požiarov vždy veľkou udalosťou, sviatkom, ktorý spolu s nimi oslavuje celú obec.

Nedečania takto sviatok mali 21. júla t.r. O výkonnejši automobil sa miestni požiarinci usilovali už dlhšie obdobie. Ich úsilie bolo v tomto roku odmenené kvalitným cisternovým autom Star 266, s nádržou na 2500 litrov vody. Pre potreby požiarneho zboru ho prispôsobila kielecká firma Mototruk. Bola to nákladná investícia, presahujúca 100 tisíc zlých. Nedečanom sa to podarilo hľavne vďaka pomoci gminného úradu v Nižných Lapšoch, ale aj vlastným prostriedkom.

Slávnostná posviacka a odovzdanie automobilu do užívania sa konala v nedeľu 21. júla t.r. Slávnosti sa zúčastnili požiarne zby nižnolapšanskej gminy a požiarinci z gmin Czorsztyn, Bukowina Tarzanska a Nový Targ. Nedeckým

fajermanom prišli zablahoželať aj slovenski požiarinci z Hanušoviec a Plavča. Nechýbali ani pozvaní hostia, o.i. zástupcovia miestnej samosprávy, gminnej rady, predstaviteľa Vojvodskej správy dobrovoľných požiarne zborov v Krakove, Okresnej správy DPZ v Novom Targu a ďalší. Slávnosť spestrila nižnolapšanská dychovka. Nový automobil po slávnostnej svätej omši posvätil miestny farár Marian Wanat a jeho krstnými rodičmi boli Helena Szewczyková a Franciszek Melicherda. Po posviacke kľúče od automobilu odovzadal veliteľovi nedeckého zboru Jánovi Kopačovi a vodičovi Milanovi Pichniarčíkovi vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapotka a predsedu gminnej rady Franciszek Payerchin.

Vyznamenanie zaslúžilých

Slávnosť vyvrcholila vyznamenaním najzaslúžilejších členov nedeckého zboru. Zlatou medailou za zásluhy pre požiarneho zboru boli vyznamenaní: Andrej Švienty, Jozef Lukuš a František Švienty. Striebornú medailu získali: Štefan Majerčák, Ján Kapolka, Ján Gronský a Milan Pichniarčík. Bronzovou medailou za zásluhy pre po-

žiarstvo boli ocenení: Ján Galik, Jozef Novák, Jozef Piontek, Stanislav Kordecký a Aleksander Dudas. Odznaky Vzorný hasič dostali: Jozef Švienty a Ján Kopačka. Zlatou medailou bola vyzdobená aj zástava požiarneho zboru. Po udelení medailí nedeckí požiarinci podakovali všetkým za pomoc v zaobstaraní nového automobilu a prispeli k zdarnému priebehu slávnosti, v tom najmä vojtnovi A. Kapotkovi a Gminnej rade v Nižných Lapšoch, výboru nedeckého urbárskeho spolku, vedeniu Skupiny vodných nádrží Czorsztyn - Nedeča, miestnemu farárovi a kaplánovi M. Wanatovi a J. Bednárikovi, Nedečanom Jánovi Majerčákovi, Valentovi Olejarčíkovi, Jackovi Młotkowskému, Andrejovi Švientemu, Augustínovi Milaniakovi a ďalším. Na záver slávnosti sa hostia zišli v hasičskej zbrojnici, kde na nich čakal obed a skromné pohostenie. Slávnosť zavŕšila ľudová veselica.

Vždy pripravení

V súčasnosti nedecká požiarna jednotka združuje vyše 50 členov. Jej predsedom je Ján Novák, podpredsedom Jozef Lukuš a veliteľom – Ján Kopačka. Nedeckí požiarinci sú v prípade potreby vždy pripravení zasiahnúť. Ich výzbroj okrem automobilu tvoria aj tri motorové striekačky PO5 a slovenská striekačka s výkonnosťou 1500 litrov na minútu. Vo výstroji majú dva komplety uniform – bojové a vychádzkové. Nedecká jednotka zasahovala nie len pri miestnych požiaroch, ale aj v susedných obciach, naposledy v januári t.r. v Tribši. Neraz musia však zasahovať aj proti vode, teda živlu, ktorý je za normálnych okolností ich spojencom. V dňoch 15.-16. júla t.r. po silných búrkach voda zaliala v Nedeci niekoľko hospodárstiev a miestnu školu. Aj tu musel vŕaťať do akcie požiarne zbor, ktorý výčerpával vodu zo zaliatych domov.

Blahoželáme požiarinkom z Nedeča k ich novému automobilu, a zároveň im želáme, aby museli zasahovať čo najrriedkavejšie.

JÁN BRYJA

Foto: Piotr Górecki

Nedeckí požiarinci v plnom zložení

NA DOBRÉ A NA ZLÉ

Hoci s manželstvom je ako s lotériou, ibaže podmienky sú omnoho ľahšie a nejasnejšie a aj keď väčšina vtipov, ale aj psychologických štúdií sa Jasne vyslovuje v neprospech manželstva, v istom období svojho života takmer osem z desiatich ľudí uzavrie manželský zväzok. Zdá sa, že veľká väčšina ľudí sa chce niekedy oženiť alebo vydáť (aj keď počet vydajachitívych žien a ženbychitívych mužov neboli nikdy rovnaký) ba aj tí, ktorí manželský zväzok neuznávajú, túžia nájsť partnera, aby ľahšie znášali údery života ...

Výber partnera, či manžela sprevádzali odjakživa ľudové povery a čary. Napríklad kedysi dávno chlapec alebo dievča ukladali obilné zrnká do kruhu. Každé zrnko znamenalo jedno písmeno abecedy. Keď určili písmená, postavili do stredu kruhu kohútka alebo sliepku. Ako kohút postupne zobal zrnká, napísal vraj meno budúceho čítateľa alebo čítateľky. Za rovnakým účelom odrezávali dookola šupku z jablka, kalerábu alebo pomaranča a hádzali ju za chrbát. Písmeno, ktoré šupka vytvorila, malo byť prvým písmenom prezviska budúceho životného druha. Celosvetovým zvykom je hádzať svadobnú kyticu. Komu padne do náručia, ten je na rade. Tak isto prah domu hrá dôležitú úlohu. Prenesenie nevesty cez prah má dva významy. Ak sa to deje na poludnie, prináša štastie, ak v inom čase, odstraší zlých duchov. A to je vlastne tiež štastie. Ved' kto by chcel žiť so zlymi duchmi? Tradujú sa aj iné povery. Keď vám sadne na ruku lienka, jemne na ňu fúknite a ona odletí tým smerom, kde býva vaša láska. Ale dajte si pozor na včely! Keď pristanú na streche nejakého domu, znamená to, že dievča, ktoré v nôh býva, sa nikdy nevydá. Pre vydajachitív devy sa neodporúča pestovať kaktusy, sedieť na rohu stola, nechať sa podmieňť alebo neochutnať ani kúsok svadobnej torty. Keď je však v domácnosti čierna mačka, bude mať dievča nápadníkov až-až. Keď dáva mama dcére alebo synovi na Vianoce na čelo krížik z medu, budú sa ich lepiť lásky. Peniaze má manželom zaistíť hádzanie na nich konfet alebo pšenice počas cesty z obradu. A štastie zaistí rozbijanie tanierov.

Povier je naozaj veľa a dlho by sme o nich mohli písť. Aby však zväzok vydržal dlhé desaťročia, je potrebné porozumenie, zhodné nažívanie a vzájomná úcta oboch manželov. Neraď nás o tom presvedčili vo svojom rozprávaní manželské páry, ktoré prežili spolu pol storocia. Tentokrát chceme našim čitateľom priblížiť osudy manželov Jakuba a Heleny KALATOVCOV z Novej Belej, ktorí jubileum zlatej svadby oslavia v novembri t.r.

Celý život v rodnej obci

Obaja pochádzajú zo slovenských roľníckych rodín. Helena Kalatová, rod. Gavendová, sa narodila 22. februára 1930 v Novej Belej. Jej rodičia Ján a Kristína Gavendovci gazdovali na nevelkom hospodárstve. Ján bol v mladosti istý čas v Amerike, vďaka čomu sa mu po návrate domov podarilo trošku zveľať hospodárstvo. V rodnej obci navštievovala Helena najprv poľskú a potom za Slovenského štátu slovenskú základnú školu, a po jej absolvovaní ostala doma pomáhať na rodičovskom hospodárstve. Mala piatich súrodencov - štyroch bratov a jednu sestru. Dnes už, žiaľbohu, žije len jeden brat - Benedikt, ktorý ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve. Helenina sestra Mária ľahko ochorela a zomrela, keď mala len deväť rokov. Najstarší brat Alojz musel na začiatku vojny narukovať do

armády a odísť na front. Zahynul len niekoľko týždňov pred koncom vojny - 25. apríla 1945 vo Vŕútkach, kde je pochovaný. Jozef sa po vojne prestaňoval do Čiech, kde sa usadil a pracoval v sklárni a ďalší brat Andrej odišiel za prácou do Matejovce na Slovensku, kde sa aj oženil.

Jakub Kalata sa narodil 1. mája 1929 v Novej Belej. Podobne ako Helena, aj jemu detstvo ubehlo na pasení kráv, pomáhaním rodičom v poľných práciach a návštive školy. Jeho otec bol sedem rokov v Amerike. Po návrate domov za ušetrené peniaze dokupil kus poľa a rozšíril hospodárstvo. Jakub pochádzal z viacernej rodiny. Mal tri sestry a dvoch bratov. Zo všetkých súrodencov žije už len sestra Katarína, ktorá sa vydala za Benedikta Gavendu (Heleninu brata) a ostala v rodnej obci, kde bývala aj jeho ďalšia sestra Anna. Mária sa po vojne prestaňovala na Slovensko a tam sa usadila. Brat Valent zahynul koncom vojny v Novej Belej a František sa po vojne prestaňoval do Košíc.

- Po skončení školy som musel zostať doma a pomáhať na hospodárstvo, - hovorí Jakub. - Nebolo iného vychodiska, najmä keď sa súrodenci František a Mária odstáhovali na Slovensko. Ani rodičom nebolo súdené dožiť sa vysokého veku, takže onedlho ostalo celé gazdovstvo na mojej hlave.

Spoločný život

Jakub a Helena sa poznali od malička, keďže pochádzali z tej istej obce. Navyše bývali nedaleko seba, teda ako vravia, mali k sebe len cez potok. Svoje životné osudy sa rozhodli spojiť 12. novembra 1952. Svadbu mali spolu so svojimi súrodencami Benediktom a Katarínou Gavendovcami.

- Svadbu sme nemali príliš bohatú, nič však na nej nechybalo, - spomína Helena. - Hned z kostola sa išlo do domu mladuchy, potom pokračovala hostina v dome mladého pána, kam som prišla za nevestu.

Zivot ubehol manželom Kalatovcom pri práci na hospodárstve a výchove detí. Keďže gazdovanie nikdy nebolo príliš výnosné, hľadali si aj iné zdroje príjmov. Jakub cez leto chodieval kosiť do Zakopaného, Helena robila upratovačku v škole v Novom Targu. Postupne sa im narodilo sedem detí, z ktorých mali veľkú radosť. Dnes sa už všetci osamostatnili. Syn Ján ostal na rodičovskom hospodárstve, Jakub býva v Bore, dcéry Mária, Monika a Irena si založili rodiny v rodnej obci, Helena sa vydala do Krempáčov a Anna do Čiernej Hory. Dnes Helene a Jakubovi Kalatovcom starobu spríjemňuje až 25 vnukov. Najťažšie im bolo, ako dnes obaja vravia, na začiatku spoločného gazdovania, kym boli deti malé. Obaja však boli mladí a plní súl do práce.

- Práca na hospodárstve nikdy nebolo príliš výnosná, - hovorí Jakub. - Ale dávnejšie sa žilo lepšie ako dnes, aj keď práca bola ľahšia. Ved' sme nemali takmer nijaké stroje, všetko bolo treba robiť ručne. Ale keď človek niečo dopestoval, mohol to bez problémov aj predať. Dnes sú pre roľníkov veľmi ľahké časy.

V živote každého človeka sa však radostné chvíle striedajú so smutnejšími. Nebolo ináč ani v živote Heleny a Jakuba. 10. októbra 1965 ich postihlo veľké nešťastie, keď v Novej Belej vypukol veľký požiar, v ktorom zhoreli aj ich hospodárske budovy s celoročnou úrodou. Manželia Kalatovci museli všetko vystavať od začiatku. Dnes sú už obaja na zaslúženom dôchodku. Zdravie im však už neslúži ako voľakedy, Helena už dávnejšie ľahko ochorela a je pripútaná k posteli.

Na záver poznamenajme, že obaja sú dlhoročnými členmi MS SSP v Novej Belej a vernými čitateľmi Života. K ich peknému životnému jubileu im želáme veľa zdravia, štastia a pokoja do ďalších rokov.

Text a foto: JÁN BRYJA

Manželia Helena a Jakub Kalatovci

POSOLSTVO LÁSKY

Na stránkach nášho časopisu pravidelne prinášame spomienky manželských dvojíc zo Spiša a Oravy, ktoré oslavovali okrúhle výročie sobáša. Dnes chceme našim čitateľom priblížiť životné osudy krajanov Antona a Kristíny GROBARČÍKOVCOV z Oravky, ktorí oslavujú 40. výročie manželského života, čiže rubínovú svadbu.

Kristína Grobarčíková, rodená Vontorčíková, sa narodila 27. januára 1941 v Oravke. - Som druhá z piatich súrodencov, - hovorí. - Mám troch bratov a jednu sestru. Najstarší brat František vyštudoval za banského inžiniera a spolu so svojou rodinou býva v Gliwiciach. Ďalší brat Alojz a sestra Mária (Kučkovičová) s rodinami bývajú v Oravke a Jozef s rodinou žije v Krakove. Hoci naši rodičia Anton a Anna, rodená Stechurová, mali len neveľké hospodárstvo, bolo na ňom dosť práce aj pre mňa a mojich súrodencov. Už od malička som pomáhala na rodičovskom gazdovstve. Keď som v roku 1948 dovršila sedem rokov, začala som chodiť do ľudovej školy v Oravke, ktorú som ukončila v roku 1954.

Po vychodení školy zostala Kristína pracovať na rodičovskom hospodárstve. Jej sestra sa medzitým vydala, bratia sa poženili a postupne odišli z domu. So svojím budúcim manželom Antonom Grobarčíkom sa Kristína poznala už od detských rokov.

- S Antonom, - pokračuje, - sme sa odmalička kamarátili, boli sme dobrými priateľmi, až sa napokon nás vzťah prerobil v hlbší cit. Rozhodli sme sa uzavrieť manželstvo a byť so sebou v dobrom i zlom do konca života. Vydávala som sa ako 21-ročná a sobáš sme mali 23. októbra 1962 v kostole sv. Jána Krstiteľa v Oravke. Po svadbe sme krátko bývali u manželových rodičov a potom sme si postavili stodolu a malú izbičku, kde sme bývali necelý rok. Keďže Anton bol dobrým stolárom a mimoriadne pracovitým človekom, začali sme

Manželia Grobarčíkovci s dcérou Alžbetou počas prvého sv. prijímania (1969)

stavať nový dom, ktorý sme dokončili v roku 1963.

Manželom Grobarčíkovcom sa v tom istom roku narodila ich jediná dcéra Alžbeta (Zavorová), ktorá spolu so svojím manželom Bogusławom a trojmi deťmi býva v Oravke a je zamestnaná v Gminnom úrade v Jablonke.

Kristínin manžel Anton Grobarčík sa narodil 18. júna 1933 v Oravke ako tretí zo štyroch súrodencov v slovenskej roľníckej rodine Ignáca a Márie (rod. Rafáčovej) Grobarčíkovcov. Jeho nastarší brat Ignáč, ktorý býval v Trstenej, už nežije, ďalší brat Ján spolu s rodinou a sestra Anna žijú v Oravke. Anton vychodil slovenskú základnú školu v rodnej obci v rokoch 1939 až 1945.

- V našej škole, - hovorí Anton, - učili výborní učitelia. Najradšej si spomínam na riaditeľa školy Ambróza Hajduka z Chlebníc, Samuela Kramára z Detvy a Helenu Francovú, ktorá v súčasnosti žije v Námestove. Vážim si ich hlavne za to, že nám nielen odovzdávali svoje vedomosti, ale v nás vypestovali aj hlbokú lásku k rodnej reči a k Slovensku, ktorá vo mne zostala dodnes.

Anton vyrastal v pomerne skromných podmienkach. Podobne ako jeho súrodenci si musel už odmalička privykať na prácu na hospodárstve. Už ako malý chlapec behal za husami, neskôr pásol kravy a postupne vykonával aj ľažšie poľnohospodárske práce. Z detstva si pamäta aj niekoľ-

komesačné ľažké obdobie pred skončením vojny. Totiž do Oravky prichádzali utečenci z okolitých oravských obcí. U Antonových rodičov bývali evakuanti z Veľkej Lipnice a Jablonky. Všetci sa niekoľko týždňov mušeli tlačiť v kuchyni, keďže v izbe boli ubytovaní ruskí vojaci. Vojna sa na koniec skončila a Anton až do násťupu na základnú vojenskú službu zostal pracovať na rodičovskej pôde. Privrábal si tiež ako robotník na stavbe cesty Zabornia-Chyžné. V roku 1950 spolu s rodičmi a ďalšími občanmi Oravky začíli ľažké chvíle.

- Bolo to 16. apríla 1950, - pokračuje v rozprávaní. - Počas silnej búrky vypukol od blesku veľký požiar, ktorý zničil v obci sedem domov i s hospodárskymi budovami, medzi nimi náš rodičovský dom. Oheň dokonca hrozil zničením blízkeho dreveného kostola sv. Jána Krstiteľa, ale vďaka obetavosti občanov sa ho naštastie podarilo uhasiť. My sme potom až do novembra 1950 bývali v starej škole. Otec medzitým začal kupovať potrebný materiál na výstavbu nového domu. Naštastie ani na nás, ani na iných pohorelcov obec nezabudla, totiž všetci susedia pomáhali ako len mohli. Niektorí nám vozili stavebný materiál, iní pomáhali pri stavbe, takže po niekoľkých mesiacoch sme sa už mohli stahovať do nového domu.

Anton sa pri výstavbe rodičovského domu priučil mnohemu z tesárskeho remesla, čo sa mu neskôr veľ-

mi zišlo. Medzičím mu však 1. októbra 1953 prišiel povolávací rozkaz, takže musel narukovať. Slúžil vo vojenskom útvare v Radomí ako príslušník strážnej jednotky na letisku. Po roku služby ako vzorný vojak absolvoval podôstojnícky kurz, takže do civilu sa vrácal v hodnosti desiatnika (v decembri 1955). Jeho brat Ján sa medzičím oženil a Ignác už býval na Slovensku.

- Môjho brata Ignáca, - pokračuje A. Grobarčík, - zatkla vo februári 1945 ruská vojenská polícia (NKVD), ktorá ho obvinila z gardistickej a protisovietskej činnosti. Daromne vysvetloval, že to nie je pravda. Odsúdili ho na 2,5 roka nútenej práce a odvliekli kdeľsi do Ruska. Po návrate z pracovného tábora sa už do Oravky nevrátil. Zostal bývať v Trstenej, kde aj zomrel.

Anton po návrate z vojenčiny zostal až do ženby, spolu svojou sestrou Annou, pracovať na rodičovskom gazdovstve. Neskôr sa zamestnal ako tesár pri majstrove Jánovi Godavovi a pracoval pri stavbe domov. Popri práci si však vždy našiel čas aj na krajanskú činnosť. Už ako chlapec bol totiž členom miestneho divadelného krúžku, s ktorým pochodzi celú Oravu. Ako si spomína, jednu z hier - Doktorom byť nie je špás, predviedli o.i. v Podvíku a na súťaži divadelných súborov v Jablonke. Keď bola v novembri 1949 v Oravke założená miestna skupina našej Spoločnosti, automaticky do nej vstúpil aj 16-ročný Anton, ktorého rodičia odmalička vychovávali v silnom slovenskom národnom duchu.

- Dodnes sa pamätám, - hovorí, - na prvého predsedu MS v obci Petra Jurčáka a na ďalších krajanov, o.i. na Ignáca Kučkoviča a Jozefa Cegielného, ktorí spolu s mojím otcom zakladali našu miestnu skupinu.

Anton Grobarčík sa od začiatku aktívne zapájal do krajankej činnosti v obci, chodieval na všetky schôdzze a iné krajanke podujatia a dbal o propagáciu a doručovanie Života, ktorý mal v tom čase v Oravke vyše 100 odoberateľov. Nie div, že ho krajania po Petrovi Jurčákovi zvolili za nového predsedu MS v obci (1979). Túto funkciu napokon vykonával do roku 1986.

Za svoju obetavú krajankej činnosť bol A. Grobarčík ocenený vedením nášho Spolku medailou Za zásluhy pre KSSČaS. Je tiež držiteľom strieborného odznaku Za zásluhy pre novosáčské vovodstvo (1979).

Po svadbe a narodení dcéry Alžbety (1963) sa Anton okrem práce na gazdovstve a starostlivosti o rodinu intenzívne venoval nielen krajankej, ale aj požiarnej a inej spoločenskej činnosti. Napríklad požiarnikom sa stal už v roku 1956 a o rok neskôr ho vybrali za predsedu miestneho dobrovoľného požiarneho zboru. Dodnes je čestným veliteľom požiarnikov v obci, na čo je mimoriadne hrdý. V minulosti však zastával aj iné funkcie, bol o.i. obecným a gminným veliteľom požiarnych zborov a za svoju dlhorocnú a záslužnú prácu získal mnoho vyznamenaní, v tom zlatú medailu Za zásluhy pre požiarníctvo, ktorú mu udeliли v roku 1985.

- Na roky strávené medzi požiarinkami, - hovorí Anton, - mám dodnes veľmi milé spomienky. Keď mi čas a zdravie dovolia, aj dnes rád medzi nich zavítam a spolu spomíname na minulé časy. Ved' som s nimi strávil podstatnú časť svojho života.

Anton bol tiež niekoľko volebných období členom gminnej rady v Jablonke, a za svoju spoločenskú činnosť bol ocenený strieborným krízom Za zásluhy (1987). Práca predsedu MS SSP v obci, požiarnická a ďalšia verejno-prospešná činnosť, starostlivosť o rodinu a gazdovstvo, ale aj zamestnanie v rekreačnom stredisku pod Grapou, kde pracoval skoro 20 rokov ako domovník až do odchodu do dôchodku (1990), ho sice stáli veľa času a námahy, ale všetko dokázal dokonale zvládnuť. Najväčšiu pomoc a porozumenie našiel samozrejme vo svojej obetavej manželke Kristíne, s ktorou sa teraz tešia už z dvoch vnúčiek - Jolanty a Anety a 7-ročného vnúčika Matejka.

Manželom Antonovi a Kristíne Grobarčíkovcom želáme k ich peknému životnému jubileu dobré zdravie a mnoho spokojných a šťastných chvíľ.

PETER KOLLÁRIK

Každý človek by mal - podľa mňa - poznáť aspoň zhruba dejiny svojej domoviny, miesta, kde sme sa narodili, kde žijeme a kam sa stále, častejšie bud' zriedkavejšie, vraciame. Hoci Život viackrát písal o severnom Spiši i celom Spišskom Zamagurí, nie všetci poznajú ich dejiny. Azda najväčší problém môže s tým mať mládež, ktorá sa dejiny Spiša buďto neučila v škole, alebo sa v ich kontexte stretla z rôznymi protikladnými názormi, čo ju mohlo popiesť. Práve so zreteľom na ňu by som dnes chcel uviesť aspoň niekoľko základných údajov z našich dejín, pri čom sa opieram o publikáciu Vlastimila Kovalčíka Pod erbom severu.

Prvý, čo treba podotknúť, je skutočnosť, že po páde Veľkomoravskej ríše sa územie dnešného Slovenska dostávalo postupne pod nadvládu Uhorska. Aj keď nie presných písomných dokladov, možno predpokladať, že koncom 11. storočia sa súčasťou Uhorska stal aj Spiš, osídlený pôvodne slovansko-slovenským resp. slovenským obyvateľstvom. Preto neobстоjí tvrdenie staršej poľskej historiografie (o.i. na základe Gallovej kroniky), že hranice poľského štátu za Boleslava Chrabrého siahalí až po Dunaj. Neexistujú na to hodnotené doklady. Ďalšia významnejšia vlna dosídľovania horného Spiša medzičím aj nemeckými kolonistami pripradá na obdobie po mongolskom vpáde (1241). Podieľali sa na ňom silné šľachtické rody Görgeyovcov (Hrhovskovcov) i Máriášiovcov, ako aj Berzeviciovcov, ktorí vlastnili takmer všetky majetky za Spiškou Magurovou.

Prvou zamagurskou obcou, na ktorej existuje písomný doklad (z roku 1297), je Lesnica. Viac-menej v tom istom období možno predpokladať vznik Spišskej Starej Vsi, čo nepriamo potvrdzuje listina z r. 1308, ktorú vydal magister Kakaš, syn komesa Rikolfa, dedič a majiteľ skoro všetkých majetkov na severozápadnom Spiši. V tejto listine poveruje Fridricha, syna Markofovho z Huncoviec, aby založil dedinu na území pri rieke Pribycz, ktorá sa vlieva do Dunajca. Táto dedina (Sp. St. Ves), budovaná na nemeckom práve, mala rozsiahle privilégiá: právo trhu, oslobodenie od platenia mýta, právo na mlyn, pivovar atď.

Z DEJÍN

Podobné výsady nemeckého práva - so 17-ročnou lehotou pre 60 usadlostí (po 30 po oboch stranach miestnej riečky) - má dedina Fridman, ktorá tiež vznikla na základe listiny z r. 1308 a je pomenovaná podľa svojho zakladateľa (Fridman-vágás - Fridrichova Poruba). Podľa pramenných materiálov magister Kakaš predal r. 1320 Fridman a ďalšie svoje už existujúce dediny - Kacvín, Nedecu a Frankovú - ako aj celý majetok (od Dunajca po oboch brehoch rieky Bialky až k jej prameňom) svojmu bratovi Jánovi a jeho synovi Michalovi. Tieto

panstvo roku 1593 odkúpil zemepán Juraj Horváth.

Dalšia, slabšia vlna kolonizácie najsevernejšieho Spiša prebehla koncom 14. a začiatkom 15. storočia. Podľa poverenia priora Jána z roku 1382 na území vyčlenenom zo staroveského majetku kartuziánov založil šoltýs Ján z Plavnice osadu pri Dunajci (oproti Sromowciam Wyżnym, ktorá sa spočiatku nazývala Nová Lechnica, neskôr Kalemburg (u nás Golembark) a dnes Lysá nad Dunajcom. Približne v tom istom čase na severozápadnom Spiši berzeviciovskí a máriašovskí lokátori založili viaceré osád, ktoré sú doložené najprv existujúcimi farnosťami (Krempachy a Belá v roku 1397), a až neskôr sa spomínajú v majetkovoprávnych listinách: Krempachy, Nová Belá a Tribš (1439), Vyšné Lapše a Durštín (1463), Falštín a Lapšanka (1471).

V priebehu 15. a 16. storočia sa na hornom Spiši menia nielen majiteľia pôdy, ale objavujú sa aj nové formy hospodárenia, spojené o.i. s chovom dobytka. Začína sa kolonizácia na novom, valašskom práve. V r. 1546 bola na tomto práve založená aj osada Jurgov. Za zmienku stojí, že aj obyvateľstvo Veľkej Frankovej po doosídlení v r. 1553 prešlo z nemeckého práva na valašské právo. Ďalšou etapou kolonizácie najsevernejšieho Spiša, najmä z iniciatívy Juraja Horváta, majiteľa nedeckého a lendackého panstva, je osídľovanie na kopaničiarskom práve, ktoré je do istej miery obmenou nemeckého a valašského práva. Práve na tomto práve vznikli viaceré malé osady, doložené listinne už v r. 1590, ako napr. Malá Franková, Osturňa, Čierna Hora, Ždiar a ďalšie, z ktorých sa neskôr vyvinuli kopaničiarske obce. Podobným vývinom prešli aj osady Lapšanka a Repiská, ktoré sa stali samostatnými sídelnými jednotkami na prelome 17. a 18. storočia.

Chcel by som sa ešte zmieniť o otázke spišského zálohu, keďže na túto tému existujú viaceré protichodné názory. Pravda je taká, že uhorský kráľ Žigmund Luxemburský potreboval peniaze na vojnu s Benátkami. Preto roku 1412 požičal od poľského kráľa Vladislava Jagelu 37 tisíc kôp

českých grošov a za túto pôžičku dal Poľsku do zálohu 13 spišských miest (patriacich do Spolku 24 spišských miest) a to: Spišskú Novú Ves, Spišské Vlachy, Spišské Podhradie, Poprad, Veľkú, Spišskú Sobotu, Stráže, Matejovce, Spišskú Belú, Vrbov, Lúbicu, Ruskinovce, Tvarožnú, ako aj Ľubovniansko-podolinecké hradné panstvo s mestečkami Starou Ľubovňou, Podolincom, Hniezdnym a obcami Nižné a Vyšné Ružbachy, Nová Ľubovňa, Jakubany, Forbasy, Lacková, Chmeľnica, Kamienka, Jarabina, Kremná, Litmanová, Hraničné a Mníšek nad Popradom. Treba zdôrazniť, že podľa podmienok záložnej listiny spomínané mesta a hradné panstvo mali zostať nedeliteľnou súčasťou Uhorska a poľskému kráľovi boli dané do dočasného úžitku iba príjmy z týchto miest, ktoré predtým dostával uhorský kráľ. Záloh sa mal zrušiť po vrátení uvedenej sumy.

Kráľ Žigmund - na čo poľská historiografia akosi zabúda - chcel požičanú sumu vrátiť už roku 1419, ale poľský kráľ odmietol prijať peniaze a zrieť sa zálohu, keďže zálohované mestá mu prinášali oveľa väčšie príjmy než požičaná suma. Takýchto pokusov o vrátenie pôžičky bolo viac a prinávratenie spišského zálohu sa stalo jednou z najpáčivejších otázok riešených na uhorských snemoch. Avšak pre neústupnosť poľskej strany sa tento problém nevyriešil, preto záloh trval až 360 rokov a bol zrušený až pri prvom delení Poľska vojenským zásahom v roku 1772. Formálne dohodu o zrušení spišského zálohu podpísal 18. 09. 1773 poľský kráľ Stanisław August Poniatowski.

O ďalších osudoch zamagurských obcí, najmä severného Spiša a hornej Oravy po prvej svetovej vojne, život už mnohokrát písal, preto sa tým nebudem zaoberať. Chcem len na záver dodať, že keď roku 1920 príprávali spišské obce k Poľsku, rôzni agitátori nám slubovali viaceré výsady, takmer raj na zemi, ale napokon priniesli len nenávisť voči slovenskému spišskému obyvateľstvu, ako keby sme my boli zodpovední za osudy týchto území, ba akoby sme boli občanmi druhej, horšej kategórie. Prečo?

JÁN BRINČKA

SPIŠSKÉHO ZAMAGURIA

tri dediny založil na nemeckom práve šoltýs Frank a okrem práva trhu a oslobodenia od platenia mýta mali rovnaké výsady ako Sp. St. Ves a Fridman.

Magister Kakaš dal v prvej tretine 14. storočia postaviť alebo rozšíriť hrad Dunajec (Nedecký zámok), ktorý ako majetok Jána a Rikolfa Berzeviciovcov je doložený v listine z r. 1325. V r. 1326 kráľ Karol Róbert skonfiskoval hrad a dediny Fridman, Nedecu i Matiašovce, keďže magister Kakaš riskantným podnikaním spreneveril peniaze, a odovzdal ich spišskému županovi a palatínovi Viliamovi Drugetovi, ktorý prestaval hrad na kamennú pevnosť. Na začiatku 14. storočia Berzeviciovci založili dedinu Lechnica, spomínanú prvý raz v darovacej listine z r. 1313, ktorou Kakaš vydelil 62 popluží kartuziánom zo Skaly útočišta na založenie filiálneho kláštora (Červený Kláštor) pri Dunajci. S jeho výstavbou sa začalo ok. r. 1330. Roku 1340 vznikla dedina Lapše, ktorá sa v prvej polovici 15. storočia rozdelila na Nižné Vyšné Lapše.

Popri skôr spomínaných šľachtických rodoch bol menším majiteľom pôdy a zakladateľom osád medzi Dunajcom a Spišskou magurou aj lendacký kláštor križovníkov Svätého hrobu (kanonická vetva). Do Uhorska prišli z Miechowa a Lendak získali od Kakaša výmenou za svoj majetok Chmeľov v Šariši. Boli o.i. zakladateľmi osád Kehel' a Reľov, ktoré sa prvý raz spomínajú v listine z r. 1344. Okrem týchto osád v stredoveku vlastnili aj Nižné Lapše. Celé lendacké

Veliteľ zboru počas prejavu

Čiernochorskí hasiči s novou zástavou

Svätý František z Assisi nazval oheň svojím bratom. A keďže brat oheň sa občas zvykne vymknúť spod kontroly a narobiť ľuďom mnoho starostí, tí musia siahnuť po ďalšej z blízkych príbuzných, podľa sv. Františka - sestre vode. Ale aj tá počas povodní či jarných odmákov, býva veľmi nebezpečná. Majstrami v krotení rozžureného ohňa i nebezpečnej vody sú hasiči, ktorých patrónom je Svätý Florián. Popri štátnych orgánoch v oblasti požiarnej ochrany majú významné miesto dobrovoľné požiarne zby. Všetci si to uvedomujú, preto požiarne jednotky na Spiši a Orave sa tešia veľkej dôvare miestnych obyvateľov. Ich význam je neoceniteľný. Aj pápež Pius XI. kedysi povedal: „Hasičov pokladám za akýchsi apoštолов dobročinnosti a milosrdensť.“ Aby však požiarnici mohli náležite plniť svoje poslanie, musia mať vhodnú výzbroj a výstroj. Preto z každej novej veci, akú sa im podarí získať, má radosť nielen zbor, ale celá obec. Začiatkom augusta sme sa vybrali do Čiernej Hory od Tribša, kde sa konala milá slavnosť - posviacka požiarnej zástavy.

Z história zboru

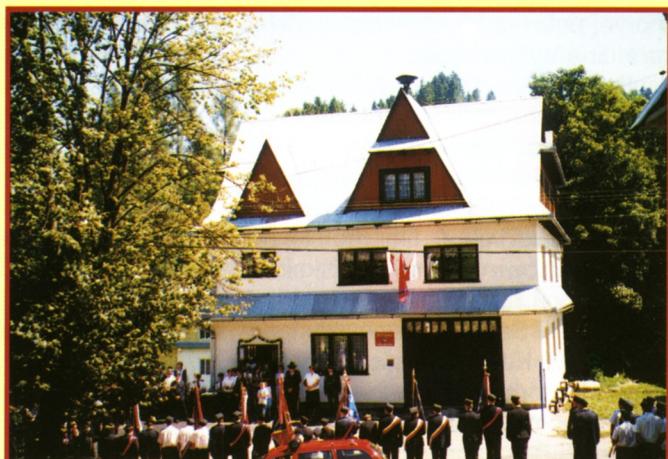
Čierna Hora, ako už naši čitatelia určite dobre vedia, je rozdelená na dve časti – Zahoru, čiže časť obce od Tribša a časť obce od Jurgova. Obe časti obce majú samostatné hasičské jednotky. Požiarny zbor v Zahore, o ktorom temtokrát píšeme, je oveľa mladší ako v druhej časti obce. Vznikol v 1974 roku z iniciatívy bývalého veliteľa Oblastného veliteľstva požiarnej zborov v Zakopanom J. Košmińskiego a bývalého riadiťa miestnej základnej školy Jána Budza. Hned na zakladateľskej schôdzke sa do zboru prihlásilo 25 členov. Prvý výbor zboru tvorili: predseda Jozef Jezierczak, veliteľ Andrej Hellák, zástupca veliteľa Ján Milon, pokladník Andrej Kikla a tajomník Jozef Modla. Počiatky boli dosť tažké. Keď si zbor zabezpečil prvú striekačku zn. Polonia (roku 1975) a iné hasičské náradie, nemal ho kde uskladňovať. A tak dlhé roky pre tento cieľ využíval súkromný dom A. Milona. V roku 1976 sa zmenil výbor zboru - veliteľom sa stal Ján Milon a jeho zástupcom Jakub Milon. Veľkým snom čiernochorských požiarníkov bola požiarna zbrojnica. Už v roku 1975 kúpili pre tento cieľ pozemok v strede obce a hned sa aj pustili do práce na výstavbe zbrojnice. Stavba, žiaľ, napredovala dosť pomaly. Úrady hned na začiatku zastavili stavebné práce, ktoré sa po-

tom takmer desať rokov nepohli dopredu. Práce pokročili až po zmene politického režimu, aj keď im na výstavbu často chýbali finančné prostriedky. Avšak miestni obyvatelia sa nevzdávali a veľa práce urobili svojpomocne. Vďaka tomu už pred niekolkými rokmi mohli

v zbrojnici využívať veľkú spoločenskú sál a garáž, a dnes už naozaj veľmi málo chýba k odozvaniu do prevádzky celej zbrojnice. Ešte treba obložiť podkrovné miestnosti drevenými doštičkami, zriaďiť kotolňu a zaviesť ústredné kúrenie. Požiarnici veria, že sa im to podarí urobiť už v tomto roku, aby na budúci rok mohli objekt slávnostne odovzdať do užívania.

Vráťme sa však ešte k dejinám požiarnej jednotky. K jej ďalšej modernizácii došlo v roku 1993, keď čiernochorskí požiarnici dostali z oblastného veliteľstva novú striekačku s kompletom hadíc a o rok neskôr Valent Milon kúpil pre zbor tretiu striekačku. Už vtedy zbor vyuvíjal úsilie pre získanie požiarneho automobilu. Po niekoľkoročných snaħach sa im konečne v roku 1996 vďaka finančnej podpore bukowinskej gminy podarilo kúpiť automobil značky Žuk, ktorý používajú dodnes. Medzitým sa opäť zmenilo vedenie zboru. V roku 1986 pred-

Posviacka požiarnej zbrojnice

Nástup požiarnych zborov

seda Jezierczak vycestoval do Ameriky a na jeho miesto bol zvolený Władysław Milon a tajomníkom sa stal Ján Sarna. V roku 1990 bol za predsedu zvolený Stanislav Heldak, ktorého v roku 2000 vystriedal Jozef Wodziak. V roku 1997 sa veliteľom zboru stal Władysław Milon, ktorý plní túto funkciu dodnes.

Za 28 rokov činnosti požiarna jednotka v Čiernej Hore - Zahore zasahovala nielen pri mestných požiaroch, ale aj v susedných obciach. V Zahore vypukli požiare v roku 1986, keď zhoreli dva domy a hospodárske budovy gazdom Sebastianovi Milonovi a Jánovi Gogolovi. O dva roky neskôr vypukol ďalší požiar, ktorý pohltil stavby Františka Milona. Na posledy jednotka zasahovala v lete t.r. v Čiernej Hore od Jurkova a v Repiskách - Brijovom Potoku.

Posviacka

V tomto roku čiernochorskí rodáci bývajúci v Amerike kúpili pre svoju jednotku novú zástavu. V prvú augustovú nedeľu sa konala jej posviacka, spojená s posviackou požiarnej zbrojnice. Každý, kto sa slávnosti zúčastnil, musí uznáť, že sa

vydarila, a doceniť snahu organizátorov. Slávnosť, ktorej sa zúčastnili takmer všetky požiarne zborov z bukovinskej gminy a ďalších dedín, sa začala nástupom pri jubilejnem kríži na vrchu Litvajovho kopca v Čiernej Hore, kde sa konala poľná svätá omša. Kríž, ktorý projektoval Stanisław Tylka zo Zakopaného podľa vzoru kríža na Gievonte, stojí na mieste, z ktorého je krásny výhľad na široké okolie: Tatry, Pieniny, ba aj Babiu horu. Svätú omšu venovanú požiarnikom celebrovali mestný farár Hubert Kasztelan a kňaz Stanisław Łomnicki. Slávnosť spestrila jurgovská dychovka. Po omši nasledovalo vztýčenie štátnej vlajky pri zvukoch štátnej hymny a samotná ceremonia posviacky. Zástavu posvätil kňaz Stanisław Łomnicki, ktorý je gminným kňazom požiarnikov. Slávnosti sa zúčastnili aj viacerí hostia, o.i. zástupca predstavu Tatranského okresu Andrej Skupieň, vojt gminy Bukowina Tatrala Józef Milan Modla, gminný tajomník Marian Mikołajczyk a poslanci gminnej rady J. Sarna, E. Paják, W. Gogola, predsedu Oblastného veliteľstva DPZ tatranského okresu J. Hodorowicz, okresný veliteľ štátnych požiarnych zborov w Zakopanom S. Bańska, gminný veliteľ DPZ S. Goryl, tajomník Okresnej správy DPZ J. Bafia a ďalší. Po posviacke nasledovali príležitostné prejavy zástupcu predstavu Tatranského okresu, vojta bukovinskéj gminy a predsedu Oblastného veliteľstva DPZ. Slávnosť vyvrcholila vyznamenaním najzaslúžilejších členov čiernochorskej požiarnej jednotky. Zlatou medailou za zásluhy pre požiarnictvo bol vyznamenaný Andrej Heldák a striebornou medailou Jakub Kovalčík. Odznak Vzorný hasič dostal Józef Szymańczyk. Okrem toho na návrh Gminného zväzu požiarnych zborov bolo 13 členov čiernochorskej požiarnej jednotky vyznamenaných odznakmi za 25 rokov práce pre požiarnictvo, traja členovia za 20-ročnú službu, dvaja za 10-ročnú a dvaja za 5-ročnú. Na záver slávnosti predviedli všetky zúčastnené zborov parádny pochod cez obec, k požiarnej zbrojnici, ktorú posvätil kňaz Stanisław Łomnicki. Potom sa všetci hostia zišli v spoločenskej miestnosti hasičskej zbrojnice, kde na nich čakal obed a skromné pohostenie.

Blahoželáme požiarnikom z Čiernej Hory - Zahory k novej záštave. Veríme, že im nebude chýbať vytrvalosť a prostriedky na dokončenie požiarnej zbrojnice a čoskoro sa tam zídeme na ďalšej milej slávnosti.

Text a foto: JÁN BRYJA

*Vyznamenávanie najzaslúžilejších členov**Slávnosť spestrila jurgovská dychovka*

Z Tribša pochádzal zeman Ján Mitis, ktorý sa roku 1676 stal bakalárom filozofie na Trnavskej univerzite, ako aj František Deneš (1845), ktorý dňa roky pôsobil ako stredoškolský profesor na gymnáziu v Levoči a násu pozornosť si zasluhuje, lebo bol znalcem Tatier a dejín Spiša (PES s. 109). Z výskumov historika B. Varsíka hodno pripomenúť, že medzi bakalármi filozofie na Trnavskej univerzite sa roku 1667 spomína Imrich Lapšanský, zeman z Nižných Lápš, ktorého neskôr vymenovali za ostrihomského kanonika, bol literárne činný a bol aj mecenom umenia (PES s. 97).

Z osobností spojených s obcou Nižné Lapše Budz píše: - *Tu sa narodil a bol vysvätený za knaza pallotyn Józef Stanek. Zahynul mučeníckou smrťou ako knaz v čase Varšavského povstania v roku 1944.* Na tomto mieste by bolo vhodné pripomenúť aj účasť a obete mnohých Slovákov na Varšavskom povstani (so súhlasom poľského odboja mali svoju vlastnú jednotku), podľa autorov: Józef Ciągwa, Jan Szpernoga: *Słowacy w Powstaniu Warszawskim (Wybór źródeł)*, Kraków 1994. Na s. 35 ZS je pri obci Nižné Lapše ďalej uvedené: - *Pamätná tabuľa, umiestnená na budove školy, je venovaná Wojciechovi Halczynovi z Lenaku, ktorý v čase určovania hraníc patril k zástancom pričlenenia časti Spiša, kde sa hovorilo poľským (!) nárečím, k Poľsku. Žiaľ, zástancovia pričlenenia k Slovensku majú pamätníky v podobe vlastných hrobov, o ktorých sa autor vôbec nezmieňuje - dráma v Novej Belej v súvislosti s účinkovaním „bandy Ognia“ v povojsnovom období na hornom Spiši. V Nižných Lapšoch: - *Pamätná tabuľa na stene kostola informuje, že pri kostole bol pochovaný prof. Józef Wiśmierski, tajomník poľskej plebiscitnej komisie v Spišskej Starej Vsi, ktorý prišiel o život v roku 1920* (ZS s. 35). Ako túto tragickú udalosť podáva Kovalčík? Medzi poľskými agitátormi na Spiši vynikal svojou agilnosťou Józef Wiśmierski, stredoškolský profesor v Krakove a poradca poľskej delegácie na mierovej konferencii v Paríži, ktorý sa priženil na Spiš a účinkoval ako tajomník poľskej plebiscitnej komisie v Spišskej Starej Vsi. Situácia sa vyostriala, keď zo Spiša koncom marca 1920 odišlo česko-slovenské vojsko a nahradili ho francúzske jednotky. V tom čase vznikli na príla-*

hlom poľskom území ozbrojené úderky (spišsko-oravská légia, ktorá neskôr splynula s uhorsko-poľskou légiou), zasahujúce záškodníckym spôsobom na slovenskej strane (napr. prepady finančnej stráže v Jurgove so smrteľným následkom a v Podspádoch, vyhodenie do vzduchu domu richtára Nedeliho a ī.), no najväčší incident sa stal 20. 6. 1920. So súhlasom plebiscitných orgánov verejnú správu a súdnictvo na Spiši zabezpečovali českí (prevažná väčšina) a slovenskí úradníci. Z nich siedmi aj s jednou ženou sa v uvedený deň vybrali na výlet zo Spišskej Starej Vsi do Červeného

ve. Popri pedagogickom povolaní bol aj riaditeľom Slovenskej filharmónie.

Zo speváckych zborov, ktoré dirigoval, spomeňme aspoň Spevácky zbor slovenských učiteľov. Zo súčasníkov sú to funkcionári Spolku Slovákov v Poľsku so sídlom v Krakove - Ludomír Molitoris a Ján Šternog, ktorí s kolektívom ďalších spolupracovníkov vykonávajú záslužnú prácu „na slovenskej roli dedičnej“ okrem iného aj udržiavaním kontaktov s inštitúciami pre zahraničných Slovákov v SR. - *Medzi významné osobnosti, ktoré dal severozápadný Spiš Slovensku a Rímskokatolíckej cirkvi, patrí*

PROPAGÁCIA PRIHRANIČNÉHO REGIÓNU (3)

DOKONČENIE Z Č. 9/2002

Kláštora (kúpele Smerdžonka). Pri návrate v podvečer ich na brehu Dunajca zajalo poľské ozbrojené komando a odviedlo do Pienin (prednosta pošty aj s manželkou medzičasom prepustilo), kde ich orabovalo o cennejšie predmety a okolo polnoci na nich vystrelilo z pištolí. Po tomto útoku dva úradníci zomreli a ďalší boli zranení. Po správe o tomto vraždenom prepade rozhorčený dav v Spišskej Starej Vsi zaútočil na sídlo poľskej komisie a inzultoval jej členov, ktorí sa dali na útek. Profesor Wiśmierski utekal cez Dunajec, v ktorom sa utopil. Nasledujúci vývin ukázal, že agitácia i spomenuté tragédie boli zbytočné (PES s. 168). Budz vyzdvihuje osobnosti, ktoré proti vôle väčšiny obyvateľstva patrili k zástancom pričlenenia časti Spiša a Oravy k Poľsku. Takéto informácie v turistickej sprievodcovi sú v istom zmysle tendenčné a bez recipročného zhodnotenia osudov ľudí, ktorí na spornom území osťali, resp. z neho utiekli, aj nevhodné.

V ZS sa z Kacvína nespomínajú nijaké osobnosti. Určite nie preto, žeby ich obec nemala, ale nehodia sa k propoľsky koncipovanému textu. Je to napríklad Ján Strelec (1893-1975), hudobný pedagóg, zbormajster a organizátor hudobného života. Pôsobil ako pedagóg a tajomník Hudobnej školy pre Slovensko v Bratislave, pedagóg Hudobnej a dramatickej akadémie a napokon ako profesor dirigovania na VŠMU v Bratisla-

biskup Dominik Kalata (1925), rodák z Novej Belej, člen Spoločnosti Ježišovej (1943). Študoval na gymnáziu v Levoči a filozofiu v Děčíne nad Labem. Neskôr sa vrátil a žil na Slovensku. Bol tajne vysvätený za knaza i biskupa (1955), ako aj internovaný v komunistickom väzení (1963 – 1968). Nato odišiel legálne do zahraničia, na univerzite v Innsbrucku absolvoval ďalšie teologicke štúdiá a získal doktorát z teológie. Od roku 1986 žije na území Freiburskej arcidiecézy, ako biskup má na starosti pastoráciu Slovákov v Nemecku, často však chodí prednášať na Slovensko (PES s. 109).

ZS okrem Alojza M. Chmela zo Spišskej Starej Vsi nespomína nijaké osobnosti, preto si ich aspoň heslovite pripomeňme. Nándor Katona, vlastným menom Ferdinand Kleinberger (1864-1932) - jeden z prvých maliarov, pre ktorých sa Tatry a Spiš stali neustále obnovovaným a objavovaným prameňom tvorby. Jeho rodný, značne zanedbaný dom pod farou, nie je nijako označený a turisti prichádzajú o vzácnu informáciu, ktorú do svojej publikácie ZS mohol Budz zahrnúť. Andrej Grutka (1908-1993) sa sice narodil v meste Joliet, štát Illinois v USA, ale obaja jeho rodičia Žofia a Simon Grutkovci pochádzali zo Spišskej Starej Vsi. Ako biskup diecézy Gary, štát Indiana, je uznávanou osobnosťou zahraničných Slovákov. Mal zásluhu na za-

ložení Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, bol spolužakladateľom Svetového kongresu Slovákov, zakladateľom krajanských časopisov v Amerike atď. Štefan Leonard Kostelničák (1900-1949), maliar, špecializujúci sa na ornament. Eduard Pavlik (1922), filológ, historik, stredoškolský a vysokoškolský pedagóg, ktorý s osobitnou pozornosťou svoj profesionálny život i osobnú záľubu zasvätil histórii Spiša. Je autorom mnohých odborných článkov z tejto oblasti a výraznou zamagurskou osobnosťou. Fotograf Wojciech Smolak pravdepodobne nevie o tom, že na fotografii obce Matiašovce dominantne zachytí rodny dom básnika, spisovateľa, esejistu a prekladateľa Vlastimila Kovalčíka. Patrí mu za to úprimná vďaka. Zato Jan Budz takúto významnú osobnosť zámerne, či z neznlosti prostredia prehliada. Pripomeňme si, že V. Kovalčík je autorom ôsmich básnických zbierok, dvoch esejistických kníh - *Na severnom prahu a nami citovalenej knihy Pod erbom severu*, ktorá v samostatnej kapitole Zaostrené na severozápadný Spiš sa venuje problematike slovensko-poľských vzťahov. Je prekladateľom špičkových poľských básnikov - W. Szymborskej, Cz. Miłosza (nositeľa Nobelovej ceny), Z. Herberta, T. Różewicza a mnohých ďalších, ako aj prekladateľom poézie súčasného pápeža Jána Pavla II. V publikácii, ktorá sa zaoberá slovensko-poľskými vzťahmi, ako je ZS, takéto osobnosti treba osobitne vyzdvihnúť, navyše keď V. Kovalčíka v roku

1998 vyznamenal prezident Poľskej republiky Aleksander Kwaśniewski a udelil mu Rytiersky kríž Radu zásluhy Poľskej republiky za rozvoj kultúrnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a Poľskou republikou.

Pozornosť si tiež zaslúži ďalší matiašovský rodák - ľudový rezbár a sochár Miloslav Semančík so svojou galériou v prírode, ktorú zakladá na začiatku obce Matiašovce. Osturňa dala spoločnosti viaceru osobnosť, z ktorých spomeňme aspoň akademického maliara Petra Romaňáka, ktorý žije a tvorí v Bratislave. Je zároveň jedným zo zakladateľov Cyrilo-metodskej spoločnosti na Slovensku. Z Veľkej Frankovej pochádza Andrej Sulitka, etnograf s osobným zameraním na spišsko-goralský hudobný folklór. V súčasnosti pôsobí na Úrade vlády Českej republiky. Lechnicu reprezentuje už nebohý akademický maliar-reštaurátor Ondrej Kuc. Reštauroval mnohé sakrálne maľby v zamagurských kostoloch. Osobitne treba vyzdvihnuť reštaurovanie objektov v Červenom Kláštore, čím sa pričinil o ich záchranu.

Ako vidno, za Spiškou Magurou je mnoho aj nespomenutých osobností, ktoré by si v turistickej príručke ZS zaslúžili pozornosť, ale zo známych dôvodov sa tam nedostali. Môže to byť výzva pre Euroregión Tatry spracovať a vydáť monografiu osobností severného Spiša nielen pre turistické, ale i pre študijné účely a napraviť tak nedostatky publikácie „Zamagurze Spiskie“.

Krajania pri hrobe zavraždených belianskych Slovákov. Foto: P. Kollárik

Turistickej príručke *Zamagurze Spiskie* sa dajú vytknúť aj ďalšie zámerne chyby či nechcené omyly vyplývajúce z cieľov autora – zdôvodniť reálitu tak, ako ju chce mať. V slovenskom preklade sú niektoré časti z poľského textu povynechávané, preložené po istej úprave - na niektorých miestach je skrátený či rozšírený text. Zaujímavé by bolo poznať anglickú a nemeckú mutáciu tohto textu a nepravdivosť informácií vysielaných do krajín EÚ, keď predlohou na translaciu bol poľský originál. Každá takáto publikácia, ktorá rieši problematiku prihraničných území, a nielen ich, by mala mať zodpovedného redaktora a posudzovateľa z partnerskej krajiny, čím by sa v priebehu prípravy na jej vydanie mohli skorigovať a odstrániť obsahové nepresnosti.

Na uvedenú skutočnosť som upozornila na Medzinárodnej konferencii o cestovnom ruchu VIA MILENIUM '2002. Európsku úniu reprezentoval pán Walter Leu - predseda Európskej komisie cestovného ruchu z Bruselu a Onno Simons, radca na Delegácii Európskej komisie, Bratislava. Konferencia sa uskutočnila v Kongresovom centre Národnej rady Slovenskej republiky a zhodou okolností práve túto budovu zdobí plastika Ludvika Korkoša, pre ktorého sa v ZS nenašlo miesto.

Severný Spiš je príťažlivý a z hľadiska rozvoja cestovného ruchu perspektívny región, ktorého propagácia nebude nikdy vyčerpaná. Oceňujeme využívanie prostriedkov EÚ z programu prihraničnej spolupráce Phare na jeho propagáciu, nie však v takej forme a takým spôsobom, ako sme sa presvedčili na príklade publikácie *Zamagurze Spiskie*. Vstupom Slovenskej republiky a Poľskej republiky do EÚ sa otvára perspektíva formovania regiónu bez hraníc, s možnosťou rozvoja nových turistických aktivít a vzájomného zblížovania sa ľudí, čo určite s očakávaním privítajú aj obyvatelia severozápadného Spiša. Predtým je však potrebné odstrániť vnútorné hranice - bariéry v nás - pri skúmaní objektívnej pravdy bez prispôsobovania argumentov na podporu nevhodných politických cieľov.

**DARINA ELIAŠOVÁ
(Kultúra č. 7/2002)**

SV. OTEC OPÄŤ V POĽSKU

V dňoch 16. - 19. augusta 2002 pápež Ján Pavol II. už po ôsmy raz navštívil Poľsko. Na rozdiel od predošlých, terajšiu trojdňovú návštevu vo vlasti strávil v Krakove a blízkom okolí. Aj keď bola krátka, mala bohatý program. Spomeňme aspoň najdôležitejšie momenty:

V prvý deň Sv. otec celebroval v Łagiewnikach na kraji Krakova sv. omšu, počas ktorej posvätil tamojšiu novopostavenú baziliku Božieho milosrdenstva. Bazilika stojí na mieste patriacom Rádu sestier Milosrdnej Panny Márie, kde v medzivojnovej období žila a zomrela neskoršia blahorečená sestra Faustyna. Neskôr navštívil Wawel, kde sa stretol o.i. s prezidentom PR Aleksandrom Kwaśniewskym, premiérom Leszkom Millerom a vedúcimi predstaviteľmi Krakova. Vo večerných hodinách sa na Rakowickom cintoríne pomodlil pri hroboch svojich rodičov a brata Edmunda.

Na druhý deň sa na krakovských Błoniach uskutočnilo najväčšie stretnutie Sv. otca s rodákmi, na ktoré prišlo vyše dva a pol milióna veriacich. Bolo to vôbec najväčšie stretnutie pápeža v Európe a druhé na svete. Počas sv. omše Ján Pavol II. beatifikoval štyri osoby: arcibiskupa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, jezuitu Jana Beyzyma, kňaza Jana Balického a rehoľného sestra Sanciu Szymkowiakovú.

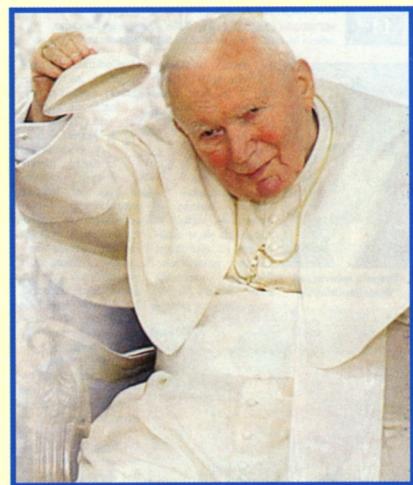
V posledný deň Sv. otec zavítal do známeho pútnického miesta, Kalwarie Zebrzydowskej, kde v tamojšom kostole, pri príležitosti 400. výročia jeho existencie, odslúžil sv. omšu. Na spiatočnej ceste sa nakrátko zastavil v kalmadulskom kláštore na krakovských Bielanach a večer odletel do Ríma.

- To je moja ďalšia návšteva, - povedal pápež hneď po prílete, - počas ktorej môžem pozorovať, ako Poliaci obhospodarúvajú získanú slobodu. Poznamenajme, že Sv. otec nikdy neboli kritickým pozorovateľom a neskrýval svoje obavy z niektorých následkov transformácie zriadenia v Poľsku. Počas predošlých pútí vys-

tríhal pred materialistickým videním človeka a poukazoval na prejavu agresívnej laicizácie. Tenoraz vo svojich homiliach prejavil svoju osobnú solidaritu s nezamestnanými a ľuďmi, ktorí sa ocitli na okraji hospodárskych zmien a vyzýval k podobnej solidarite v sociálnom rozsahu. Nikto totiž nemôže opustiť človeka v nešťastí a ľudom, ktorí sa

riadia spoločenskou vedou cirkvi, nemôže byť ľabotajný osud tých, čo sú bez práce a žijú v čoraz väčšej biede bez perspektív na zlepšenie svojho osudu a osudu svojich detí. Ján Pavol II. odsudzuje súčasné prejavu liberalizmu, ale vôbec neodmieta základné idey slobody. Iba pripomína, že bez milosrdenstva a spravodlivosti je zmrzačená a podotýka, že na druhej strane zneužívanie slobody môže byť takou istou chorobou ako jej nedostatok.

Azda najostrejšie slová namieril pápež proti tomu smere súčasnosti, ktorý zasahuje do tajomstva ľudského života, otvorené vystupuje proti rodine a usiluje sa urobiť Boha veľkým neprítomným v kultúre a spoločenskom vedomí národov. Tento trend, nadobúdajúci v krajných prípadoch formu nihilizmu, sa čoraz silnejšie udomačňuje na západe, kde mnohí ľudia žijú tak, akoby neboľo Boha. A ešte jedno. Sv. otec chce, aby sa Poľsko stalo členom západného spoločenstva a našlo svoje miesto v Európskej únii, ale dúfa, že Poliaci upevnia v nej prúd tradičných kresťanských hodnôt. (jš)

Pápež Ján Pavol II.

KRÁTKO Z ORAVY

V októbri (7. 10.) sa 90 rokov dožíva Júlia Pavláková z Hornej Zubrice a 70 rokov Alojz Kadlub (3. 10.) a Karol Dzubek (28. 10.) - obaja z Jablonky. V tomto mesiaci oslavujú 40. výročie výročie svojho sobáša manželia Jozef a Štefánia (rod. Hosaniaková) Pytelovci z Podsklia. Oslávencom srdiečne blahoželáme a do ďalších rokov im prajeme najmä veľa zdravia, šťastia a pohody v rodinnom kruhu.

* * *

V galérii zdravotného strediska v Malej Lipnici sa nedávno konala zaujmavá výstava obrazov s oravskou tematikou, ktorých autorkami sú Agnie-

szka a Celina Mastellové. Podujatie vzbudilo veľkú záujem milovníkov výtvarného umenia.

* * *

Zo svojej tohoročnej dovolenky na Orave si mnohí turisti odnášali na pamiatku svojho pobytu takéto drevené suveníry (na snímke), ktoré vyrábajú v Podsrní.

* * *

Štyria občania z Malej Lipnice a Chyžného sfalšovali potvrdenia o predchádzajúcom zamestnaní a od Okresného úradu práce v Novom Targu a Strediska sociálnej pomoci v Jablonke vylákali podpory pre nezamestnaných vo výške ok. 10,5 tisíc zlотовých. Podvodníci skončili pred súdom.

Text a foto:
PETER KOLLÁRIK

ORAVSKÉ LETO '2002

V dňoch 28. júla a 3.-4. augusta 2002 sa v Jablonke uskutočnil XI. ročník tradičného kultúrno-spoločenského podujatia - Oravské leto '2002, ktoré organizuje gminný úrad v spolupráci s Oravským strediskom kultúry a športu v Jablonke. Vystúpenia sa konali na futbalovom ihrisku, kde organizátori postavili improvizované javisko.

V prvý deň podujatia, t.j. 28. júla 2002, sa divákom a pozvaným hostom ako prí predstavili členovia folklórneho súboru Rombaň z Chyžného, ktorí za svoj program zožali zaslúžený aplauz. Po nich vystúpil detský folklórny súbor Małe Podhale z Jablonky a kapela súboru Podhale. Sotva dozneli ich spevy a tanče, diváci búrlivým potleskom privítali známy súbor Golec uOrkiestra, ktorý vedú bratia Łukasz a Paweł Golcowci z Miłówki. Po skoro dvojhodinovej skúške nasledoval ozajstný koncert, aký Jablonka snád ešte nevidela. Diváci tlieskali najznámejším pesničkám z repertoáru tohto oblúbeného súboru a viaceré z nich si spolu s bratmi-dvojčatmi aj zanotili. Keď doznala posledná pesnička, Golcowci na príanie publiku ešte pridali niekoľko najznámejších melódii. Potom sa na javisku objavili členovia amatérskych hudobných skupín z okolia - Gejzery II, Credens, Javlere, de Vils a Kometa z Jablonky, ktoré svojím hudobným prejavom zabávali prítomných do neskôr nocných hodín.

Druhá časť Oravského leta pod názvom „Svadobné trhy“ sa konala o týždeň neskôr, čiže 3. augusta 2002, opäť na štadióne v Jablonke, kde diváci mohli sledovať vystúpenia folklórneho súboru zo Stryszawy, jablonskú kapelu Kometa, zaujímavé predstavenie kabaretu KAC a hru hudobných skupín ARKA 5, GOLF a JAWLERE. Medzi hraním a spevom sa konali aj rozličné prezentácie súvisiace so svadbou. Mnohým sa zbiehali slinky pri pohľade na krásne a iste aj chutné svadobné torty z cukrárskej firmy Polański, mohli tiež obdivovať nádherné svadobné sukne z firmy AGA, svadobné dekorácie firmy KROKUS, prácu kozmetičiek z jablonského salónu krásy NATURA i tvorbu najnovších

svadobných účesov, ktoré predvádzali kaderníčky z firmy Jolanty Sarniakovej z Hornej Zubrice. Mladí muži sa zasa zaujimali o pánske oblieky (nielen svadobné), z firmy POL-SMREK. Počas všetkých ukážok zneli si svadobné melodie v podaní hudobnej skupiny POX.

Po tretíkrát sa jablonské futbalové ihrisko zaplnilo v nedeľu 4. augusta 2002, kde sa ako prí predstavili členovia známej hudobnej rodiny Haniaczykovcov z Jablonky, ktorí zahrali na pastierskych trúbach. Po nich vystúpili: rodinná hudba Czajowcov z Jablonky, rodinná kapela Ludwika Mlynarczyka, Lipnická muzika, kapela Podhale a napokon folklórny súbor Skalniok z Dolnej Zubrice, ktorý vedie mladý krajjan Adam Sołava z Hornej Zubrice.

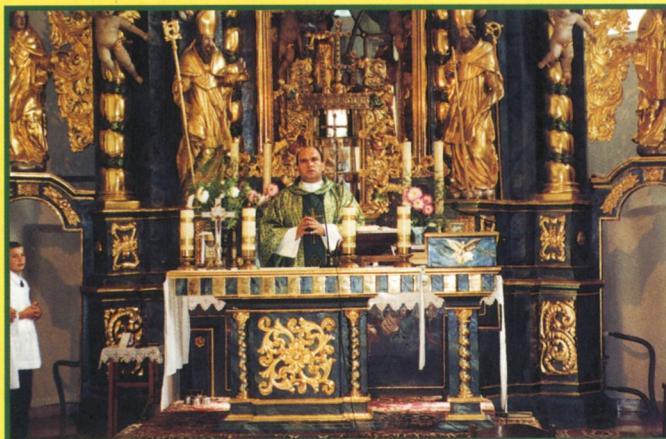
Súťažnú časť podujatia začalo vystúpenie mladších inštrumentalistov (do 14 rokov). Svojou brilantnou hrou upútali Dominik Karkoszka, Janusz Stachura a Bartłomiej Obrytacz, v kategórii spevákov divákov najviac zaujalo vystúpenie súrodenecov Arka a Anky Gribáčovcov z Podvľaka. Páčil sa tiež spev Patryka Stopiaka, Anny Páleníkovej, Patrícia Machajovej a trojčlennej detskej skupiny z Kyčor, detská hudba z Veľkej Lipnice a 4-členná kapela Małe Podhale z Jablonky. Veľký aplauz zožal aj detský spevácko-tanečný súbor Kumeratki, zložený z detí z Malej Lipnice a Podvľaka, ktoré vedú naše krajanke Kristína Gribáčová z Podvľaka a Viktória Smrečáková z Malej Lipnice.

V kategórii inštrumentalistov (15-21 roční) zaujali hrou na husliach Paweł Czaja, Dariusz Miklusia, Paweł Pilch a medzi spevákm vynikol Andrzej Stefko z Chyžného. V kategórii inštrumentalistov (nad 21 rokov) vynikli Józef Kulawiak, Marcin Kowalczyk a Ludwik Mlynarczyk, kym v hre na neobvyklých hudobných nástrojoch (pastiersky roh, lístok, okarina, pištalka) Waclaw Karkoszka, Ludwik Mlynarczyk, Janusz Stechura a Andrzej a Jan Haniaczykovci z Jablonky. V kategórii spevákov sa zaskvel vedúci súboru Rombaň Grzegorz Sternal z Chyžného a spevácke duo z Malej Lipnice - Viktória Smrečáková a Angela Vontorčíková.

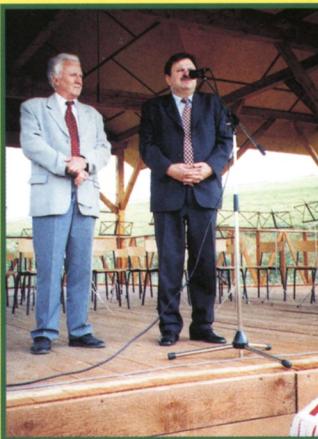
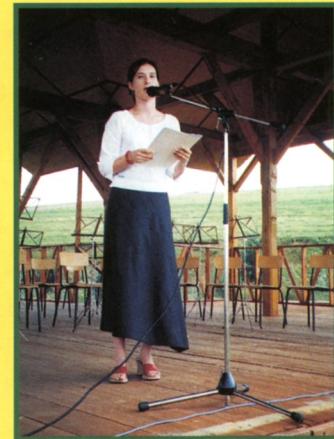
Okrem vystúpení sólistov a súborov sa na podujatí konalo aj niekoľko iných, zaujímavých súťaží. Diváci obdivovali výkony mládencov v krepčení kozáčika, strúhanie drevených ostrv a namáhavý šplh na drevený, vyše 5-metrový stíp. Nechýbala ani tradičná súťaž v mútení masla, ktorú vyhrala dvojica Helena Kowalczyková a Józef Moniak z Hornej Zubrice, kym v ukladaní sena na ostrvy bola najrýchlejšia dvojica vlaňajších vŕťazov tejto súťaže: Józef a Eugeniusz Moniakovci z Hornej Zubrice. Bol tiež bohatý umelecko-zábavný program pod názvom „Pre každého niečo milé“, v ktorom vystúpil Bartek music show, členovia goralského kabaretu „U Bacy“ zo Žywca a súbor Turnioki. Na záver vydareného dňa organizátori odovzdali ceny hudobníkom, sólistom, kapelám, folklórny súborom, spevákom a inštrumentalistom. (pk)

Súbor Rombaň z Chyžného

Kňaz J. Bednarčík celebriuje sv. omšu

J. Čongva a L. Molitoris
otvárajú prehliadku

Moderátorka B. Szczepańska

PREHLIADKA DYCHOVIEK '2002

Prehliadky dychových orchestrov, ktoré sa konajú každý rok striedavo na Spiši a Orave, sa medzi krajanmi tešia veľkej obľube. Dejiskom tohtoročnej, už XXI. prehliadky bol Fridman. Hoci príprava takého veľkého podujatia je určite náročná, Fridmančania ju zvládli na jednotku. Dokonca aj počasie im žičilo, preto krásny slnečný deň pritiahol 25. augusta t.r. do tejto malebnej dediny mnohých divákov zo susedných, ale aj vzdialenejších obcí. Bola to už druhá prehliadka dychoviek v tejto obci, prvá sa konala v roku 1998.

Slávnostný sprievod

Podujatie sa začalo presne o pol jednej slávnostnej slovenskej sv. omšou, ktorú v miestnom kostole sv. Stanislava celebroval a prednesol aj pôsobivú kázeň kňaz Jozef Bednarčík – nedecký kaplán. Svätú omšu spestrila hra krempašská dychovka a lekcie číral podpredseda SSP Dominik Surma.

Po bohoslužbách sa pred kostolom sformoval dlhý sprievod krajanov a dychoviek na čele s miestnym orchestrom, ktorý za neustáleho vyhľadávania prepochodoval cez obec k futbalovému ihrisku, kde už čakalo slávnostne vyzdobené pódiu novopostaveného amfiteátra. Hneď za fridmanskou dychovkou pochodovala skupina mažoretiek Muchotrávka zo Zákamenného, ktorým do kroku prihľávala dychová hudba

Turčianka z Martina. Poznamenajme, že Zákamenné je najväčšou obcou námestovského okresu, a je rodiskom biskupa Jána Vojtaššáka. Vystúpenie mažoretiek i dychoviek zanechalo na fridmanských divákoch neopakovateľný dojem. Len čo zvučný sprievod dopochodoval k amfiteátru, začala sa oficiálne časť slávnosti. Kto chcel, mohol si z podujatia odniesť nie len krásny kultúrny zážitok, ale aj publikácie vydávané našim Spolkom, ktoré pri amfiteátri predával člen krakovskej MS SSP Marek Ślusarczyk.

Dychový maratón

Ešte skôr, než sa nám predstavila prvá krajanská dychovka, konferencierka Beáta Szczepańska v mene hostiteľov srdečne privítala všetkých prítomných, medzi nimi čestných hostí: predsedu Spolku Slovákov v Poľsku Jozefa Čongvu, čestného predsedu SSP Jána Molitorisa, podpredsedov ÚV Dominika Surmu a Žofiu Chalupkovú, tajomníka ÚV SSP Ludomíra Molitorisa, Edytu Tutu z Oddelenia národnostných menšíň Ministerstva vnútra a verejnej správy PR, Ludmilu Millerovú zo Slovenského inštitútu vo Varšave, vojta nižnolapšanskej gminy Antoniho Kapoľku, predsedov Obvodných výborov SSP na Spiši a Orave Františka Mlynarčíka a Genovévu Prilinskú, kňaza Jozefa Bednarčíka, predsedov MS SSP zo Spiša a Oravy a ďalších. Nasledo-

Vystupuje beliansky súbor Spiš...

... a krempašský súbor Zelený javor

Pochod dychoviek cez Fridman

Koncert dychových hudieb sledovali stovky divákov

vali stručné uvítacie prejavy L. Molitorisa a prof. J. Čongvu, ktorý o.i. pripomenal dejiny a pamäti hodnosti Fridmana. Potom sa už začal prehliadkový koncert dychových orchestrov, ktorý otvorila jurgovská dychovka pod vedením kapelníka Františka Čongvu. Je to jedna z najstarších dychoviek na Spiši. Podľa historických záznamov prvé hudobné nástroje pre dychovku kúpil z darov farníkov v roku 1830 vtedajší jurgovský farár Dzurilla. Od týchto samozrejme zloženie orchestra mnohokrát zmenilo. Dnes dychovka má vo svojich radoch mnoho mladých členov, v tom aj jedno dievča – Agátu Čongvovú, ktorá hrá na klarinete. Vo Fridmane sa predstavila rezkými rytmami poliek a pochodov, napr. Jedna ruža, Zingelhofen či Pochod požiarníkov. Z tej najlepšej stránky sa ukázala aj oveľa mladšia domáca dychovka pod vedením Dominika Michalca. Fridmanskú dychovku založili pred päťdesiatimi rokmi členovia požiarneho zboru. Prvé nástroje kúpili vďaka podpore miestnych obyvateľov. V súčasnosti je zloženie dychovky značne odmladené, hlavne vďaka pomoci Gminného úradu v Nižných Lapšoch, ktorý finančne podporuje školenie nových muzikantov. Pred domácim publikom sa Fridmančania predstavili polkami Tichá noc, Zimné ruže a valčkom Jarný valčík.

Stáleho účastníka našich prehliadiok - dychovú hudbu z Krempách netreba hádam nikomu predstavovať. Jej dlhorčným kapelníkom je Ján Kalata, pod taktovkou ktorého získala viacero ocenení. V nedeľu sa nám Krempašania predstavili pochodom Mužne vpred, pekným valčíkom Návrat z

Francie a niekoľkými polkami. Krempašanov vystriedala na javisku vyšnolapšanská dychovka založená v roku 1885. Vyšnolapšania pod vedením Mieczyslava Šoltýsa hrajú naozaj na vysokej úrovni, o čom sa všetci účastníci našej prehliadky mohli presvedčiť na vlastné uši. Zahrali nám krásny valčík Sen lásky, ale aj rezký pochod a polku Stálo dievča. Všetkým sa veľmi páčilo aj vystúpenie dychovej hudby z Nižných Lápš pod vedením Štefana Majerčáka, ktorá má tak tiež dlhorčnú tradíciu. Svoj koncert vo Fridmane začala pochodom Mužne vpred, po ktorom nasledoval valčík Šepot květin a polka Já to vím. Veľmi nás potešilo, že po dvojročnej prestávke spôsobenej kádrovými problémami, sme mohli na našej prehliadke opäť privítať dychovku z Novej Belej pod vedením Emila Cervasa. Beťania, aj keď v trošku skromnejšej zostave, si počínali veľmi dobre. Zahrali nám o.i. skladbu W. Lenga The King a polku To sú chlapci muzikanti.

Hostia zo Slovenska

Po koncertoch krajanských dychoviek sa k slovu dostali naši hostia zo Slovenska – dychová hudba Turčianka z Martina pod vedením Vladimíra Zachara, ktorá v tomto roku oslavila pekné jubileum – 50. výročie svojho vzniku. Je známa nielen v rodnom meste, ale aj iných mestach Slovenska a v zahraničí. Zúčastňovala sa mnohých súťaží, prehliadok a festivalov v

POKRAČOVANIE NA STR. 24

Fotoreportáž z prehliadky na 3. str. obálky

Belianska kapela prihráva svojmu súboru

Pohľad na fridmanský amfiteáter

Bar Prvé dejstvo je zariadený malým okrúhlymi stolíkmi. Interiér dopĺňajú police na stenách s fľašami, na ktoré sa upierajú žiadostivé pohľady návštevníkov.

A teraz dávajte pozor! Dvere sa otvárajú, konverzácia utichne. Všetky oči sa dívajú jedným smerom... na Agnewa Plovera.

Už na prvý pohľad pôsobil ako čudák: zelené nohavice, žltá košeľa, veľká hlava s kučeravými slamovo-žltými vlasmi. A navyše tá tvár: dve veľké tmavé oči, tenké pery a vysunutá brada.

Spomínam si, ako raz nejaký nespratník vytiahol vreckovku a zamával ňou Agnewovi pred nosom. Ten iba pokojne vystrel ruku, zdrapil do tieravca za sako na prsiach, zdvihol ho takmer po strop a vyhodil cez otvorené dvere na ulicu.

V ten večer, keď som videl Agnewa Plowera po prvý raz, prišiel zo Štyridsiatej ôsmej ulice. Všetci prítomní ho pozdravovali priateľským úsmevom. Agnew kývol na Terryho O'Biga, ktorý stál za barovým pultom. Barman vzal z police väčší pohár. Naplnil ho ginom, vložil doň plátok citróna a priniesol ho na podnos k Plowerovmu stolu. Plower najprv vybral citrón, nejaký čas ho prežúval a potom ho zalistil ginom. Tento malý ceremoniál sledovali bez slova všetci prítomní.

Čo nasledovalo potom? Agnew Plower si vybral z vrecka knihu a po hrúžil sa do čítania. Terry sa vrátil za barový pult a prítomní pokračovali v začiatých rozhovoroch.

Onedlho som pochopil, prečo príchod Agnewa Plowera vyzval medzi hostami baru taký rozruch.

Prešlo asi tridsať minút. Vypil som tri pivá a zašiel do jedálne. Keď som sa vrátil, videl som, že Terry sedí nehybne na stoličke so zvesenou hlavou.

- Zdá sa, že nás priateľ to s pitím trochu prehnal, - podotkol som.

- Pst! - napomenul ma Terry. - Je v tranze. Občas sa mu to stáva.

- V tranze?

- Áno. Duša nejakého mŕtveho vojde do jeho tela a manipuluje s ním. Trvá to iba krátko. Ale stáva sa mu to dosť často.

- Nikdy som nič podobné nevidel...

- V poriadku, teraz máš príležitosť uvidieť. Musíš byť ticho a nevyrušiť ho. Mohlo by to mať tragicke následky.

- Hovorili ste poľsky, - ozval sa muž z kúta.

- Nie som si istý, či to bola polština, - doložil som ja, - ale hudba mi pripomínala Chopina. A Chopin bol, ako vieme, Poliak.

Miestnosťou prešiel vzrušený šum. Plower stál a unavene zíval.

- Zakaždým ho to veľmi vyčerpá, - poznamenal ktosi vedľa mňa.

Plower pristúpil k barovému pultu a položil naň peniaze. Terry sa mu ich snažil vrátiť:

- Terry, ja nie som tvojím muzikantom. A to čo u teba vypijem, si aj sám zaplatím, - povedal Plower. Drobné nechal na pulte a odišiel.

V bare sa rozprúdila živá debata.

- Hovoríš, že si ho už v takom stave videl? - obrátil som sa na Terryho.

- Niekoľkokrát... Vidíš na stene to plátno?

Na stene visel portrét nejakej barovej dámy, namaľovaný olejovými farbami.

Tej noci rozprával po francúzsky - vysvetľoval Terry. - Pýtal si plátno a farby. Vtedy bývala v izbe na poschodí nejaká maliarka a priniesla mu svoje náčinie. Toto namaľoval za desať minút. Zrejme v ňom prebýval Toulose Lautrec.

- Musí byť veľmi zábavné mať takého hosta, - poznamenal som.

- Občas aj veľmi nepríjemné, - namietol Terry. - Jedného večera sa pretváril za Hitlera. Tuším sa naňho aj podobal. Bol voči nám veľmi agresívny, najväčšmi si to odniesol chudák Solomon Blume. Plower ho nazval židákom a vylepil mu zauchu. Naštastie, trvalo to iba niekoľko minút.

Krútil som nad jeho slovami hlavou, ničomu som nerozumel.

* * *

Nasledujúci deň som pre nejaké povinnosti vynechal návštevu Terry-

WILLIAM BANKIER PREVTEĽOVANIE DUŠÍ

Tak som sa teda mlčky díval. O päť minút Plower otvoril oči, ale na tvári mal stále ten zvláštny výraz.

Vtedy prehovoril rečou, ktorú som nikdy predtým nepočul.

- Čo hovorí? - obrátil sa Terry na ostatných.

- Zdá sa mi, že rozpráva po poľsky. Sputuje sa, kde je klavír, - odvečil nejaký muž z najvzdialenejšieho kúta baru.

V rohu miestnosti stalo staré pianino. Plower, či niekto iný, kto teraz manipuloval jeho telom, kráčal k nemu.

Medzi prítomnými zavládlo hrobové ticho. Všetky oči sa upierali na Plowera, ktorý si sadol ku klavíru a začal hrať. Neverím, že sa mi ešte niekedy v živote podarí počuť niečo podobné. Veľmi mi to pripomína Cholina, ale nebol som si celkom istý.

Hral niekoľko minút. Ešte nedoznel posledný akord, keď Power zdvíhol hlavu a prekvapene s na nás pozrel.

- Vari som to hral ja? - spýtal sa. Zborove sme pritakli.

- Nikdy v živote som nezahrал jedený tón. Kto to bol tentokrát?

ho baru. Zašiel som ta až ďalší večer. Agnew Plower sa objavil pred polnocou. Všetci sme boli trochu rozčarovaní. Nič sa totiž neprihodilo. Pojne vypil svoj pohár ginu a odišiel domov.

O deň neskôr to bolo opäť zaujímavé. Ten istý rituál: vypil gin, chvíľku čítal a potom mu klesla hlava na prsia. Keď vstal, mal bledú tvár a blíciace oči.

- Kto ste? – spýtal sa Terryho.

- Volam sa Terry O'Big, pane. Je pre mňa potešením, že ste vstúpili do baru Prvé dejstvo.

- Moje meno je Poe, - povedal Plower. – Edgar Allan. Je tu niečo na pitie? Necítim sa najlepšie.

- Vari ste ten slávny spisovateľ? Edgar Allan Poe? – spýtal som sa.

- Niečo písem, ale nevedel som, že moje meno je také známe.

Terry mu priniesol whisky. Po prvom dúšku očividne ožil.

- Vy sa teda zaujímate o moje dieľa? – povedal, zdvíhajúc mi na pozdrav svoj pohár.

- Čítal som Pád domu Asherovcov a, pravdaže, aj Príhody Arthura Pyma, - odvetil som.

Súhlasne pokýval hlavou.

- Práve som dokončil jeden príbeh. Možno by ste si ho chceli vypočuť. Vaše pripomienky by boli pre mňa veľmi cenné.

Zhrkli sme sa okolo jeho stola.

- Nuž, - začal, - poviedka sa volá Vraždy na ulici Morgue...

Istotne poznáte tento príbeh veľkého spisovateľa. Je v ňom veľa hrôzy a tajomnosti. Počúvali sme s otvorenými ústami, vychutnávajúc každé slovo. Nakoniec sa ozval potlesk, ktorý Terry zdvihnutím ruky umlčal:

- Pst, neznepokojujte ho!

Tentoraz sa Agnew Plower nevrátil pred našimi očami do svojho pôvodného stavu. Z baru odišiel ako Edgar Allan Poe.

* * *

Prešli tri dni a znova som Plowera videl. Bolo to v sobotu večer a bar bol preplnený návštevníkmi. Plower prišiel čosi pred desiatou a presne o desiatej upadol do tranzu. Opäť zaváľadlo hrobové ticho.

Nemuseli sme dlho čakať. Plower sa postavil. Na tvári mal akýsi krutý výraz. Perry mal ešte tenšie a tvár bledšiu než inokedy. Pristúpil k výčapu a ostrým hlasom nariadił:

- Nikto ani okom nemihne!

Jeden z hostí, zrejme nejaký nováčik, sa pridusene zasmial. Jedným skokom sa Plower ocitol vedľa neho.

- Je vám niečo smiešne, pane? – spýtal sa. – Videli ste azda niečo na mne, čo je na smiech?

Rátali sme s najhorším. Plower sa však odvrátil od nešťastníka a rozkázal Terrymu:

- A teraz, priatelu, zlož svoju zásteru a rozprestrij ju na zem!

- Ako prikážete, pane, - odpovedal Terry. – Bude mi však ctou, ak mi poviete, čie príkazy plním.

- Volám sa Wiliam Bony, - povedal, - ale ľudia ma viac poznajú pod menom Billy Kid.

- Známy lupič, - pošepkal mi ktosi do ucha.

Terry si už vyzliekal zásteru.

- Nech sa páči, pán Bony, ako ste rozkázali.

- Výborne, - povedal Plower. – A teraz položte na zásteru celú dnešnú tržbu.

V miestnosti sa ozval tichý šum, ktorý Terry hned umlčal:

- Pst! Ak si neikto žiada vysvetlenie, dostane ho neskôr.

S týmito slovami otvoril pokladniču, vybral z nej peniaze a vysypal na zásteru.

- Ste naozaj veľmi chápavý, - pochválil ho Plower akýmsi zmeneným hlasom. – A teraz vy ostatní, pristupujte po jednom a hádzte svoje peňaženky na hromadu!

Z niektorých kútov sa ozývali hlyasy, že ten žart je trochu prehnany, ale opäť zasiahol Terry:

- Urobte čo vám kázaľ. Nesmieťme ho znepokojoval. O svoje peniaze sa nemusíte báť.

Odozdzávanie peňaženiek trvalo asi päť minút. Keď dopadla aj posledná na hromadu, Plower zviazal konce zástery a pomalým krokom vyšiel z baru. Odnášal naše peňaženky v batohu, tak ako sa nosí špinavá bielizeň do práčovne.

Po jeho odchode sme všetci osťali ako omráčení. Tiesnivé ticho pretŕhol Terry:

- O chvíľu sa vráti.

Čakali sme a čas sme si krátili rozhovorom o tom, čo sa práve prihodilo. Prišla polnoc, ale Plower sa nevrácal. Návrh zavolať políciu Terry rázne odmietol.

- Svojmu dobrému priateľovi Agnewovi Plowerovi nemienim spôsobiť ani najmenšiu nepríjemnosť, - vyhlásil. – Viem, že určite príde.

* * *

Ked' sme sa v nedeľu popoludní všetci opäť stretli, dozvedeli sme sa nepríjemnú pravdu. Terry prišiel ráno, ako zvyčajne, odomknúť bar. Pred dverami našiel svoju zásteru, plnú peňaženiek, ktoré Plower predošlého večera odniesol. V peňaženkách boli naše doklady, vodičské preukázy, slovom, nič z nich nechýbalo, iba peniaze. V zástere neboli jediný cent.

Každý si vzal svoju peňaženku. Vyrátili sme, že Plower si odhiesol okolo tri a pol tisíc dolárov.

Najzvláštnejšie zo všetkého bolo to, že nikto z nás neprotestoval. Počopili sme, čo mal znamenat' tranz Agnewa Plowera. Vôbec nešlo o nejaké prevteľovanie duší. Nie, bol to iba trochu nezvyčajný spôsob, ktorým nás zabával. A napokon si, počopiteľne, vyúčtoval honorár za svoje predstavenia.

(Expres č. 5/1989)

KRÁTKO Z ORAVY

Potok Zubričanka v Dolnej Zubrici má na svojom toku niekoľko kaskád (na snímke), ktoré spestrujú okolitý kraj.

Požiarnici z Veľkej Lipnice obsadili 2. miesto (za Štefanovom) na hasičskej súťaži, ktorá sa konala 28. júla v Bobrove na Slovensku. Velkolipničania nechali za sebou požiarnikov z Bobrova a Námestova.

Na Oravskom zámku organizujú pre turistov rôzne atraktívne podujatia. Najväčšej obľube návštěvníkov sa teší o.i. nočné prehliadky zámku, spojené s ukázkami rytierskeho šermu.

Vo Veľkej Lipnici-Centre našli občania mladého bociana so zraneným krídlom a odovzdali ho A. Pańszczykovi v Białom Dunajci, ktorý už niekoľko rokov vedie bocianí denník a ošetruje choré zvieratá. Zdá sa, že bociana vystrčili z hniezda vlastní „rodičia“, ktorí asi nemohli vyžiť všetky mláďatá.

Na cintoríne v Jablonke sa nachádza starostlivo udržiavaný spoločný hrob polských a sovietskych vojakov (na snímke), ktorí padli na Orave počas bojov v rokoch 1939-1945.

28. júla sa v Oraviciach na Slovensku konal odpust sv. Anny, na ktorom sa zúčastnilo aj mnoho občanov z poľskej Oravy. Slávnostnú svätú omšu celebroval spišský sídelný biskup František Tondra. Po pobožnostiach mohli účastníci odpustu sledovať vystúpenia folklórnych súborov zo Slovenska, Poľska a Chorvátska.

Na Orave má onedlho vzniknúť nový Euroregión pod názvom „Orava-Babia hora.“ Jeho členmi budú, okrem iniciátora jeho vzniku, t.j. gminy Jablonka, aj gminy Zawoja, Maków Podhalański, Sucha Beskidzka, Stryszawa a niekoľko slovenských okresov, v tom Trstená. Predbežné sídla nového združenia, o ktoré neprejavila záujem Veľká Lipnica, budú v Jablonke a Trstenej.

Silná búrka, ktorá sa prednedávnom prehnala nad Malopoľskom, spôsobila značné materiálne škody aj v niektorých oravských obciach, o.i. v Pekelníku, kde hasiči niekoľko hodín vyčerpávali vodu zo zaliatych pivníc. Voda podmyla viačeré poľné cesty, zaplavila polia a mnohým roľníkom zničila úrodu.

Poľská režisérka Agnieszka Hollandová začala 15. októbra nakrúcať v Terchovej na Slovensku (neskôr aj na Orave, Spiši a Podhalí) nový slovensko-poľsko-český koprodukčný film s názvom Jánošík-skutočná história. Hlavnú úlohu legendárneho slovenského zbojníka zahrá česky herec Václav Jiráček. Premiéru filmu naplánovali na február 2004.

31. októbra si pripomíname 10. výročie úmrtia krajanky Márie Vengrínovej z Dolnej Zubrice, ktorá zomrela vo veku 92 rokov. Zosnulá, matka bývalého predsedu MS SSP v obci Vendelína Vengrína, bola jednou z prvých členiek nášho Spolku na Orave a dlhorčnosťou čitateľkou Života.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PREHLIADKA... '2002

DOKONČENIE ZO STR. 21

Maďarsku, Nemecku, Poľsku a Holandsku. Od 1.1. 1994 pôsobí pod záštitou Zväzu dychových hudieb Slovenska. Za pol storočia sa v jej radoch vystriedalo viac ako 100 členov. V súčasnosti má Turčianku 26 muzikantov, speváčky Magdalénu Šmárikovú a Lenku Kolárovú, speváka Daniela Zemančíka a vlastnú moderátorku - Zlatu Podhorskú. Vo svojom repertoári majú známe skladby a evergreeny od slovenských i svetových autorov. Ich pýchou sú však skladby od

vlastných muzikantov - R. Medveďa, V. Zachara a L. Wiesingera. Vo Fridmane sa nám predstavili majstrovským, skoro polhodinovým koncertom, navyše obohateným pôsobivým spevom svojich sólistiek.

Aj keď dozneli posledné tóny dychovej hudby, nikto neodchádzal, lebo na programe bolo vystúpenie dvoch našich krajanských súborov - Spiš z Novej Belej pod vedením Jozefa Majerčáka a Zelený javor z Krempáča, ktorý vedie Mária Wněková. Oba súbory, ktoré sa predstavili pásmom slovenských a spišských piesní a tancov, nás aj tentokrát presvedčili o svojich kval-

litách. Za svoje vystúpenie zožali búrlivý potlesk. Posledným bodom našej slávnosti bol koncert známeho krakovského hudočníka, predsedu krakovskej MS SSP Jerzyho M. Božky.

Všetko dobré sa však raz musí skončiť, a tak prišiel koniec aj XXI. prehliadky krajanských dychoviek. Posledné slovo patrilo tajomníkovi SSP L. Molitorisovi, ktorý o.i. podňakoval divákom i umelcom za účasť v tomto peknom podujatí, Fridmančanom za znamenitú organizáciu prehliadky, a vedúcim dychoviek odovzdal pamätné diplomy.

Text a foto: JÁN BRYJA

NEBEZPEČNÉ VÍRUSY

Údaje Svetovej zdravotníckej organizácie hovoria, že za posledných 20 rokov bolo objavených viac ako tridsať veľmi nebezpečných nákažlivých ochorení. S niektorými si nás imunitný systém a moderná medicína poradia ľahko, iné však dokážu privodiť rýchlu smrť. Infektológia (gréc., náuka o nákažlivých chorobách a spôsobe ich liečenia), má za sebou výskum rozsiahlych epidémií chorôb, ktoré si - najmä v minulosti - vyžiadali životy miliónov ľudí. Ide napríklad o morové epidémie, epidémiu syfilisu na prelome 15. a 16. storočia, epidémie čiernych kiahn, pandémie chrípky, z ktorých najťažšia bola v roku 1918 a pod. Z tropických nákaž vystrašili ľudstvo epidémie africkej, tzv. spavej choroby - najťažšia si vyžiadala na začiatku 20. storočia až milión obetí. Spoločným znakom týchto ochorení bol ich náhly vznik, vyvrcholenie, spontánny ústup až po vymiznutie, aj bez účinného zásahu medicíny. Ešte v 50. rokoch u nás strašil týfus, záškrt, dyzentéria, osýpky a iné, ktoré po zavedení účiných antibiotík a očkovacích látok väčšinou ustúpili. Dnes sa už v Európe vyskytujú iba ojedinelé prípady brušného týfusu, či tetanu. Mladšia generácia lekárov sa už radšej nestretá ani s ružienkou, prúšnicami alebo osýpkami. Dnešné infekčné ochorenia sú však diametrálnie odlišné od tých, ktoré existovali ešte pred 50 - 60 rokmi. Objavili sa totiž nové vírusy.

Brilantné úspechy medicíny viedli v 60. a 70. rokoch k náynej predstave, že do tretieho milénia ľudstvo vstúpi bez infekčných chorôb. Bez preháňania však možno povedať, že infekčným chorobám treba aj v súčasnosti venovať takú istú pozornosť ako v obdobiah cholery a moru. Vedci objavili také závažné ochorenia ako lymská borelioza, legionárska choroba, hemoragické (krvácavé) horúčky, hepatitída C (zápal pečene), aids, zhoršila sa epidemiologická situácia malárie, tuberkulózy, diftéria, meningokokovej meningitídy typu C, cholery, žltej horúčky. Tieto choroby sa týkajú všetkých krajín, a predovšetkým pacientov s oslabenou imunitou, hlavne chronicky chorých, diabetikov (chorých na cukrovku), alergikov, chorých na rakovinu, pacientov s aidsom, drogovo závislých, fajčiarov a pod. Hoci imunitný systém je schopný väčšinu vírusov zlikvidovať sám, niektoré z nich napádajú ľudský organizmus tak rýchlo a intenzívne, že kým ten stihne zareagoval, dostaví sa rýchla smrť. Funkčný imunitný systém si s väčšinou vírusov a baktérií poradí, vedľa nimi žijeme a väčšina z nich je neškodná. Za posledných dvadsať rokov sa však v medicíne stretávame s enormným počtom pacientov s narušenou imunitou. Vysvetliť to možno napr. nepravidelnou životosprávou, fajčením, znečistením prostredia, tzv. moderným spôsobom života preferujúcim voľnú sexualitu a industrializáciu. Veď aids by vôbec nemusel byť, keby ľudia žili podľa Biblie a Koránu. Je to plne preventabilné ochorenie. Položme si tiež otázku, prečo je u nás napríklad viac salmonelóz a hepatítidy A než v západoeurópskych krajinach? Môžu za to o.i. zlé hygienické podmienky, či nehygienická príprava jedál vo verejných stravovacích zariadeniach? Prečo je v západných krajinach viac hepatítidy B? Najmä vďaka sexuálnej nevazanosti a mimoriadnemu rozšíreniu narkománie. Prakticky rovnako nebezpečné pre ľudí sú vírusové, ako aj bakteriálne ochorenia. Nepochybne mimoriadne nebezpečný je najmä vírus HIV. Niektoré ochorenia pribúdajú aj preto, že ľudia neprispisujú dostatočný význam očkovaniu. V minulosti boli napr. slovenskí lekári zodpovední za preočkovanie pacientov vo svojom rajóne, očkovanie bolo zákonom naria-

dené a preočkovosť obyvateľstva predstavovala 95%. V súčasnosti v určitých regiónoch Slovenska klesla preočkovosť napr. na osýpky na 27%.

Nespočetné množstvo vírusov, z ktorých asi 20 veľkých skupín vyvoláva rôzne ochorenia, ohrozenie ľudstva aj v súčasnosti. Vírus HIV je napríklad schopný meniť svoje vlastnosti v mimoriadne krátkych obdobiah, preto naď dodnes nie je očkovacia látka. Keby ju totiž aj teraz vyvinuli, o rok by už pravdepodobne bola neúčinná. Zdravotníci na celom svete však upozorňujú, že vírus HIV neboli poslední, čiže v budúcnosti môžu ľudstvo ohrozenie ešte nebezpečnejšie nákažy. Treba tiež dodať, že niektoré druhy vírusov môžu vyvolávať ďalšiu vážnu chorobu, na ktorú dodnes niesie liekov - rakovinu. Na tomto základnom ochorení sa však okrem vírusov podieľajú aj iné faktory ako napr. fajčenie, náchylnosť na choroby, atď. Pre uspokojenie však treba povedať, že úroveň liečby mnohých infrekčných ochorení je v súčasnosti pomerne dobrá. Pozor si samozrejme treba dávať aj na prvý pohľad neškodné vírusové ochorenie, akým je chrípka.

Je to nákažlivá choroba postihujúca hlavne dýchacie orgány, pre ktorú je príchod chladnejších dní ideálnym obdobím. Vírusy vtedy napádajú nosnú a krčnú sliznicu a prinášajú so sebou problémy. Choroba sa však zvyčajne ohlási už niekoľko dní pred svojím prepuknutím. K bolestiam svalov celého tela, ako aj hlavy, sa postupne pridáva horúčka, malátnosť a triaška. Chrípku sprevádzajú prechladnutie, bolesti celého tela, nechutenstvo a únavu. Keď vás už dopadne, doprajte si aspoň tri dni pokoja na lôžku, pite veľa ovocných šťav a čaju (aspoň 10 pohárov denne, aby sa organizmus očistil) a jedzte ľahké jedlá plné vitamínov. Vhodný je napríklad slepačí vývar. Zistilo sa, že okrem tradičných spôsobov liečenia chrípky povzbudzujúce účinky majú tiež masáže chrabta, kym horúci kúpeľ nôh zasa odstraňuje bolesti hlavy. Na predchádzanie bežným vírusovým ochoreniam horných dýchacích ciest sa veľmi osvedčujú rôzne homeopatické lieky. Proti bolestiam hlavy, hrdla a zvýšenej teplote, ktoré sprevádzajú toto ochorenie, sa však treba pripraviť už oveľa skôr. Proti nádche je podľa posledných výskumov amerických vedcov vďaka lepšej imuniti oveľa lepšie prispôsobený ženský organizmus, ktorý s ňou bojuje rýchlejšie ako mužský. Obom však lekári odporúčajú zásobiť telo vitamínom C zvyšujúcim odolnosť proti infekcii. Jeho výdatným zdrojom sú hlavne citrusové plody (citróny, mandarínky, pomaranče, kivi, grapefruita a pod.), ktoré majú sfáhujúci efekt na sliznicu, čím uľahčujú dýchanie. Svojimi silno dezinfekčnými účinkami pomáha pri chrípkovom ochorení aj ciбуľová a cesnaková šťava zriedená zeleninovým džúsom. Rýchle zotavenie urýchľuje tiež zinok. Zahnať kašeľ, ktorý sprevádzza každé nachladnutie, nie je také jednoduché, o čom sa zrejme už každý mal možnosť presvedčiť na vlastnej koži. Nebezpečenstvo kašla tkvie v tom, že pri vykašľávaní sa kvapôčkovou formou dostávajú do vzduchu baktérie, ktoré rozsirujú infekciu. Ak sa kašeľ efektívne a včas nelieči, stáva sa chronickým a neraz ľudovka trápi aj celé mesiace. Proti kašľu vari najlepšie pomáhajú rôzne sirupy uľahčujúce vykašľávanie a uspokojujúce sliznice dýchacích ciest, ako aj pitie hustého domáceho džúsu a pod. Uvedomme si však, že pri ochorení na chrípku nikdy nemožno obísť svojho lekára. Túto chorobu, podobne ako iné vírusové a bakteriálne ochorenia, nemožno podceňovať, môžu byť totiž ľoveku osudné ... (pk)

Velvyslankyňa SR M. Vášáryová víta hostí

DEŇ ÚSTAVY SR

1. septembra pripadá na Slovensku štátny sviatok, oslavovaný ako Deň ústavy Slovenskej republiky. V tomto roku uplynulo už 10. výročie schválenia tohto významného právneho aktu.

Pri tejto príležitosti veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Poľsku Magda Vášáryová usporiadala 4. septembra t.r. vo svojej rezidencii slávnostnú recepciu, na ktorej sa zúčastnili vysokí štátni predstaviteľia, poslanci Sejmu PR, senátori, členovia vlády, cirkevní hodnostári, zástupcovia diplomatického zboru, významné osobnosti zo sveta kultúry a vedy, novinári a ďalší. Z nášho Spolku sa recepcie zúčastnil šéfredaktor Života Ján Šternog. Treba zdôrazniť, že početná účasť hostí na recepcii je svedectvom veľkého uznania, akému sa Slovenská republika teší nielen v Poľsku, ale aj vo svete.

Text a foto: J. Š.

MILÝ ZÁŽITOK

Vážená redakcia,

Už niekoľko rokov chodím do Poľska a najmä na Spiš. Prvý raz asi pred štyrmi rokmi som mal veľmi príjemný zážitok, keď som v Nedeci na cintoríne stretol staršieho pána, ktorý sa mi prihovoril čistou slovenčinou. Neskoršie som spoznal viac ľudí aj v Jurgove, Lapšoch a Novej Belej. A práve o Novej Belej by som sa chcel zmieniť.

Veľmi milí ľudia z Novej Belej privávili 1. augusta 2002 krásne privítanie ľuďom zo Spojených štátov, ktorí boli

na poznávacom zájazde v Poľsku. Väčšina z nich má korene na Spiši. Konkrétnie Paul Hadzima pripravil v spolupráci s p. Bednarčíkom (mimo hodom miestnu knihovníčkou) posedenie s občerstvením. Predstavila sa aj folklórna skupina pod vedením J. Majerčáka a predvie-

dla typické piesne a tance z tohto regiónu. Bola to veľmi pekná prezentácia starých zvykov našich predkov. Spev, tanec a hudba vyjadrujúce život jednoduchých ľudí, boli ozajstným prekvapením a perfektnou kultúrnou vložkou v programe zájazdu. Hostia z USA sa veľmi dobre bavili a nakoniec sa aj pridali do tanca. Zábava bola skvelá a mnohým utkvie dlho v pamäti. Dúfame, že aj na budúci rok sa zopakuje podobné stretnutie. Veľmi rád sa opäť vrátim do Vášho kraja a verím, že spoznám ešte veľa príjemných a milých ľudí. Ďakujeme za vrele privítanie, štedrosť a pohostinnosť.

Vladimír Flak a hostia z USA

POŽIARNICKÁ SÚŤAŽ V JABLONKE

V nedele 30. júna 2002 sa na futbalovom ihrisku v Jablonke konali gminné požiarické preteky, ktoré mali preveriť pripravenosť hasičských zborov zo všetkých obcí jablonskej gminy, t.j. z Jablonky, Oravky, Malej Lipnice, Podvlnky, Dolnej a Hornej Zubrice a Chyžného. Svoje požiarické schopnosti predvádzali aj mládežnické skupiny (7-členné) z Jablonky a Dolnej a Hornej Zubrice.

Preteky sa skladali z dvoch častí - prekážkového behu (7 x 50 m), zvájania a rozkrúcania hadíc, zapnutia motorovej striekačky, ako aj z overenia bojaschopnosti požiarnikov a ich náradia. Po prebehnutí určeného úseku a prekonaní viačierých namáhavých prekážok, v tom drenenej bariére (výška 1, 80 m), vodnej priekopy, slalomu a balansovania na úzkej lavičke (7m x 20 cm), museli čo

najskôr naštartovať striekačku a zapojiť hadice. Súťažili 7-členné družstvá so svojimi veliteľmi.

Zápolenia požiarnikov sledovali stovky divákov, ktorí povzbudzovali samozrejme domácich požiarnikov, mimočodom vlaňajších víťazov tejto súťaže. Všetci netrpezlivo čakali na výsledky, ktoré posudzovala šesťlenná odborná porota z Nového Targu pod vedením aspiranta Henryka Wielkiewicza. Za najlepší zbor jablonskej gminy boli napokon vyhlásení požiarinci z Jablonky, ktorí si zároveň vybojovali postup na okresné požiarické preteky v Czarnom Dunajci. Na ďalších miestach skončili hasiči z Dolnej Zubrice, Malej Lipnice, Hornej Zubrice, Podvlnky, Oravky a Chyžného.

V súťaži požiarického dorastu zvíťazili, podobne ako vlni, mladí Hornozubričania pred Jablončanmi a Dolnozubričanmi. Ceny najlepším odovzdávali: tajomník Okresného zväzu dobrovoľných požiarnych zborov v Novom Targu Andrej Wielkiewicz, predsedníčka Gminnej správy dobrovoľných požiarnych zborov v Jablonke Maria Matusiaková, Gminný veliteľ požiarnych zborov v Jablonke Jan Kuczkowicz a zástupca jablonského vojta Józef Knapczyk. Finančné odmeny venovala Štátnej poisťovňa v Novom Targu (500 zlôtých) a Družstevná banka v Jablonke (1000 zlôtých). Prvé tri družstvá dostali okrem toho slušivé požiarické vychádzkové uniformy. Všetci účastníci pretekov si odnášali domov pekné poháre, diplomy a praktické vecné odmeny. Po ukončení pretekov sa požiarinci a ich hostia zišli na malom občerstvení. (pk)

GRATULUJEME

Prednedávnom ukončili vysokoškolské štúdia na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave dve naše mladé krajančky: Agáta Klukošovská z Novej Belej a Monika Pacigová z Krempách. 19. septembra t.r. boli v Dome kultúry a odborov v Trnave slávnostne promované a získali titul magistry slovenského a nemeckého jazyka.

Srdečne gratulujeme mladým krajančkám a do budúcnosti im želáme veľa ďalších úspechov.

Redakcia

G. Jarábiková otvára výstavu

SLOVENSKÉ FOTOGRAFIE V KRAKOVE

20. augusta t.r. sa v Dome Polonie v Krakove konala zaujímavá výstava fotografií Márie Urbašovej-Holoubkovej. Usporiadalo ju krakovské oddelenie Spolku Wspólnota Polska, Poľský klub - spolok Poliakov a ich priateľov na Slovensku, Slovenský inštitút vo Varšave a Múzeum v Trenčíne. Otvorenia výstavy, ktorá začína Dni slovenskej kultúry v Krakove, sa zúčastnilo mnoho hostí, medzi nimi aj predstavitelia nášho Spolku a redakcie Života. Výstavu slávnostne otvorila generálna riaditeľka sekcie menšínových kultúr Ministerstva kultúry SR Gabriela Jarábiková.

Mária Urbašová-Holoubková patrí k najvýraznejším postavám slovenskej preveratovej profesionálnej fotografie. Narodila sa 3. 4. 1898 v Gudowej pri Krakove, ale celý svoj život zasvätila Tren-

čínu a Slovensku. Na Slovensko prišla spolu s matkou a bratom po roku 1918, keď mala 19 rokov. Rodina sa usadila v kúpeľnom mestečku Trenčianske Tepličce, ktoré sa stalo ideálnym štartovacím miestom jej fotografickej kariéry. Najskôr s bratom, potom so skúsenejším fotografom Cyrilom

Kašparom rozbehla živnosť, pre ženu v tých časoch nie celkom bežnú. Okrem fotografovania kúpeľných hostí, prírodných a mestských scenérií, sa venovala aj dokumentárному filmu. Bola spolu-majiteľkou produktívnej filmovej spoľačnosti Tatrafilm Trenčín, ktorá za necelých desať rokov existencie vyrobila skoro štyridsať hranič a dokumentárnych filmov. So svojím obchodným i osobným partnerom sa však neskôr rozložila a začala podnikať sama v nedalekom Trenčíne. Československá vláda mala už v tých časoch v Trenčianskych Tepličiach svoje liečebno-rekreačné sídlo, a tak hrou osudu bola mladá fotografka predstavená aj prezidentovi Masarykovi. Spratielila sa s jeho dcérou a v rokoch 1927-28 im robila spoločnosť v Topoľčiankach. V tomto období vznikli mnohé dodnes známe fotografie T. G. Masaryka. Snímky pred topoľčianskym kaštieľom na koni i bez koňa pri vysokom smreku mal prezident údajne najradšej. Vo svojom archíve má aj fotografie Eduarda Beneša, Jozefa Tisa a Klementa Gottwalda. Začiatkom tridsiatych rokov sa vydala za českého maliara Jozefa Holoubka. Kedže nemali deti, žili bohatým spoločenským životom. Paní Mária mala okrem vlastnej práce množstvo ďalších aktivít. V meste bola vo vedení dvoch významných vzde-

lávaco-osvetových spolkov: Živeny a Spolku slovanských žien, a dostala sa do popredia spoločenstva mesta. Je najstaršou žijúcou obyvateľkou Slovenska.

Na výstave boli prezentované vzácne dobové fotografie, na ktorých M. Holoubková zachytia nielen hrady a zámky Bratislavu, Trenčína, Oravy, ale aj ľud, folklór a krajinný kolorit Slovenska. Vhodným doplnením otvorenia výstavy bola slovenská ľudová hudba v podaní známej ľudovej skupiny Diabolské husle. V ten istý večer sa v jednom z krakovských hotelov konali ďalšie podujatia Dní slovenskej kultúry: ochutnávka slovenských jedál a vína.

Text a foto: JÁN BRYJA

POŽIAR V KACVÍNE

23. augusta t.r. vo večerných hodinách vypukol v Kacvíne veľký požiar, v ktorom zhoreli stodoly, maštale a iné hospodárske budovy troch usadlostí: Jána Bednára, Jána Maršalka a Stanislava Pacigu. Postihnutým sa naštastie z horiacich budov podarilo vyvieť všetky domáce zvieratá, ale aj tak im červený kohút zničil celu tohoročnú úrodu, viačeré stroje a iné hospodárske zariadenia. Na miesto požiaru sa rýchlo dostavila kacvínska požiarna jednotka, potom ďalšie zbory z okolitých obcí, ktoré po niekoľkých hodinách oheň lokalizovali a na koniec zahasili. Zabránilí tým ohňu prenieš sa na ďalšie budovy, k čomu mohlo ľahko dôjsť, najmä pre dlhotrvajúce sucho v tejto oblasti. Nevedno, čo požiar spôsobil. Preto nabádame všetkých, aby boli mimoriadne opatrní, najmä v tak suchom období.

J. Š.

SLOVENSKÝ SPRIEVODCA PO RÍME

V rímskom vydavateľstve Edizioni Lozzi Roma vyšlo prednedávnom už trete, zmenené vydanie knižného sprievodcu po Ríme a Vatikáne v slovenskom jazyku *Rím od počiatkov do dnešných dní*. Prvé vydanie vyšlo z iniciatívy veľvyslancu SR pri Svätej stolici Mariána Servátka pri príležitosti Veľkého jubilea.

Hrá kapela Diabolské husle

Na príprave slovenskej verzie esteticky príťažlivej publikácie sa podieľal páter Ján Košiar zo sovenskej sekcie Vatikánskeho rozhlasu s kolektívom.

Posledný knižný sprievodca po Ríme a Vatikáne v slovenčine vyšiel v zahraničí pred 40 rokmi. Absenciu podobnej publikácie v slovenčine pocítovali najmä slovenskí turisti a pútnici do Večného mesta. (JL)

SAMO TOMÁŠIK

*1. Hej, Slováci! ešte naša slovenská reč žije,
dokiaľ naše verné srdce za nás národ bije:
žije, žije duch slovenský, bude žiť na veky,
hrom a peklo! märne vaše proti nám sú vzety!*

*2. Jazyka dar zveril nám Boh, Boh nás
hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrváť na tom svete
žiadny:
i nechže je kolko ľudí, toľko čertov v svete,
Boh je s nami, kto proti nám, toho parom
zmetie.
(úryvok)*

Autorom básne a hymnickej piesne *Hej, Slováci!* je slovenský spisovateľ Samuel TOMÁŠIK, od úmrtia ktorého pred nedávnom uplynulo 115 rokov.

Narodil sa 8. februára 1813 v Jelšavskej Teplici, dnes časť Gemerských Teplíc, okres Rožňava. Do škôl chodil v Jelšave, Gemeri, Rožňave a v Kežmarku, začas i v Krakove. V rokoch 1831-32 bol vychovávateľom v maďarskom Bánréve a potom sa stal po otcovi farárom v Chyžnom (okres Rožňava). V roku 1834 odišiel do Berlína doplniť si štúdiá a v ro-

koch 1849 a 1857 bol členom slovanských delegácií k panovníkovi do Viedne. Prvé básne a piesne S. Tomášika mali vlastenecko-bojovný charakter, ale vyskytli sa i žartovné a na ľudové motívy. Svoje básne písal najskôr po latinsky, česky a potom po slovensky.

Najznámejšia z nich je báseň *Hej Slované!*, ktorú napísal v Prahe (1834), kde sa zastavil na ceste do Nemecka. Navštívil tam Pavla Jozefa Šafárika, Josefa Jungmannu a iných českých kultúrnych pracovníkov. Jej slová zložil na nápev poľskej revolučnej piesne z roku 1796. Pieseň v odpisoch kolovala po celom Slovensku, často ju recitovali mladí štúrovci. Bratislavská mládež vedená Ludovítom Štúrom ju po prvýkrát spievala počas svojho pamätného výstupu na Devín 24. apríla 1836. Neskôr sa stala hymnou štúrovského hnutia, revolučných rokov 1848-1849,

ako aj zápasu Slovákov v Uhorsku a v bývalom Česko-Slovensku za národnú a štátnu slobodu. V rokoch 1939-1945 sa pieseň *Hej, Slováci!* stala štátnej hymnou prvej Slovenskej republiky.

Aj iné básne a piesne Samuela Tomášika znárodneli, o.i. *Hej, pod Kriváňom*, pôvodne *Hej, pod Muráňom*, *Kolo Tatier čierňava* a iné, ktoré súborne vyšli v zbierke *Básne a písne* (1888). Samuel Tomášik písal aj historické povesti. *Hladomra*, povest z tatárskych čias, vyšla v roku 1846 v časopise Orol tatranský a ďalšie, v tom *Bašovci na Muránskom zámku*, *Vešelinov odboj*, *Malkotenti* a *Kuruci* (1864-76) vyšli časopisecky. V rukopise zostal len román *Barón Trenk*. Tomášikove povesti boli beletristickým spracovaním historickej faktov, pričom im nechýbali realistické prvky. Zaoberal sa aj vlastivedou. V *Letopise Matice slovenskej* uverejnili v roku 1872 rozsiahle *Pamäti hodnosti gemersko-malohontské*. Knižne vydal po nemecky dielo *Denkwidigkeiten des Muranyer Schlosses mit Bezug auf vaterländische Geschichte* (1883). Výber z Tomášikových práz vyšiel pod názvom *Ohne na Muráni* (1971). Samuel Tomášik zomrel 10. septembra 1887.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 6. júna 2002 zomrel v Kacvíne vo veku 56 rokov krajan

ANTON GALOVIČ

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku, ktorý sa živo zaujímal o krajanské otázky. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 5. júla 2002 zomrela v Kacvíne vo veku 94 rokov krajanka

AGNEŠA TOMÁŠOVÁ

Zosnulá bola jednou zo spoluzakladateľiek nášho Spolku v Kacvíne a dlhoročnou čitateľkou Života. Vychovala početnú rodinu a bola vždy plná optimizmu. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbockú sústrasť.

MS SSP v Kacvíne

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho a veľmi populárneho amerického filmového herca. Má už na svojom konte vyše sto vydarených úloh vo filmech a televíznach seriáloch, v ktorých o.i. prejavuje veľkú fyzickú zdatnosť. Iste ľahko uhádnnete o koho ide, keď povieme, že hrá hlavnú úlohu v seriáli Strážca Texasu. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny

*****

V Živote č. 8/2002 sme uverejnili fotografiu herečky Małgorzaty Foremniakovej. Knihy vyžrebovali: Dominika Gronská z Nedece, Anna Miškovičová z Jurgova, Paulína Starostovičová z Pekelníka a Karolína Lasková z Nového Targu.

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Záhradkári

Vládne už typické jesenné počasie, dňa ubúda, čím sa zhoršujú podmienky na vegetáciu. V záhradke dokončujeme zber koreňovej (mrkva, petržlen, kaleráb, zeler a pod.) a hlúbovej (kapusta, karfiol a pod.) zeleniny. Nesmieme ju poškodiť, keďže o jej trvácnosti (aby sa udržala v čerstvom stave do neskorej jari) rozhoduje nielen odroda, zdravotný stav, správna zrelosť, ale aj náležitý zber. Vŕňat koreňovej zeleniny neodrezávame, ale odkrúceme. V suchej, chladnej pivnici potom vydrží dlho. Korene však musíme zasypať pieskom.

Kapustu uskladňujeme buďto v hlávkach (keď sú pevné a majú 3-4 obalové listy), alebo ju spracúvame (kvásenie). Možno nie všetci vedia, že aj karfiol možno skladovať dlho, musíme ho však vybrať s koreňom a v pivnici koreň zasypať ľahkou zeminou buď pieskom. Tým dokonca nedorastené ružice dorastú. Niektoré druhy zeleniny, napr. pór alebo ružičkový kel, môžeme nechať prezimovať na hriadke, lebo znesú aj dosť tuhé mrazy. Na uskladnenie zberáme len tolko, kolko potrebujeme na konzumpciu v zime. Všetky uvoľnené hriadky treba pohnojiť a hlboko ich zrýlovať buď zaorať.

Ovocinári

teraz Oberajú zimné odrody jabĺk a hrušiek. Toto ovocie sa nesmie Oberať predčasne. Možno to robiť dokonca po slabších mrázikoch. Dôležité je uhádnuť správnu zrelosť ovocia. Preto ju treba pozorne sledovať. Napr. šupka jabĺka sa pri dozrievaní pokrýva jemným voskom. Mení sa aj jej sfarbenie zo zelenej na žltkastú, belavú až pomarančovú. A ešte jeden znak - zrely plod sa pootočením ľahko odtrhne. Hrušky sa Oberajú zelenkasté, ale nie nedozreté. Z hľadiska vhodnosti na uskladňovanie sú medzi zimnými jablkami a hruškami značne rozdiely. Letné odrody dozrievajú takmer hned po obrati, jesenné trochu dlhšie, kym zimné dosť dlho. Skladujeme len zdravé ovocie. Drobné alebo priveľké jablká sa na skladovanie nehodia. Napr. veľké jablka sa rýchlejšie kazia ako priezemné.

V októbri sa sadí (do vopred pripravených jamiek) ovocné stromy a kry. Najprv sadíme kry - egreše, ríbezle a iné, po-

tom jadrové a kôstkové ovocie. Pred sadením močíme korene sadencov 10-12 hodín vo vode alebo výživnej kaši prípravenej z ornice, kompostu a močovky, čo zabezpečí lepšie ujatie. Po vysadení každý stromček dobre zelejeme a keď voda vysiakne, urobíme okolo neho kopček z ornice a opatríme kmeň chráničom proti hlodavcom.

Chovateelia

V tomto mesiaci sa pre sliepky začína nový chovateľský rok, preto je dobre začať evidovať každodennú znášku. Keďže niektoré sliepky ešte prichnu, treba im pridávať minerálne prísady, čím sa urýchli tvorba peria a zvýši aj znáška. Chovateelia husí by už mali vybrať vhodné kusy pre budúci krídeľ. Treba tiež vyhľadať nového gunára, ktorý musí byť v kŕdli skôr, než sa husi začnú páriť, lebo ináč by ho mohli neprijať. V septembri možno husi ešte podškľbať. Robí sa to za pekného, slnečného počasia, aby sa husi pred podškibaním mohli vykúpať a osušiť.

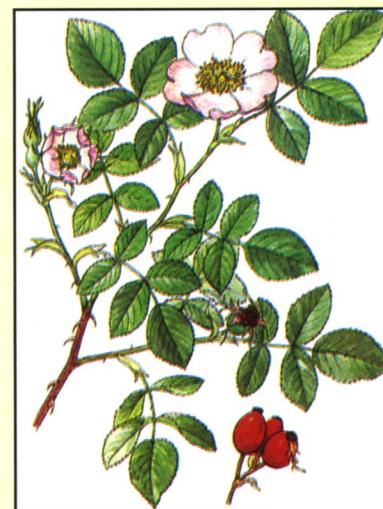
Včelári

Z včelárskeho hľadiska sa október počíta už za mesiac zimného pokoja - včelstvá sú už totiž pripravené na zimovanie. Včely sa zhlukujú na plástoch nad letáčovým otvorom úla. K preletom včiel dochádza už len v teplejších dňoch a lieťavy donášajú do úlova len vodu. V teplejších dňoch „babieho leta“ treba urobiť letmu kontrolu včelstiev, pri ktorej včelstvá nerozoberáme, iba odklopíme uteplovací materiál nad rámkami a nazrieme medzi plasty. Ak sú všetky medziplástové uličky plné včiel a na plástoch sú zásoby medu zavieckované, všetko je v poriadku. V opačnom prípade treba krajiný plást neobsadený včelami vytiahnuť a včelstvo zúžiť. Ak chýbajú zásoby, napr. po nespozorovanej rabovke, treba ich urýchlene doplniť. Po prehliadke uteplime už na zimu nadrámovkový priestor teplovzdušným materiálom a úl zatvoríme. Ak sú všetky včelstvá v poriadku, v druhej polovici mesiaca letáčový otvor včelstva upravíme tak, aby jeho výška nepresahovala 6 mm a celková plocha otvoru bola taká veľká, aby na každý plást ponechaný v úli pripadal 1,5 cm² jeho plochy, pričom jeho umiestenie v letáčovom trakte nemeníme. (jš)

Na liečebné účely sa šípky využívajú vo forme čaju. Najšetrnejší spôsob prípravy je taký, že 15 g rozdrvených sušených šípok necháme asi 1 hodinu macevať v pol litri studenej vody, potom ich krátko zavaríme a necháme odvar asi 15 minút stáť. Pije sa 2-3 šálky denne. Pomáha vraj i pri reumatizme, dne, ba aj pri kamienkových bolestiach. Šípky sa hodne využívajú aj v potravinárskom priemysle pri výrobe marmelád, čajovín, koncentrátov, výživ, vína a pod. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme o liečivých vlastnostiach RUŽE ŠÍPOVEJ (lat. Rosa canina L., poľ. róza dzika), ktorá rastie aj u nás na suchých slnečných svahoch, medziach, skalách, v kroviskách a na okrajoch lesov, preto ju ani nebude popisovať. Na liečebné účely sa zbiera hľavne zrelé a zdravé plody (šípky) obyčajne na prelome septembra a októbra, ktoré sušíme najprv v tenkej vrstve na voľnom vzduchu a potom dosúšame umelým teplom, napr. v rúre, v teplote do 35°C. Najlepším spôsobom konzervovania plodov (s malou stratou vitamínov) je príprava marmelády s obsahom asi 50% cukru. Šípky obsahujú veľa vitamínov, najmä C, B₁, B₂, P a K, okrem toho kyselinu nikotínovú, cukry, pektín, flavonidy a silicu.

Ruža šípová a jej prípravky slúžia ako donátor vitamínu C, ktorý nepôsobí len antiskorbuticky (pri krvácajúcich dásnach buď pri jarnej úname), ale má všeobecný biologický význam. Spolupôsobí pri rôznych enzymových procesoch v organizme, v istých prípadoch zvyšuje krvnú zásobu, odstraňuje patologickú pigmentáciu, zvyšuje účinok hormónu adrenalínu, ako aj imunitu a prirodzenú odolnosť voči infekciám, ba pôsobí ako mierne preháňadlo a močopudný prostriedok. Droga je tiež schopná znižovať jedovatosť niektorých fažkých kovov (arzénu a zlata). Prípravky zo šípok sa skrátka aplikujú v sade tam, kde ide o potrebu vitamínu C, napr. na jar, v tehotnosti, pri laktácii, horúčkoviach ochoreniach a anémii.

Na liečebné účely sa šípky využívajú vo forme čaju. Najšetrnejší spôsob prípravy je taký, že 15 g rozdrvených sušených šípok necháme asi 1 hodinu macevať v pol litri studenej vody, potom ich krátko zavaríme a necháme odvar asi 15 minút stáť. Pije sa 2-3 šálky denne. Pomáha vraj i pri reumatizme, dne, ba aj pri kamienkových bolestiach. Šípky sa hodne využívajú aj v potravinárskom priemysle pri výrobe marmelád, čajovín, koncentrátov, výživ, vína a pod. (jš)

KLIMENT ONDREJKA

ŠŤASTNÝ POĽOVNÍK

Bol na poľovačke poľovník a všetky náboje okrem jedného vystrelal a – nezastrelil nič. Ked' sa smutný vracal domov, zazrel, ako sa dve líšky rujú alebo šantia. Len čo sa dostali do zákrytu, zacielil a trafil: bolo po oboch líškach. Lenže tá guľka traftila ešte jeleňa, čo tam obďaleč v húští ležal. Smrteľne ranený jeleň bežal, pokiaľ nepadol na diviaka, preklal ho ostrým parohom, lebo to bol jeleň špiciak – vidlak! Diviak vyskočil a v plnej rýchlosťi vrazil klami do medveda. Ten v bolestiach vyskočil a padol zo skaly na srnca, čo sa pásol a svojou viacmetrákovou váhou ho zabil. Nie div, že rozradostený poľovník od radosti zvýskol, podskočil a klobúkom narazil do letiacej kačky, a čo viac, preklal ju tým ostrým špendlíkom, čo ním mal prišpenďlené hrdé poľovnícke pierko. Kačica padla plnou rýchlosťou na zem a zabila zajaca.

- Je to ale riadna kačica, - povedal poľovník, keď ju bral. – Je to kačica na neuverenie, - povedal, keď ju kládol na diviaka, medveda, jeleňa, srnca, líšky a zajaca.

- Človek by nazaj neveril, čo jedna guľka vie narobiť, ak sa vie, ako patrí, vystreliť!

Zaspievaj si, dievča

Andante

Za - spie - vaj si, diev - ča, kým si na slo - bo - de,
 kým t'a ne - u - la - pia jak ryb - ku vo vo - de.

([Redakcia, 1880])

**2. Rybička sa môže navrátiť do vody,
ale nie dievčatko do svojej slobody.**

BOHATSTVO NA DOSAH

RUSKÁ ROZPRÁVKA

Kráčal bedár po šírom poli, pod kríkom uvidel ležať zajaca, zaradoval sa a vrvá: - Teraz len zbohatnem. Chytím tohto zajaca, zabijem ho mlotkom a predám za štyri medenáky. Za utržené peniaze kúpim svirku, tá mi vrhne dvanásť prasiatok. Všetky ich zakolem a budem mať komoru plnú mäsa. Mäso predám, za peniaze si postavím dom a ožením sa. Žena mi porodí dvoch synov, Vasku a Ivanka. Deti začnú na poli oráť a ja budem pod oblohom sedieť, na poriadok dozerať. Hej,

chlapci! skríknem, Vasko a Ivanka, l'udí veľmi do roboty nežeňte, vidieť, že ste sami biedu neskúsil!

Bedár skríkol tak nahlas, že sa ziac zľakol a utiekol. Dom s bohatstvom, ženou a deťmi bol preč.

JÁN NAVRÁTIL

DÁŽDNIKY

V lese býva veľa malých človečíkov, o ktorých ani nevieme. Ked' prší, vyčádzajú zo svojich podzemných domčekov, aby narástli. Každý hned' otvorí dáždnik. Sú medzi nimi muchotrávky, plávky i hríby. A pretože pod stromami dvakrát prší, nezbadajú ani, kedy prestane ten pravý dážď, a zostanú vonku.

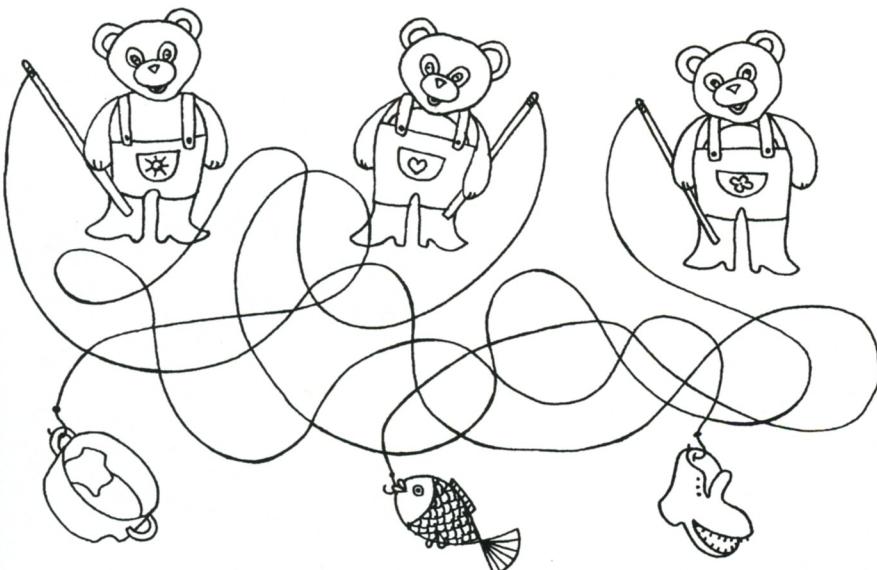
Včera som stretol celý sprievod hríbov. – Kam idete? – pýtam sa ich. – Nikam, iba tak postávame po lese, - odpovedali. – Tak pôjdete so mnou do mesta, - hovorím prísne, - tu v tomto košíku! – Prvý šiel starý najväčší hríb pod tmavohnedým dáždnikom. Potom menšie a menšie, pod dáždnikmi bledšími. Po ceste vykukovali hríby z košíka, tešili sa, že sa vezú, a v meste sa nasmiali na dáždnikoch, pod ktorými sa schovávali ľudia.

(Z knihy: D. Hevier – Rozprávky na celý rok, Mladé letá, Bratislava 1989)

MAŁUJTE S NAMI

Traja mackovia sa vybrali na rybačku. Zistite, ktorému sa podarilo uloviť rybu. Potom obrázok pekne vymaľujte a pošlite do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali: Grześ Marszałek z Krakova a Damian Bizub z Krempáčov.

HRAČKY, POVEDAČKY, PREKÁRAČKY ...

Ked' som išiel do doliny,
postretol som dudka.

A ja domov, dudok za mnou,
už na dvore klopká.

Teraz som sa rozihrala,
terazže mi hrajte,
topánky som roztrhala,
na nové mi dajte!

Štyri... päť... šesť kozičiek,
koľko je to nôžičiek?

Vtedy chlapci vyskakujú,
ked koláče v peci čujú.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Môžem byť potrestaný, keď som nič neurobil?

- Nie, nemôžeš, čo sa stalo?

- Ale, včera som si nenapísal domácu úlohu.

***

- Ked' ideš do školy, vždy si musíš dobre umyť ruky.

- Načo? Ja sa nikdy nehlásim.

***

- Vieš, čo sa mi dnes snívalo? – pýta sa Peter Paľa.

- Ako to môžem vedieť?

- Snívalo sa mi, že som vzal sto korún, ktoré ležali na stole.

- Ty by si to naozaj urobil?

- Blázniš? To by ma nenapadlo ani vo sne!

***

- A teraz, Ferko, ešte zjedz jednu lyžičku za mamičku, za otecka, za starkého...

- Mama, nemohli by ste sa už raz najeť aj sami za seba?

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život za spoluúčasti základných škôl na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '2002

pod názvom

AKO TRÁVITE VOLNÝ ČAS?

Téma nie je ľahká a určite si s ňou hravo poradíte. Vedľ prednedávnom sa skončili prázdniny, počas ktorých ste mali veľa voľného času a iste ste ho aj zaujímavovo využili. Jedni sa venovali športu, iní čítaniu kníh alebo chodili do prírody, alebo jednoducho pomáhali rodičom na hospodárstve. Stačí si len zaspomínať a potom svoje spomienky stváriť. Pre uľahčenie vám ponúkame niekoľko pomocných námetov:

- záujmová činnosť, ktorej sa vo voľnom čase venujete, napr. práca v rôznych krúžkoch, maľovanie, rezbarstvo a pod.,
- pestovanie športu - futbal, cyklistika, volejbal...
- výlety do prírody, stretnutia s kamarátmi, hry a zábavy,
- návšteva kina, divadla, múzea a pod.,
- pobyt s rodičmi na dovolenke pri mori, v meste, rekreačnom stredisku a pod.
- a možno oddychujete len doma pri dobrej knihe alebo pozeráte televízny program.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl a gymnázií, ak nám pošlú aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Pri práci môžete používať ľubovoľnú techniku - farbičky, pastelky, ceruzky, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno a priezvisko, vek, triedu, školu a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. św. Filipa 7/7, 31-150 Kraków) najneskôr do 20. decembra 2002.

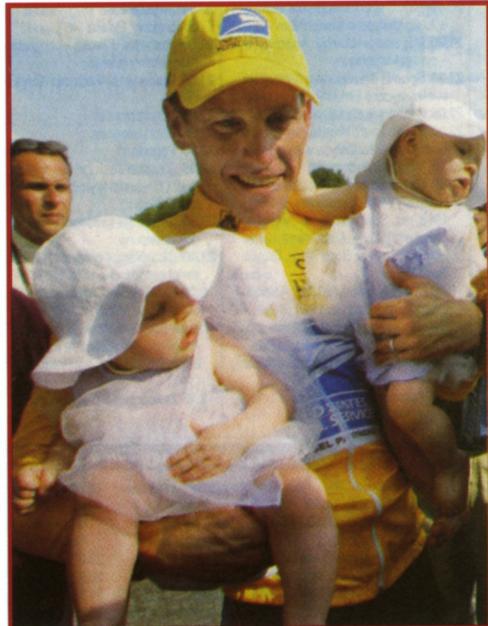
Najlepšie práce získajú hodnotné odmeny a budú uverejnené v Živote.
Srdečne pozývame!

VEĽKÝ ARMSTRONG

Nie, tentoraz nejde o slávneho amerického hudobníka, ale o vynikajúcom cyklistu Lance Armstrongu, ktorý sa v auguste t.r. v Paríži už po štvrtý raz za sebou ocitol na pódiu ako víťaz Tour de France - najväčších cyklistických pretekov na svete. Už pred štarom vyhlásil, že svoju kariéru nezavŕši dvetedy, kým nevyhra Tour de France šesť razy. Štýl jeho víťazstiev naznačuje, že sa to môže stať už v roku 2004.

Prečo práve šestkrát? Nuž preto, že dejiny Tour de France zaznamenali do teraz štyroch cyklistov, ktorí pätkrát vyhrali „veľkú slučku“, ako niektorí nazývajú tieto preteky. Boli to Francúzi Jacques Anquetil a Bernard Hinault, Belgiačan Eddy Merckx a Španiel Miguel Indurain. Zopakovanie ich úspechu L. Armstrongovi absolútne nestaci. On chce byť najlepší z najlepších, chce sa zapísat do dejín Tour de France v kapitole „najvynikajúcejší“.

Pravdu povediac najdôležitejšie víťazstvo vo svojom živote má už L. Armstrong za sebou. Bojoval oň vtedy, keď na dva roky (1997-98) zmizol z dohľadu a zápasil s veľmi krutým protivníkom, prakticky nezdolateľným - rakovinou vajec. Dal sa však operovať, potom sa podrobil tažkej, dlhotrvajúcej chemoterapeutickej liečbe a... div divíci, vrátil sa k cyklistike a na trať Tour de France. Návrat bol skutočne impozantný - už v roku 1998, sotva niekoľko mesiacov po začatí tréningu, 28-ročný Lance Armstrong presvedčivo vyhral Tour de France. V jeho vlasti, Spojených štátov, je profesionálna cyklistika takmer periférny šport. Avšak jeho vtedajší úspech, ako aj ďalšie v nasledujúcich rokoch,

L. Armstrong s dcérkami na pódiu

urobili na jeho rodánoch mimoriadne veľký dojem. Totiž Američania doslova zbožňujú heroických hrdinov, hrdinov s tažkými životnými problémami. Preto nie div, že tohto hrdinu jazdiaceho na bicykli prijímali na súkromnej audienции americkí prezidenti: najprv Bill Clinton, potom George W. Bush. Ten druhý ho iste opäť prijme.

Je zaujímavé, že Armstrongovi vôbec nezáleží na víťazstvách na iných pretekoch, dokonca ani na majstrovstvách sveta alebo pretekoch o Svetový pohár. Nezaujímajú ho ani Giro d'Italia alebo Vueltu a Espana. Už štyri roky celý svoj cyklus príprav podriaďuje len štartu a víťazstvu v Tour de France.

Ked' sa blíži čas jarného pretekania, Armstrong sa zakaždým prestahuje z americkej mesta Austin, kde býva, do španielskej Geronu a začína svoje cyklistické mané

vre pred veľkým Tourom. Trénuje neobvykle tvrdo. Potom štartuje na niekoľkých pretekoch, nie preto, aby ich vyhral, ale aby si overil svoju formu. Zakaždým sa tiež vyberie na prehliadku trate jednotlivých etáp „veľkej slučky“. Brúsi formu a pripravuje - spolu s kolegami zo skupiny US Postal - podrobň taktický plán pred ďalšou francúzskou cyklistickou výzvou. Potom už dôsledne realizuje tento víťazný plán - v Alpách alebo Pyrenejach si spravidla oblieka žlté tričko, ktoré už potom neodovzdáva nikomu až do ciela v Paríži. Je skrátka neprekonateľný.

V Paríži pri stupienku víťazov vždy čaká na Armstronga jeho manželka Kristin. Vlani mu na pódiu podala ich dvojročného syna Lukea. V tomto roku sa na rukách majstra Touru de France zjavili maličké dvojčiatá - Izabelle Rose a Grace Elizabeth, ktoré sa narodili v decembri. Otec im konečne došiel do ciela. Opäť prvý. (jš)

Hviezdy svetovej estrády

LED ZEPPELIN

Keby nahrali iba jednu skladbu a bola by ňou *Stairway To Heaven* (Schody do neba), už by si zaslúžili trvalé miesto v dejinách hudby. Lenže oni za 12 rokov činnosti nahrali nielen veľké množstvo rovnako vynikajúcich skladieb a vydali celý rad veľmi dobrých albumov, ale súčasne vytvorili v hudbe novú kvalitu. Nenadarmo ich predsa nazývajú priekopníkmi hard rocka.

- *To nie je tak, že sa považujeme za najlepšiu skupinu na svete. My si len myslíme, že sme oveľa lepší ako číslo dve, kýmkoľvek by nebolo*, - povedal svojho času vokalista skupiny Robert Plank. Dodajme, že to iste nemožno uznať za prázdne vystatovanie. Led Zeppelin totiž bol a prakticky do dnešného dňa aj je vzorom hodným nasledovania a zdrojom inšpirácie pre všetky seriózne rockové skupiny. Ich skladby preberali do svojho repertoáru medziiným také známe skupiny, ako napr. Guns'N'Roses, Stone Temple Pilots alebo Rollins Band. Štýria mladí Briti (Robert Plant, Jimmy Page, John Paul Jones, John Bonham) koncertovali takmer non stop a na všetky koncerty prichádzali nespočetné zástupy nadšených divákov. Led Zeppelin je dodnes skupinou, ktorá predala najviac platnú v dejinách hudby.

Okrem toho členovia tejto skupiny dokázali, že pre nich je oveľa dôležitejšie prialstvo, ako zarábanie peňazí. Ked' v roku 1980 zomrel bubeník John Bonham, verejne vyhlásili: - *Chceme oznámiť, že strata nášho drahého priateľa a hlboká úcta, ktorú voči nemu prejavujeme, ako aj pocit nedelitelnej harmónie spôsobili, že sme sa rozhodli nepokračovať ďalej v našej činnosti ako Led Zeppelin*. Slovo dodržali, aj keď neskôr Robert Plank a Jimmy Page viackrát vystupovali spolu, ale pod inou značkou. Nedávno sa ukázal film *Pieseň ostáva tá istá*, obsahujúci výber z koncertov tejto slávnej skupiny. Väčšina uvedených pesničiek pochádza najmä z dvojitého albumu *The Song Remains The Same*. (jš)

Vreckovka sa vo svete módy objavila ako malý noblesný doplnok, samozrejme najprv v Taliansku. Elegantná, zdobená čipkami sa v 16. storočí nosila tak nápadne a hojne, že sa rýchlo rozšírila aj do Francúzska, Nemecka, Čiech a iných krajín. Avšak ako účelový a hygienický kúsok textilu sa začala používať oveľa neskôr - v 19. storočí. Dnes vám prinášame vzor pekných batistových vreckoviek, ktoré si môžete pripraviť sami.

Rozmer: 20 x 20 cm.

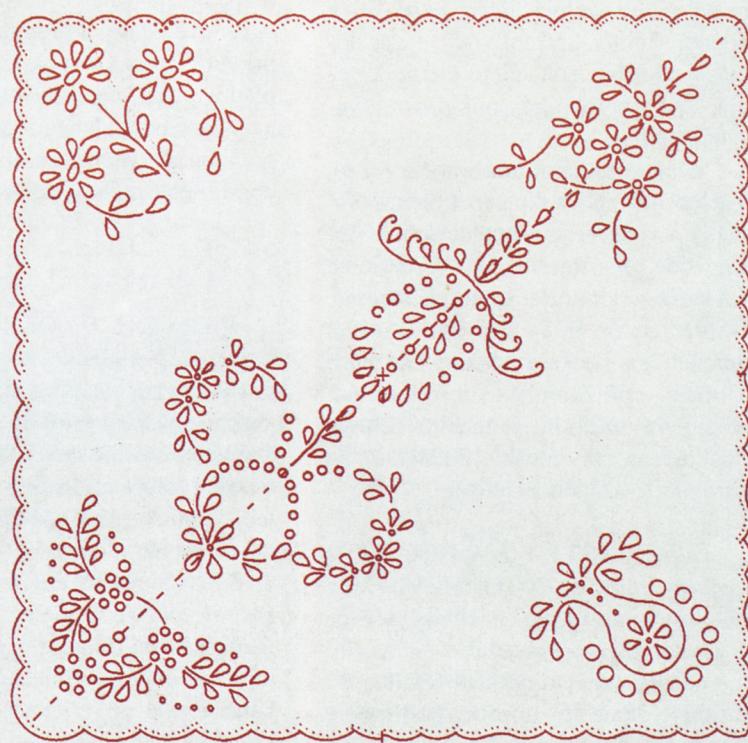
Materiál: biely bavlnený batist, biela mulinka, biely šijaci hodváb.

Výšivková technika: predný, slučkovací, stonkový steh, obnitka.

Postup práce: Na vypraný a vyžehlený batist prekreslíme z prílohy ľubovoľné okrajové zúbky a do jedného rohu v smere uhlopriečky nakreslíme vzor. Kruhy malých dierok predšijeme jedenkrát 1 nitkou mulinky, väčšie dierky a slzičky predšijeme dvakrát. Látku v strede malej dierky nabodneme alebo v jej strede prestrihneme 1 nitku a zvyšky látky ihlou posúvame pod obnitku. Dierky obšívame krátkymi stehmi jemne, ale husto a pravidelne. Ak je to potrebné, obšijeme ich dookola dva razy. Slzičky v strede po dĺžke nastrihneme a obšijeme ich dvakrát. Stonkový steh použijeme na rovné linky vzoru. Zúbky a oblúčiky lemu šijeme 2 nitkami mulinky. Celá práca musí byť veľmi jemná, v inom prípade nebude vreckovka pekná. Hotovú vreckovku vystrihнемe z plátna, vyperieme, do plákania pridáme trochu škrobu, necháme vysušiť a z rubu vyžehlieme.

(Text, foto a kresba: Dorka 1/99)

BATISTOVÉ VRECKOVKY

ČO NA OBED?

GAZDOVSKÁ MISA. 600 g bravčového stehna alebo karé, 50 g údenej slaniny, 250 ml vody, 1 pár domácej klobásy, soľ, mleté čierne korenie, 500 g polohrubej múky, olej, kvasená kapusta.

Mäso pokrájame na hrubšie rezne, vyklepeme ich, osolíme a okoreníme. Z múky a vody pripravíme cesto a v slanej vode uvaríme halušky. Vyberieme ich a ešte na sitku zláhka prepláchneme. Dáme ich do misy a premiešame s opráženými kockami slaniny. Rezne a klobásu oprážame na oleji z oboch strán, kým mäso nie je mäkké. Hotové poukladáme na halušky. Podávame so surovou kvasenou kapustou.

ZELENINOVÉ LIEVANCE. 500 g miešanej zeleniny, 200 ml mlieka, 150 g polohrubej múky, 120 g jemnej salámy, 4 vajcia, 5 lyžíc oleja, soľ.

Zeleninu očistíme a posekáme na drobno, dáme do rajnice, podlejeme troškou vody, posolíme a udusíme do mäkká. Salámu pokrájame na malé kocky. V mlieku rozšľaháme žltky, múku, olej a soľ. Potom pridáme zeleninu, salámu a tuhý sneh z bielkov. Lyžicou naberáme zo zmesi menšie kôpkys, kladíme ich na rozohriaty olej, sformujeme rezne, a z oboch strán oprážime. Podávame so zemiakovou kašou.

RESTOVANÁ PEČEŇ S JOGURTOM. 600 g bravčovej pečene, 2 strúčiky cesnaku, 1 čerstvá paprika, 1 cibuľa, 1 feferónka, 1 biely jogurt, lyžička horčice, olej, drvená rasca, soľ, pažítka, majorán, šťava z citróna.

Pečeň umyjeme, odblaníme, pokrájame na malé kocky a premiešame s roztaľaným cesnakom. Pokrájame cibuľu, papriku, feferónku a spolu oprážime na oleji. Pridáme pečeň, posypeme ju rascou a restujeme 4 minuty. Ochutnáme majaránom a odložíme. Jogurt premiešame s horčicou a posekanou pažítkou, dochutíme soľou a citrónovou šťavou. Každú porciu pečene polejeme ochuteným jogurtom. Podávame s hranolkami.

ŠALÁTY

OVOCNÝ ŠALÁT. 250 g hrušiek, 250 g broskýň, 200 g sliviek, 50 g práškového cukru, 20 g orechov, šťava z 1/2 citróna.

Citrónovú šťavu bez jadierok dáme do hlbšej sklenej misky. Zrelé hrušky olúpeme, pokrájame na tenšie plátky do citrónovej šťavy a premiešame. Potom pridáme broskyne pokrájané na tenšie plátky, pokrájané vykôstkované slivky a cukor. Spolu zláhka premiešame a na povrchu posypeme postrúhanými orechmi. Šalát podávame schladený.

MÚČNIKY

JEDNODUCHÝ OKRÚHLY JABLČNÍK. 225 g hladkej múky, 2 lyžičky prášku do pečiva, 80 g masla buď margarínu, soľ, 50 g práškového a 1 vrecúško vanilínového cukru, 1 vajce, 450 g očistených a nadrobno posekaných jablk, mlieko podľa potreby, práškový cukor na posypanie.

Muku preosejeme a zmiešame s práškom do pečiva, pridáme do nej zmäknuté maslo buď margarín, práškový a vanilínový cukor, vyšľahané vajce, posekané jablká a po lyžičkách prilejeme toľko mlieka, aby cesto nebolo ani riedke, ani veľmi husté. Hotové vymiešané cesto dáme do vymastenej okrúhlnej formy a vo vyhriatej rúre upečieme dozlatista. Pečieme radšej pomalšie, aby koláč nezostal v strede surový. Upečený jabčník posypeme práškovým cukrom a podávame k čaju.

MLADÝM GAZDINÁM

- Aby červíky neznehodnotili sušené huby, vložte medzi ne do pohára niekoľko guľôčok čierneho korenia.

- Aby ste zabránili klíčeniu zemiačkov, vložte do debničky so zemiakmi niekoľko jablk.

- Žlté flaky na vani a umývadle ľahko vyčistíte štvavou z citróna.

- Ak chcete na látke odstrániť hrázavé škvry, nakvapkajte na ne citrónovú šťavu a prežehlite cez čisté biele plátno.

- Ak do čokoládovej polevy pridáte na hrot noža kypriaceho prášku do pečiva, zostane vláčna a bude sa dobre rozotierať. (jš)

NIEDOBORY WITAMIN U ZWIERZĄT

Witaminy stanowią specjalną grupę substancji organicznych, dzięki którym organizm zwierzęcia reguluje wiele procesów i lepiej przyswaja zjedzony pokarm. Mają one zasadniczy wpływ na rozwój organizmów i utrzymują w harmonii funkcje organizmu dorosłego. Zwierzęta posiadają również zdolność wytwarzania z poszczególnych składników niektórych witamin. Nasze zwierzęta gospodarskie w normalnych warunkach powinny otrzymać odpowiednie ilości wszystkich witamin niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu.

Witamina A - warunkuje wzrost, normalną płodność i przyczynia się do powstawania naturalnej odporności na choroby. Znajduje się ona w produktach pochodzenia zwierzęcego, przede wszystkim w maśle, żółtku jaja, wątrobie, śledzionie, w owczym tłuszczu wątrobowym, w mleku oraz jako prowitamin w zielonych roślinach i owocach. Witamina ta jest mało odporna na gorąco i światło. Sucha pasza, nawet dobrze zebrańo siano, zawiera bardzo mało tej witaminy. W okresie jesiennym, gdy następuje więdnienie roślin, znika również witamina A i C. Niedobór witaminy A powstaje przy trzymaniu owiec w owczarniach i przy braku dostatecznej ilości paszy zielonej. Jednym z pierwszych objawów niedoboru jest wystąpienie zmian w oczach, takich jak zeszchnięcie spojówki i rogówki oraz ślepota zmierzchowa. Dalsze objawy to wypływy z oczu i nosa, niezborność ruchów, napady skurczów, wyginanie głowy ku tyłowi, suchość skóry. Czasem mogą wystąpić biegunki. Popiad płciowy może się utrzymywać, ale samice trodno zachodzą w ciążę. U młodzieży brak tej witaminy powoduje trwałą ślepotę. Niedobór witaminy A można usunąć przez podawanie tranu, zielonych pasz, marchwi, roślin okopowych, oraz preparatów aptecznych.

Witamina D - reguluje w ustroju zwierzęcia przemianę i gospodarkę wapniowo-fosforową. Braki tej witaminy przy jednaczesnym braku bezpośredniego

naświetlania promieniami słonecznymi powodują powstawanie krzywicy. Krzywica polega na utrudnionym odkładaniu wapnia w tworzącej się kości u młodzieży. Dlatego też dostarczanie dostatecznej ilości witaminy D, szczególnie młodym zwierzętom, jest niezbędne. Objawy krzywicy rozpoczynają się obrzękiem kończyn i stawów oraz skrywieniem kości. Po upływie krótkiego czasu szczególnie przednie nogi ulegają wygięciu do przodu lub w bok. Spotyka się też zniekształcenie kręgosłupa. W dalszym przebiegu choroby zwierzę powłoczy nogami tylnymi, ma objawy tężyczki, utrudniony oddech, zahamowanie wzrostu oraz przejawia niechęć do jadła. Leczniczo zaleca się podawanie dużej ilości zielonej paszy, wapnia i trunu (0,1 g na 1 kg zwierzęcia na dzień) oraz preparatów gotowych.

Witamina B - znajduje się w produktach roślinnych (otręby, drożdże, kiełki pszenne, marchew). Braki tej witaminy powodują zapalenie warg, suchość jamy ustnej, zapalenie języka i wypryski koło nosa. Prawdopodobnie zwierzęta w wieku ponad dwa miesiące, po ustaleniu się u nich normalnego działania żwacza, nie wymagają dodatkowego podawania tej witaminy. Jednak w przypadkach ostrego niedoboru białka i innych zaburzeń pokarmowych może wystąpić nieprzyjewialność tej witaminy i wtedy należy ją podawać z zewnątrz.

Witamina C - znajduje się w owocech i jarzynach. Pry przechowywaniu, suszeniu i gotowaniu - ginie. U większości młodych zwierząt witamina ta jest uzupełniana z zasobów zawartych w mleku matki. Krew noworodków zawiera znacznie więcej tej witaminy, niż krew zwierząt starszych. Chroni ona noworodka przed zakażeniem pępowiny i otrzewnej. Najwięcej tej witaminy zawiera mleko owcze. Niedobór jej daje objawy gnilne w postaci krwawień i owrzodzeń dziąseł, zmian w jamie ustnej oraz zaburzeń w formie osłabienia serca, wychudzenia i biegunki.

Witamina E - znajduje się w produktach roślinnych (kiełki pszenicy, jęczmienia, owies) i zwierzęcych. Braki tej witaminy prowadzą do niepłodności i do porażenia układu nerwowego mięśni. Jednym z objawów braku tej witaminy, to nieprawidłowy przebieg ciąży, oraz częste padnięcia płodu. Zapotrzebowanie organizmu zwierzęcia na tę witaminę jest dość niskie, a normalna pasza zawiera wystarczające jej ilości. (js)

CIĄG DALSZY NASTAPI

PRAWNIK

DYSKRYMINACJA KOBIET?

Zdarzają się przypadki, że kobiety w niektórych firmach zarabiają znacznie mniej, niż mężczyźni zatrudnieni na takich samych stanowiskach. Pracodawcy w ogóle nie chcą zatrudniać kobiet, gdyż uważają, że są z nimi same kłopoty. Mogą np. zajść w ciąże i potem długo przebywać na urlopie macierzyńskim itp. Z punktu widzenia prawa pracodawca nie może tak postępować, a więc z uwagi na płeć pracownika nie może odmówić zatrudnienia go, ani zaproponować gorszego wynagrodzenia czy też niekorzystnych warunków zatrudnienia. Pracodawca nie może też takiego pracownika pomijać np. przy planowanych awansach, ani przy typowaniu do udziału w szkoleniach posiadających kwalifikacje zawodowe.

Jednakże w niektórych wypadkach, gdy warunki wykonywanej pracy wymagają zatrudnienia pracowników wyłącznie jednej płci, pracodawca ma prawo zatrudniać tylko mężczyzn (np. do pracy pod ziemią, w kopalni itp.).

Jeżeli zatem czujecie się pokrzywdzieni i potraficie udowodnić, że pracodawca dyskryminuje kobiety, narusza zasadę równego traktowania kobiet i mężczyzn, to możecie wystąpić o odszkodowanie. Dyskryminowanej pracownicy przysługuje odszkodowanie w wysokości nie mniejszej, niż najwyższe wynagrodzenie za pracę (obecnie jest to kwota 760 zł). Odszkodowanie nie powinno być wyższe, niż sześciokrotność tego najbliższego wynagrodzenia. Pracodawca nie może was zwolnić z pracy tylko dlatego, że wystąpiliście o odszkodowanie. Ale jednak lepiej mieć się na baczności sumiennie wypełniając swoje obowiązki tak, aby obserwujący was szef nie miał was nic do zarzucenia. Takie uprawnienia przysługują kobietom od 1 stycznia 2002 r., gdy weszły w życie nowe przepisy prawa pracy.

JAK PODZIELIĆ SPADEK?

Najpierw należy przeprowadzić w sądzie postępowanie o ustalenie praw do spadku, a dopiero w następnej kolejności wnieść sprawę o podział spadku. Wniosek o podział spadku ma prawo złoż

yć każdy ze spadkobierców. Składa go do tego sądu, który rozstrzygał sprawę o ustalenie praw do spadku. Składany wniosek powinien zawierać żądanie podziału spadku, który obejmuje majątek spadkowy. Majątek ten należy wskazać jako przedmiot podziału, bądź wymienić go w tzw. spisie inwentarza, który też trzeba załączyć. Wnioskodawca może zaproponować sposób podziału spadku. Sąd nie musi jednak uwzględnić tej propozycji i spadek może podzielić w inny sposób. Jeśli chodzi o rzeczy będące spadkiem, to sąd może przyznać je jednemu ze spadkobierców i zasądzić od niego, na rzecz pozostałych, spłaty w gotówce.

JAK ZAŁOŻYĆ FIRME?

Jeżeli zamierzacie prowadzić działalność gospodarczą, to wystarczy, że zarejestrujecie się w urzędzie gminy. Wyplniacie formularz, który otrzymacie w gminie, i uiszczacie opłatę (w formie znaczków skarbowych). O jej wysokości poinformuje was urzędnik. Następnie udajecie się do urzędu statystycznego i składacie wniosek o nadanie firmie numeru REGON. Po uzyskaniu wpisu do ewidencji gospodarczej oraz numeru REGON idziecie do urzędu skarbowego i zgłoszacie, że założyliście firmę i chcecie płacić podatki. Płaciecie je w formie karty podatkowej lub w formie podatku od przychodów ewidencjonowanych, bądź też na zasadach ogólnych. W zależności od typu działalności gospodarczej, zgłoszacie też obowiązek płacenia VAT-u lub składacie wniosek o zwolnienie od tego podatku. Powinniście też dopełnić formalności w ZUS-ie. W ciągu 7 dni od rozpoczęcia działalności gospodarczej musicie zgłosić się do ubezpieczenia społecznego i do ubezpieczenia zdrowotnego.

WARTO WIEDZIEĆ

- Gdy kupujecie od kogoś kawałek gruntu, nawet bardzo mały, to powinniście sporządzić umowę w formie aktu notarialnego. Jeżeli jedynie zapłaciście za tę ziemię a umowa zostanie spisana na piśmie, ale nie w formie aktu notarialnego, to nie będzie ona ważna. Nie staniecie się właścicielami tej ziemi, mimo iż za nią zapłaciście. (js)

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPIÓN

(24.10.-22.11.)

 Najbližšie dni budú pokojné. V práci vyriešiš niekoľko problémov, čím si získaš uznanie nadriadených. Doma je to naopak, si príliš zaneprázdný prácou, čo spôsobuje, že zanedbávaš rodinu. Mal by si jej venovať viac pozornosti.

STRELEC

(23.11.-21.12.)

 V tvojom povolaní je veľa impulzívnosti, čo je nežiaduce. Musíš sa naučiť trpežlivosti. Všetko sa nedá vyriešiť rýchlo a náhľivosť môže všetko pokazit. Tvoji spolupracovníci majú s tebou kríž. Pozor však, lebo ich trpežlivosť sa môže niekedy vyčerpať.

KOZOROŽEC

(22.12.-20.1.)

 V zamestnaní nebude najlepšie. Náladu ti kazia kompetenčné sporý a iné konflikty medzi spolupracovníkmi. V takejto situácii môžeš naozaj doceniť, čo je to opravdivý priateľ, na ktorého sa môžeš spoľahnúť v každej situácii.

VODNÁR

(21.1.-18.2.)

 Nebude to najlepší mesiac. Stretneš sa s rôznymi nedorozumeniami, intrigami, ba aj závislou, a to nielen v práci, ale aj doma, kde sa drobné spory zosilnia. Ani po finančnej stránke nebude najlepšie, čakajú ťa značné výdavky, na ktoré ti chýbajú peniaze.

RYBY

(19.2.-20.3.)

 Mesiac premenlivý - drobné neúspechy sa budú striedať s úspechmi. Vyvinieš isté iniciatívy, ktoré však vzbudia závisť spolupracovníkov snažiacich sa presvedčiť šéfa, že z toho nič nebude. Pokús sa predstaviť nadriadeným premyslené argumenty.

BARAN

(21.3.-20.4.)

 Neočakávaná spoločenská situácia spôsobí, že sa staneš stredobodom pozornosti viacerých osôb. V práci sa ti neveľmi darí, ale nedaj sa odraď. Začal si dobre, preto pokračuj v tom, čo robíš, a výsledky sa iste dostavia.

BÝK

(21.4.-20.5.)

Mesiac pomerne pokojný a bez nervozity. Objavíš čaro takéhoho pokojného života, ale nezanedbáš ani spoločenské povinnosti, na ktoré máš konečne čas. Svojím zmyslom pre humor a inteligenciou získaš uznanie a staneš sa dušou spoločnosti.

BLÍŽENCI

(21.5.-21.6.)

Tento mesiac môže rozhodnúť o tvojej budúcnosti v zamestnaní. Nesmieš však nič zanedbať. Ukaž, že si vhodným človekom na vhodnom mieste, aj keď ťa to bude stáť hodne úsilia. Pre súkromný život a rodinu budeš mať menej času, ale snaž sa jej vysvetliť, o čo ide.

RAK

(22.6.-22.7.)

V práci sa kopí hromada nevabavených vecí, priatelia sa stážajú, že sa sa im vyhýbaš a všetko, aj to najdôležitejšie, odkladáš na neurčito. Iste si sa zamiloval(a). Láska je krásna, ale pre ňu nemôžeš zabúdať na všetko, na svoje povinnosti, priateľov a pod. Pouvažuj o tom.

LEV

(23.7.-23.8.)

Domáce problémy majú nepriaznivý vplyv na tvoju prácu. Nemôžeš sa sústrediť, si roztržitý. Hádam najlepším liekom na tvoj stav by mohla byť aspoň krátká dovolenka. Zmena prostredia by ti umožnila pozrieť sa na všetko s istým odstupom.

PANNA

(24.8.-23.9.)

V práci si čoraz viac vázia tvoju vynachádzavosť a operatívnosť. Upevniš si svoje postavenie, aj keď ťa to bude stáť hodne práce. Slubné plány na dovolenkou ti pokazia finančné problémy. Neznechucuj sa, budeš ich môcť uskutočniť v nekoršom období.

VÁHY

(24.9.-23.10.)

Si plný elánu a púštaš sa do všetkého, čo ťa zaujme. Budeš mať dosť súl, aby si vzal na seba toľko úloh a zodpovednosti? Musíš si dopriať aj trochu odpočinku. Práve teraz sa na ťa teba môže usmiať šťastie. Nenechaj si ujsť príležitosť! (jš)

NÁŠ TEST

Ste spoločenskí?

1. Mávate často trému?

- a/ Tréma mi zväzuje ruky a jazyk - 8; b/ Vôbec ju nepoznám - 1; c/ Tréma mi odoberá odvahu - 10; d/ Dokážem sa jej ubrániť - 3.

2. Cítite sa dobre v prítomnosti významných ľudí?

- a/ Spravidla mi úplne vyschne v krku - 10; b/ Áno - 1; c/ Som celý nesvoj - 8; d/ Spravidla sa teším na ich prítomnosť - 2.

3. Viete byť v spoločnosti vtipný?

- a/ Vždy sršíš vtipom - 1; b/ Nie - 8; c/ Vždy sa dokážem príjemne usmievať - 3; d/ Nie, ale chcel by som - 10.

4. Dokážete sa rýchlo spriateliť?

- a/ Áno - 1; b/ Mám problém prekonáť nedôveru - 9; c/ Do skupiny zapadnem bez problémov - 3; d/ Nedokážem to - 10.

5. Bránite sa vystupovaniu pred skupinou ľudí?

- a/ Vždy začínam hovoriť prvý - 1; b/ Vyhýbam sa tomu - 7; c/ Vôbec sa tomu nebrániim - 3; d/ Verejne vystupovať ma nik neprinúti - 10.

6. Máte radosť zo stetávania sa s ľuďmi?

- a/ Áno - 1; b/ Radšej sa držím v úzadí - 8; c/ S ľuďmi sa rád stretávam - 3; d/ Stretnutiam sa vydýbam - 10.

7. Stáva sa, že sa občas červenáte?

- a/ Nikdy sa mi to nestáva - 1; b/ Áno a zne- pokojuje ma to - 10; c/ Skôr cítim príjemné napätie - 3; d/ Stáva sa mi, že som celý nesvoj - 8.

8. Zapájate sa do rozhovoru v skupine iného pohlavia?

- a/ Iné pohlavie zvyšuje moju výrečnosť - 1; b/ Radšej mlčím - 10; c/ Pri inom pohlaví sa rád rozhovorím - 2; d/ Radšej mlčky počúvam - 9.

HODNOTEINIE

8-16 bodov: V spoločenskom styku sa správate suverénne. Občas si všímajte, či nezatiaľujete menej sociabilných.

17-35 bodov: V spoločnosti sa dokážete správať celkom priateľne.

36-66 bodov: Prejav vašej sociability je dosť často aspoň miernie poddimentovaný. Snažte sa byť v skupine aktívnejši.

67-80 bodov: V medziľudskej komunikácii nevynikáte a vplyv určitých zábran je evidentný. Pokúšajte sa viest intenzívnejšie pohovory najprv s dôvernými priateľmi a postupne budete spoločensky úspešnejší. (jš)

MENO VE ŠTÍ

NATÁLIA - svetlé, usmiate, pokojné a optimistické meno. Osoba s týmto menom býva obyčajne hnedovláská alebo tmavšia blondína, najčastejšie štíha a priemerne vysoká. Má tmavšiu akoby opálenú tvár, niekedy pozdĺžnu, modré oči, občas však aj sivé, zelené alebo čierne. Pochádza z rolnickej alebo remeselnickej rodiny, v poslednom období aj z úradnickej alebo učiteľskej. Má dobrú, milujúcu matku, zato trochu prísnejšieho otca, ktorý ju dokáže v prípade potreby aj riadne potrestať. Obyčajne má staršieho brata, ktorého priam zbožňuje a takmer vo všetkom napodobňuje.

O Natálii možno povedať, že je to nespútaný živel. Je veľmi živá, bystrá, pohyblivá a v sade je jej plno. Má veľké šťastie a snáď aj preto zo všetkých svojich nebezpečných príhod vyvazne vždy so zdravou kožou. Takmer vždy má dobrú náladu.

- Povedz, je to ešte ďaleko do Ameriky?

Mladý muž vratí lekárovi:

- Neviem, čo je so mnou. Nemôžem spať, nemôžem jesť, nemôžem sa na nič sústrediť. Čo mám robiť?

- Ožeňte sa s tou dievčinou!

* * *

- Ako rád by som bol na mieste vášho muža! - vratí maličký žene, ktorej chce dvořiť.

- On by sa veľmi potešil. Práve ho odsúdili na dvadsať rokov väzenia.

* * *

- Ako dlho žijú myši? - pýta sa kocúrik svojej mamy.

- To už závisí od teba, synku.

* * *

Zhvárajú sa dve priateľky:

- Zistila som, že človek musí žiť prakticky.

- Ako to myslíš?

Žiadna krivda či trápenie blízneho ju nenechá ľahostajnou. V mladosti sa musí trochu uskromniť, ale nikdy nezávidí zámožnejším spolužiačkam. Je všeestranne nadaná a dobre sa učí, aj keď škola nie je pre ňu to najdôležitejšie. Natália je - dalo by sa povedať - individualistka, ale dokáže sa zapojiť aj do kolektívov a je oblúbená. Najmä deti ju majú rady. Dokáže sa slobodne pohybovať v každej spoločnosti, ľahko sa totiž prispôsobuje. Miluje poľné kvety, hudbu, tanec, zbožňuje šport, má rada film a dobrú knihu. Pomerne skoro získava životné skúsenosti. Môže byť výbornou novinárikou, znamenitou učiteľkou alebo vynikajúcou vedeckou pracovníčkou. O uznanie nedbá, ale teší sa mu. Je dobrú ženou a matkou. Vydáva sa dosť skoro za dobrého, pokojného, priemerne charakterného človeka, ktorý je však zajímavou osobnosťou. Máva jedno, nanajvýš dve deti, o ktoré sa vzorne stará. Občas chorlavia na neurózy, ale napriek tomu sa dožíva požehnaného veku. (js)

- Jednoducho: obliekam sa na úver a vyzliekam sa za hotové!

* * *

- Milanko, máš ma rád?

- Pravdaže, holubička moja.

- A skočil by si kvôli mne do ohňa?

- Vieš čo? Radšej si namiesto mňa nájdi nejakého požiarnika!

* * *

Do basy príde nováčik.

- Za čo si v chládku?

- Za nič, pre nič. Šľohl som jednému ksichtovi peňaženku a nebolo v nej ani haliera.

* * *

Angličan hovorí priateľovi:

- Moja žena má dve slabosti. Náruživo hrá golf a rada šoféruje. Ak však pri golfe nevie trafiť do loptičky, autom trafi do všetkého.

* * *

- Moja žena je anjel!

- Čo nepovieš? Vôbec som nevedel, že si ovdovel.

* * *

Matka dcére:

- Myslím, že ten tvoj nový snúbenec je seriózny človek.

- Ach, mama, a keby si ešte vedela, ako dobre vychoval svoje tri dcéry!

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

- Dážď, mrholenie - zisk; prudký - žiaľ, smútok.

- Dáždnik - spokojnosť, radosť.

- Debnár - utrpíš finančnú alebo osobnú stratu.

- Dedinská izba - šťastie, blahobyt.

- Dedo, starý - budeš mať úspech v láske.

- Deti - dlhodobé starosti.

- Detská škôlka - lakota ti prinesie škodu.

- Desatoro prikázaní - jednu prosbu ti niekto odmietne.

- Diabol - dostaneš sa do pokušenia.

- Divadlo - príjemne stráviš čas.

- Divadelné javisko - neveľký príjem, malý zisk.

- Divadelný ďalekokľad - tvoje prianie sa splní.

- Divé husi - čoskoro zažiješ sklamanie.

- Divoký kanec - pozor, máš nepriateľa.

- Dlažba, rovná - rovná životná dráha, hrboľatá - ťažký postup.

- Dobytok na pastvine - šťastie; chudý - prídu ťažké dni; tučný - pekná budúcnosť.

- Dobrodružstvo - si buď onedľho budeš v nebezpečenstve.

- Dojka - pre mladú ženu tehotenstvo, pre ostatných pozvanie na krstiny. (js)

SLADKOSŤAMI PROTI STRESU?

Tínejdžerská hviezdička Britney Spearsová (na snímke) sa v poslednom čase doslova topí vo vlastnom tuku. Dôvody sú dva: rozvod rodičov a rozchod s priateľom Justinom Timberlake. Britney sa rozhodla bojať proti stresu spôsobom vlastným takmer všetkým ženám - sladkosťami. Nie div, že divákov, ktorí boli na jej poslednom koncerte v Las Vegas, prekvapil pohľad na jej celulitídové stehná a tukom prevísajúce bruch. Nádejou na schudnutie môže byť už asi iba veľká láska.

LAKUJE SI NECHTY! Je nedôškripteľným faktom, že jeden z najpopulárnejších futbalistov na svete David Beckham (na snímke) je vďaka manželke Victorii preborňíkom v nosení módnych výstrelkov na ihrisku. Najprv sa predvádzal v malajskom sarongu, potom istý čas nosil diamantové náušnice, dokonca aj tenisky svojej ženy. Počas júnových majstrovstiev sveta vo futbale sa objavil na ihrisku s netradičným účesom v štýle mohyklána, no a v poslednom čase inšpiruje britských mužov lakovaním nechtok. Počas jedného zápasu zaregistrovali fanúšikovia jeho nechty vyzdobené ružovým lakom ...

MÚMIE NA SLOVENSKU. Až štyri egyptské múmie odpočívajú v súčasnosti na Slovensku. Okrem Bratislavu, Topoľčianok a kaštieľa Betliar v okrese Rožňava je to aj 2500-ročna múmia ženy menom Tasheritnetniak (na snímke), ktorá je od roku 1910 v Gemersko-malahontskom múzeu v

Rimavskej Sobote. Na Slovensko ju dovezol pred sto rokmi tamojší právnik Ištván Süteö. Tasheritnetniak žila v období 21.-25. dynastie v oblasti egyptského mesta Abusir-El-Melek. Podľa röntgenových snímok zomrela vo veku 50-70 rokov, čo bol v tomto období neobvykle vysoký vek. Žena, odpočívajúca v bohatu zdobenom sarkofágu z figového dreva, mala podľa týchto výskumov za života problémy s panvou a nohami.

VIETE, ŽE ... v Kanade vyšla kniha pre tučných? V predhvore sa píše, že obsahuje spoľahlivý zoznam jedál, ktoré by mali ľudia jest, aby zoštíhlieli. Kniha má 41 stránok, všetky celkom prázadne, iba na poslednej je vytlačené: dobrú chut!

... zo svetových spisovateľov sa najčastejšie filmovali diela Alexandra Dumasa staršieho? Jeho Troch mušketierov dnes nakrútili viac ako 30-krát. Len o šest verzí za ním zaostáva Gróf Monte Christo.

... malá chobotnica s váhou asi 50 gramov je jedným z najnebezpečnejších tvořov v Indickom oceáne a Pacifiku? Jej jed za niekoľko sekúnd zabije ľadu. Chobotnica, ktorej chápadlá nie sú dlhšie ako 10 centimetrov, má v tele jed postačujúci na usmrtenie desiatich ľudí.

... v Los Angeles vrazil získali dobrú skúsenosť so zavedením novej telefónnej linky pre tých, ktorí si odvykajú fajčiť? Len čo odvykajúci si fajčiar pocíti neskrotnú chuť na cigaretu, môže zavolať na telefónne číslo a v slúchadle sa mu ozve prudký kašel. Je to vrazil také odporné, že ho hned prejde chuť na cigaretu.

PROBLÉMY ZÁCHRANÁRA. Známy americký herec a blavná hviezda seriálu *Pobrežná bliadka* David Hasselhoff (na snímke) je

tažkým alkoholíkom. Nikto z jeho blízkych si netrúfa povedať, či sa mu niekedy podarí z toho dostať. Hoci Hasselhoff sa pred niekoľkými týždňami sám robodol podrobil odvykaciemu liečeniu na klinike Eisenhower Medical Center v Kalifornii, vydržal tam veľmi krátko. Jedného dňa si jednoducho zavolať taxík a zamieril do najbližšej krčmy.

ŽUVAČKOVÉ SOŠKY. David Hasselhoff zo Šale sa už deväť rokov venuje neobvyklému koníčku - svoje sošky modeluje zo žuvačiek. Začal s tým vtedy,

keď v úsilí prestal fajčiť prešiel na nahradu - žuvačky, ktoré dnes pokladá za veľmi tvárný sochársky materiál. Na dvadsaťcentimetrovú sošku potrebuje najmenej tristo žuvačiek. Prvým jeho dielom bola hlava ženy, ktorej neskôr dorobil aj telo. Dnes u umelca nájdete o.i. sošky Davida, Afrodity, anjela či vzopretého koňa (na snímke), pričom na chuti použitého „materiálu“ mu vrazil vôbec nezáleží. (pk)

JACKSON VO VESMÍRE? Americký spevák a megahviezda Michael Jackson (na snímke) má byť ďalším civilistom, ktorý pocestuje do vesmíru s ruským tímom. Navonok presakujú aj detaily z prípravných cvičení, ktoré Michael absolvuje pod vedením svojho kamaráta, magnetického muža a ohýbača lyžičiek, Uriho Gellera. Ten sa vyjadril: - Práve sme vo fáze, keď sa pokúšame nastaviť Michaelovu psychiku, pretože musí zvládnúť nesmiernu záťaž. Je to silný muž, pretože jeho srdiečko v pokoji podáva výkon ako srdce maratónca.

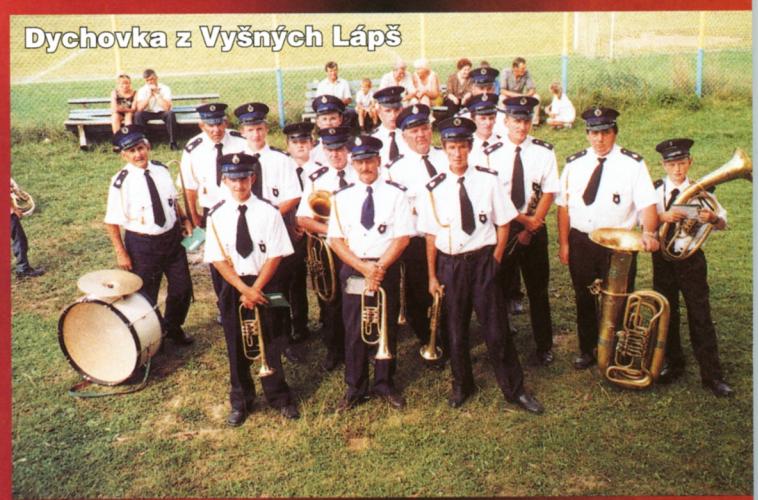
Mažoretky zo Zakamenného
zožali veľký úspech

Hrá domáci orchester

Koncertuje nižnolapšanská dychovka

Dychovka z Vyšných Lápš

PREHLIADKA DYCHOVIEK VO FRIDMANE

Foto: J. Bryja

Krempašania pod taktovkou
kapelníka J. Kalatu

Belianska dychovka opäť
na našej prehliadke

Hostia zo Slovenska
- dychová hudba z Martina

Koncertuje jurgovský orchester

Malebný pohľad na Babiu horu z Podvíka. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

TSP
Towarzystwo Sławków w Polsce

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.III*, (rocznik), Kraków 1995 .. 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VI*, (rocznik), Kraków 1999 .. 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VII*, (rocznik), Kraków 2000 .. 10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga,
Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994 ..... 8,00 zł
Zbigniew Toboński, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 ..... 10,00 zł
J. Ciągwa, *Dzieje i współczesność Jurgowa*, Kraków 1996 ..... 10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka,
Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998 ..... 11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998 ..... 12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, *Klucz Światła wybór poezji*,
Kraków 1998 ..... 13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, *Deti Prometeusa*, Kraków 1999 .. 20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Mesta, Kraków 2001,
II polsko-słowackie spotkania poetów ..... 10,00 zł
Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002,
w przekładach Bohdana Urbankowskiego ..... 15,00 zł
Julian Kwiek, *Z dziejów mniszkości słowackiej*
na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957, Kraków 2002 ..... 10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788
e-mail: zg@tsp.org.pl
nr konta: Bank PKO S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100